

Kinnitus Väike Päike Tartu OÜ
üldkoosoleku prt. nr. 5/2024 (21.08.2024)
Juhatuse esimees Marju Saar

TARTU KESKLINNA LASTEAED WALDORFI RÜHMA ÕPPEKAVA

Tartun Väike Päike Lasteaia õppekava Lisa 1

SISUKORD

1. Lasteaia ning rühma liik ja eripära; visioon ja missioon	3
2. Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid ja põhimõtted	4
3. Õppe- ja kasvatustegevuse korraldus	7
4. Traditsioonilised üritused aastaringis. Rütmid	8
4.1. Aastarütm	9
4.2. Nädalarütm	10
4.3. Päevarütm	11
5. Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad ja lapse arengu eeldatavad tulemused	11
5.1. Üldoskused	13
5.2. Mina ja keskkond	15
5.3. Keel ja kõne	17
5.4. Matemaatika	18
5.5. Kunst	19
5.6. Muusika	19
5.7. Liikumine	20
5.8. Eesti keel kui teine keel	22
6. Lapse arengu hindamise põhimõtted ja korraldus	22
7. Arenguestluse läbiviimise põhimõtted ja korraldus	23
8. Lapse koolivalmiduse hindamise põhimõtted ja korraldus	24
9. Erivajadustega lapse arengu toetamise põhimõtted ja korraldus	27
10. Koostöö põhimõtted ja korraldus	30
11. Õpetajate koolitus	31
12. Õppekava uuendamise ja täiendamise kord	32
Lisades 1-8 sisalduvad punktis 5 toodud lapse arengu eeldatavad tulemused õppe- ja kasvatustegevuse valdkondades	
Lisa 9 koolivalmiduskaart	

1. LIIK JA ERIPÄRA

1.1. Üldinfo

Tartu Väike Päike Lasteaed on eralasteaed, mille pidaja on OÜ Väike Päike Tartu. Tartu Väike Päike lasteaial on kaks maja, millest üks tegutseb Tartu linnas Õpetaja tn 5. Käeolev dokument on nimetatud aadressil tegutseva Waldorfi rühma õppekava. Väike Päike Tartu Waldorfi rühm on liitühm, milles käivad lapsed vanuses 2-7 eluaastat. Waldorfi rühma eelkäijaks võib pidada lastehoidu Loov Maailm, mis tegutses Tartus Filosoofi tn 16 alates aastast 2011 ja mille pidajaks oli MTÜ Loov Maailm.

1.2 Lasteaiarühma eripära

Õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimisel kasutatakse üldõpetust ja waldorfpedagoogikat. Waldorflasteaia rühm on lapsele justkui teine kodu, kus tegutsevad head eeskujud andvad täiskasvanud, keda matkida, ning erinevas vanuses lapsed, kes saavad omavahel suhelda, üksteiselt õppida ja üksteist aidata.

Waldorfi rühma töö aluseks on Rudolf Steiner`i poolt välja töötatud inimeseõpetusele toetuv waldorfpedagoogika. Selle järgi on lapse arengu esimesele suurele etapile, sünnist kuni seitsmenda eluaastani, iseloomulik eeskätt kiireima kehalise arengu protsess, mille vältel toimub lapse keha siseorganite vormumine. Seda protsessi mõjutab suuresti ümbrus, milles laps viibib, kuna väikese lapse elamused ja teadvus sõltuvad ümbritsevast reaalsusest saadud muljetest.

Seepärast on lapse kasvukeskkond meie lasteaiarühmas kujundatud nii, et:

1. laps saaks kogeda mõtestatud ja arusaadavaid tegevusi, neid läbi elada, järele aimata ja mõista - nii õpib laps oma vanusest sõltuvalt tundma mitmesuguseid tegevusalasid, need jõuavad näitlikult laste meeltesse, ning ühtlasi areneb seoses elamuste ja tegudega lapse intelligentsus ja arusaamine maailmast;
2. lapse taju, kujundusjõude ja hinge arengut edendame kunstiliste tegevustega nagu maalimine ja voolimine, laulmine, ringmängud, liikumine;
3. mängumaterjali rõhutatult lihtsa kujundusega ergutame lapse sisemist aktiivsust kujutlemisel ja kujundavas tegevuses;
4. vabalt mängides ja koostegevuses teiste lastega õpib laps individuaalselt kasutama omandatud võimeid (intelligentsus, fantaasia, tajumine, käteosavus jms);
5. jutustuste ja lavastatud mängude (nt muinasjutu etendused) abil omandavad lapsed rikkaliku kõnekeele – nii kujundame liikumise ja žestide keele abil välja lapse tajumis- ja mõistmisvõime;
6. õpetaja eeskujul läbi omandab laps oma elamustes ja tegudes moraalsed kvaliteedid – nii seob laps end moraalsusega, ilma et see mõjuks talle reeglite ja eeskirjadena väljastpoolt piiravalt.

Waldorflasteaia õpetaja ülesandeks on olla oma igapäevase aktiivse mõtestatud tegevusega lastele matkimisvääreks eeskujuks, ergutades sel moel laste õppimist. Samuti on õpetaja ülesandeks märgata iga lapse individuaalsust ning seda suure südamesoojusega kaitsta ja toetada.

1.3. Visioon

Särava lapsepõlve algus! Waldorfi rühm on omanäoline lasteaiarühm, kus õppekasvatustöö arendab hoolivaid ja isemõtlevaid isiksusi.

1.4. Missioon

Tartu Väike Päike lasteaia Waldorfi rühm toetab iga last loovaks ja algatusvõimeliseks, kaasaegses elukeskkonnas hakkama saavaks ning ennast, teisi ja ümbritsevat keskkonda väärtustavaks isiksuseks arenemisel.

2. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID JA PÕHIMÕTTED

Valdkondade õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid ja põhimõtted lähtuvad Koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast, mille rakendamisel kasutatakse üldõpetust, waldorfpedagoogikat ja positiivse käitumise toetamist.

2.1. Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid

Väike Päike lasteaia õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärk lasteaias on tagada lapse mitmekülgne ja järjepidev areng kodu ja lasteasutuse koostöös. Lasteaed toetab õppe- ja kasvatustegevustes lapse kehalist, vaimset, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut, mille tulemusel kujuneb:

- lapsel terviklik ja positiivne minapilt;
- ümbritseva keskkonna mõistmine;
- eetiline käitumine ning algatusvõime;
- esmased tööharjumused;
- kehaline aktiivsus ja arusaam tervise hoidmise tähtsusest;
- arenevad mängu-, õpi-, sotsiaalsed ja enesekohased oskused.

Waldorflasteaiarühmas peetakse oluliseks arvestada ja toetada lapse harmoonilist arengut, tugevdada lapse elujõudu ja närvikava ning rikastada tema tundemaailma, mis on aluseks tema intellektuaalsele arengule, loominguilistele impulssidele, sotsiaalsele käitumisele ja tervislikele eelsoodumustele.

Sellest lähtuvalt on waldorflasteaiarühmas oluline:

- **luua ja säilitada turvaline keskkond**, kus lapsel on võimalus rahulikult tegutseda ning kus valitsevad kindlad rütmid;
- **toetada lapse mänguoskuste arengut** ning anda aega ja ruumi lapse vabale mängule, kuna just vabas mängus kujunevad lapse õpivõimete alused;
- **luua lapsele mitmekülgset võimalust liikumiseks**, kuna lasteaiaaegse lapse tervikliku arengu aluseks on tema kogu füüsilise keha (käte, jalgade ja keha) liikuvus ning õppiminegi toimub selles eas füüsilise keha kaudu; motoorne valmisolek omab suurt tähtsust ka lapse eneseusaldusele, sotsiaalsetele võimetele ja meelte arengule;
- **hoida ja arendada lapse meeli**, pidades seda silmas nii ruumikujunduses, lastega suhtlemisel kui ka erinevate õppe-kasvatustegevuste läbiviimisel;

- **pakkuda lapsele vaikuse- ja rahuelamusi**, kuna sageli on laste meeled muljetest ja ümbritsevast mürast ülekoormatud;
- **luua lapsele õpikeskkond**, mis võimaldab tal matkides osaleda igapäevaste praktiliste toimingute läbiviimisel koos täiskasvanute ja eakaaslastega nii toas kui ka õues;
- **aidata kaasa lapse igapäevaste toimetulekuoskuste kujunemisele**, võimaldades tal osaleda erinevate kodutööde tegemisel, ilma milleta inimene elus hakkama ei saa;
- **toetada lapse positiivse ellusuhtumise ja enesehinnangu kujunemist**;
- **arvestada lapse individuaalsust ja ealisi iseärasusi**;
- **elada kooskõlas loodusega**, võimaldades lapsel kogeda aastaaegade vaheldumise rütmi ning tähistades aastapähasid;
- **toetada lapse sisemist aktiivsust** nii, et laps hangiks teadmisi ja saaks kogemusi ümbritseva elu, looduse ja ühiskonnaahtuste kohta **oma loomuliku huvi ajal**;
- **soodustada lapse kujunemist** tahtejõuliseks, teiste suhtes avatuks ning teisi arvestavaks ja koostöövalmis inimeseks, kes käitub vastavalt üldtunnustatud käitumishinnangutele.

2.2. Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted

2.2.1. Väärtuskasvatus lasteaias põhineb:

* **õpetaja eeskujul** - isiksuslik mõju laste väärtushinnangute kujunemisele, terve eluhoiak ja eetilises, pühendumus igapäevatoimingutes – kuna laps õpib tegudest, mitte sõnadest. Kuna laps õpib elu ainult täiskasvanult, siis teevad õpetajad kõiki eluks vajalikke tegevusi koos lastega. Ühiselt (õpetaja eeskujul) koristatakse, kaunistatakse, pestakse pesu, triigitakse, õmmeldakse, küpsetatakse, tehakse mänguasju, riisutakse, kaevatakse jne.

* **igapäevatoimingutel: küünla süütamine** (nt enne söömist, hommikuringi), **tänuosalmid** (söögi alguses/lõpus), **viisakus- ja austusväljendused** (tervitamine ja hüvastijätmine), **muinasjutud**.

* **kindlatel reeglitel ja piiridel** – igaüks on väärtuslik (teineteisega arvestamine), igal asjal on oma koht, iga asi omal ajal. Põhimõtteliselt tähendab see hoida maailma korras - see annab lapsele kindluse ja turvatunde. Piire püütakse markeerida selle eeskuju kaudu, mida lapsed näevad täiskasvanu käitumises. Põhimõtte on võimalikult vähe moraliseerida, käskida ja keelata. Vajadusel leitakse individuaalne lähenemisviis.

2.2.2. Rütm

Õppe- ja kasvatustegevus on üles ehitatud **kindlale rütmile** – päeva-, nädala- ja aastarütmile.

Tegevuste kindel järgnevus annab ajale mõõdu, arendab mälu ja loob ootuse ning äratundmisrõõmu.

Koolieelses eas (0–7a) on tähtis õige elurütm (söögiajad, magamine, mäng, õues käimine jne) ja elurütmis nn tõusuajad (puhkepäevad, sünnipäevad, pühad ja peod aastaringis ja nendeks valmistumine). Mida kindlam on rütm, seda kindlamalt, turvalisemalt ja füüsiliselt tervemalt laps end tunneb. Läbi kindla rütmi saadud turvatunde areneb kindlustundeks kogu eluks. Nii

füsioloogiliselt kui ka hingelis-psühholoogiliselt elab laps rütmiliselt: maailma avastamise ja uurimisega vaheldumisi vajab ta aega enesesse tõmbumiseks ja muljete seedimiseks.

Sellest lähtuvalt on **päevarütm** planeeritud sisse- ja väljapoole suunatud tegevuste (nagu sisse- ja väljahingamise) vaheldumisega. Näiteks mäng/vabategevus vaheldub suunatud õppetegevustega, vaikuse ja rahuhetked vahelduvad aktiivse ja hääleka tegutsemisega.

Nädalarütm on nädalast nädalasse (kindlal päeval) korduv kindel õppetegevus (nt E – maalime, N – meisterdame). **Aastarütm** annab lapsele kogemuse aastaegade vaheldumisest looduses ja inimese eluringis. Laps tajub aastarütmi ja võtab sellest aktiivselt osa läbi erinevate tegevuste:

* **tööd toas ja õues**, nt sügisel- lehtede riisumine, viljade koristamine ja hoidistamine; talvel- lõnga ja villaga käsitööd; kevadel- suurpuhastus, aias istutamine, seemnete külvamine jm.

* **pidudeks ja pühadeks valmistumine**. Aasta kõrgpunktiks on peod ja pühad, nendeks valmistumine ja nende tähistamine. Nendega kaasneb alati mineviku kordus, aga alati luuakse ka midagi uut. Kogedes pühade ootust, ilu ja harduse tunnet- kasvatab see lapses võimet tunda neid tundeid hiljem oma täiskasvanu elus ja kanda neid väärtusi oma ellu ja ühiskonda.

2.2.3. Kordus

Lapse areng toimub läbi **kordamise**, mille kaudu saavad kujuneda harjumused ja vilumused, areneda mälu ja süvenemisoskus. Õppekasvatustegevused võimaldavad pidevat kordust, et lapsed jõuaksid sisse elada, avastada nüansse, saaksid neid (teadmisi/tegevusi) oma mängus harjutada ja lõpuks need omandada. Näiteks: ühte muinasjuttu jutustatakse iga päev kogu nädala jooksul ja reedel tehakse selle ainetel nukulavastus; jõululugu on igal aastal sama, kuid laps vanuse kasvades näeb selles uusi nüansse, mõistes seda teisiti kui eelmisel aastal.

2.2.4. Omaalgatuse ja loovuse toetamine

Lapse edukus koolis ja täiskasvanuna (tööturul) sõltub tema loovusest, initsiatiivikusest. Seega antakse õppekasvatustegevustes lastele võimalus arendada oma loovust, rakendada oma initsiatiivi ja tahet. Õpetaja ülesanne on luua vastav keskkond, olla hea vaatleja ja tegutseja koos lapsega, märgata lapse elus tähtsaid hetki ja valmisolekuid ning anda impulsse arenguks.

2.2.5. Mõtestatud liikumiskasvatus

Liikumine (üld- ja peenmotoorika) aktiveerib ajutüve, luues eeldused õppimiseks ja õpitu omandamiseks. Seetõttu on kõikidesse õppe- ja vabategevustesse toodud sisse liikumine või võimaldatud läbi keskkonna lapsel liikumisega seotud tegevusi teha (nt õuetööd, suured ehitismängud). Kuna lapse arengut (sh loovust) soodustab kõige paremini loodus ja liikumine, siis viibitakse teadlikult palju õues. Mõtestatud liikumistegevuse alla kuulub **töökasvatus**, mis läbi lapse liikumisvajaduse rahuldamise arendab ka tema loogilist mõtlemist ja seoste loomise oskust (oma kätega tööprotsesside katsetamine/läbitegemine).

2.2.6. Lapse arengut toetav õpikeskkond

Keskkond on rühmaruumides kujundatud lapse tundlike meeli ja tajude tõepäraselt arenguvajadust arvestades. Rühmaruumid on kujundatud esteetiliselt, koduselt, turvatunnet pakkudes (Goethe värviõpetus). Mööbel, mänguasjad ja õppevahendid on naturaalistest materjalidest ja valdavalt ise tehtud. Palju on ruumi loovusel ja kunstil. Lastel on vabalt

kättesaadavad mitmekesised vahendid, et ise teha, luua, katsetada, uurida ja avastada ehk motiveeritult õppida. Parimaks õpikeskkonnaks on mets, õu, park vm looduslik keskkond.

Ekraanivaba õpikeskkond

Waldorfi lasteaiarühma õpikeskkonnas üldjuhul ei kasutata ekraane (arvuti, nutiseadmed) enne kooli järgnevatel põhjustel:

1. Laps õpib parimal moel ise tehes, katsetades, uurides ja avastades, kõiki oma meeli kasutades ning inimestega (vahetult) suheldes, tajudes, matkides jm.
2. Digivahendite liigne tarbimine kahjustab aju arengut ning kuna uuringute tulemused on näidanud, et suur osa lapsi kasutab digivahendeid koduses keskkonnas, siis lasteaed võiks ideaalis olla see koht, mis tagab lapsele digivahenditest vaba arenemiskeskkonna.
3. Ülestimuleeriv tehnoloogiakeskkond viib laste vaimsete probleemideni, nt meeleoluhäired, üle-erutatud närvisüsteem, sensoorne ülekoormus, taastava une puudus (tagajärjeks lastele on: impulsiivsus, tujukus, tähelepanu koondamise raskused (tähelepanupuudulikkus)) etc.

2.2.7. Õppevaldkondade lõimimine

Õppekasvatustegevuste planeerimisel ja läbiviimisel lähtutakse üldõpetusest, mille olulisem joon on erinevate ainevaldkondade lõimimine. See on teemapõhine õpe, mis valdkondade ja tegevuste ühendamisel moodustab lapse jaoks loogilise terviku.

Õppekavas esitatud valdkonnad (mina ja keskkond, keel ja kõne, matemaatika, muusika, liikumine ja kunst) on sujuvalt sobitatud lapse igapäevasesse ellu ja seotud üldoskustega. Üldõpetus on (Johannes Käisile tuginedes) püüd siduda õppealasiid keskse teema, keskse vaatlus- ja mõtlemispunktiga, st sobitada üksikuid tegevusvaldkondi päeva-, nädala- või kuuteemasse nii, et kogu tegevusest moodustuks üks tervik. Üldõpetuse tuumaks on kodulooline vaateõpetus ehk kodulugu. See on lähtekoht kogu lapse mõttetegevusele ja väljendusele. Mis vaatluse vältel on esile toodud, seda väljendatakse keeleliselt, kinnitatakse lugemispalasid käsitledes, töötatakse läbi matemaatikas, kujutatakse mitmel viisil käega, kasutatakse luuletusi ja laule õppides, elatakse uuesti läbi dramatiseeringutes ja mängudes.

2.2.8. Õppimine läbi mängu

Laps õpib ehk omandab teadmised-oskused parimal moel ise tehes, katsetades ja suheldes. Täiskasvanud nimetavad seda olulist õppeprotsessi mängimiseks. Seega toimub tegelik õppimine läbi mängu. Keskkond peab võimaldama lastele aega, vabadust ja tingimusi, et sünniks loovad ja liikuvad mängud.

Mäng kui lapse arengu näitaja

Mängu käigus süüvivad lapsed põhjalikult oma tegevusse, see tegevus on korduv ning peegeldab tegelikkust. Mäng on eluks vajalike toimingute harjutus, käitumisviiside kogum. Laps on mängus suuteline kasutama kõike, mida ta juba teab ja oskab. Mäng tekitab vajaduse uute teadmiste ja oskuste järele, loob õppimisele loomulikud tingimused. Mängus ületab laps oma tegelikkuse vanust ja oma igapäevast käitumist – mängus on laps iseendast peajagu pikem (Võgotski). Mängu analüüsimine annab õpetajale olulist teavet lapse arengutasemest ja vajadustest. Mängu käigus omandab ja kinnistab laps uut teavet, uusi oskusi, peegeldab tundeid ja soove, õpib suhtlema, omandab kogemusi ja käitumisreegleid. Läbi mängu arenevad lapse füüsilised, kognitiivsed (taju, tähelepanu, mälu, mõtlemine) ja sotsiaalsed oskused. Lapsel on vaja õppida leidma kompromisse, olla paindlik, lahendada konflikte. Arenevad laste keelelised oskused ja õpitakse enese tegevust kontrollima. Rollimängudes

areneb laste loovus ja mõtlemine ning see on oluliseks allikaks sotsiaalsete oskuste õppimisel ja kinnistamisel. Nad peavad rollide jaotamisel läbirääkimisi, vaidlevad, õpivad nägema maailma teiste silmade läbi, teisest vaatenurgast; õpivad mõistma psüühilisi nähtusi (soove, kavatsusi, uskumusi). Edukaks koosmänguks kaaslastega on vaja lapsel häid sotsiaalseid oskusi.

2.2.9. Erivanuseliste laste kooslus toetab laste arengut

Liitrühmade mikrokliima on lapse arengut igati soodustav. Lapsel on iga päev võimalus suhelda eri vanuses lastega nagu peres ning suhtlemistasandite mitmekesisus mõjub igati soodsalt laste sotsiaalsele arengule. Liitrühmas on mõistetav, et abistamist vajavad enam nooremad lapsed, nii õpivad vanemad lapsed kannatlikkust, arvestamist ja abistamist. Samal ajal saavad vanemad lapsed õpetajalt vastutust nõudvaid ülesandeid vastavalt vanusele ja võimetele. Vanemaid lapsi matkides õpivad nooremad lapsed sotsiaalseid oskusi, käelisi tegevusi, mängude loomist jm. Samas arenevad vanemad lapsed nooremaid juhendades ja neile eeskujuks olles. Liitrühmas kohanevad uued lapsed kiiremini ning ühe pere lapsed saavad olla koos. Erivanuseline kooslus (nagu peres) on loomulik kasvukeskkond, kus iga laps on edukas oma vanusest ja võimetest lähtuvalt. Seega ei teki konkureerimist ja alaväärsustunnet (sh madalat enesehinnangut), vaid tekib mõistmine, teistega arvestamine ja toetamine.

3. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE KORRALDUS

3.1. Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamise periood

Lasteaia õppeaasta algab 1. septembril ja kestab 31. augustini. Aktiivne õppe- ja kasvatustegevuse periood toimub 1. septembrist 31. maini. Suvekuudel toimub õpitu kordamine ja kinnistamine ning põhirõhk on mängulisel õuetegevusel. Tegevuste planeerimisel on suur osakaal lastel. Vajaduspõhiselt on igal aastal suvekuudel ning detsembris riiklike pühade vahelisel ajal korraldatud lapse hoidmine Väike Päike Tartu lasteaia valverühmas. Õppe- ja kasvatustegevus toimub lasteaiarühmas käesoleva õppekava alusel eesti keeles.

3.2. Tegevus- ja päevakavade koostamine

* Tegevus- ja päevakavade koostamisel on aluseks Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava ning Tartu Väike Päike lasteaia õppekava lisaks olev käesolev Waldorfi rühma õppekava.

* Lasteaiarühma õppeaasta tegevuskava valmib õpetajate ühistööna ja määrab kindlaks konkreetse õppeaasta eesmärgid, arenguvaldkonnad, pidude ja ürituste toimumise ajad ja koostöö lapsevanematega.

* Õpetajad planeerivad oma rühma õppe- ja kasvatustegevusi lähtuvalt: õppekavast, lasteaiarühma aasta (ürituste) tegevuskavast, aastarütmist, vanuselisest koosseisust, eelmise õppeaasta rühma töö analüüsist ja rühma eripärast.

* Rühma õppe- ja kasvatustegevuse dokumenteerimine toimub Kindiedays (Lasteaedade Internetipõhine Infosüsteem) keskkonnas. Õpetaja kannab päeva lõpus e-päevikusse läbiviidud õppetegevused ja lisab olemasolul laste tegevustest jäädvustatud fotod ja/või videod.

3.3. Liitühma töökorralduse põhimõtted

Liitühmas on lapsed vanuses 2-7 eluaastat. Planeerimine ja tegevuste läbiviimine liitühmas on paindlik. Õpetajal tuleb jälgida, et iga vanuserühmaga saaks läbitud planeeritud tegevused ning lapsed omandaksid eakohased oskused ja teadmised.

Teadmisi ja kogemusi antakse ning eesmärgid täidetakse kolmel erineval meetodil:

* kogu rühm tegeleb ühte liiki tegevusega, kuid igal vanusel on erinev raskusaste;

* tegevus toimub üheaegselt, kuid vanuseti on see erinev;

* tegevus toimub ainult ühe vanuserühmaga (teine vanuserühm mängib iseseisvalt või juhendab neid abiõpetaja).

Õppetegevuste algus võib olla kõigile lastele üheaegne või järkjärguline. Tegevused, mis algavad üheaegselt, lõpevad harilikult noorematele lastele varem. Kui tegevus on tervikuna ühine (näiteks hommikuring, muinasjuturing) ei kesta see üle kahekümne minuti.

Koolieelikutele on eraldi kooliettevalmistus.

Individuaalset tööd planeerib rühma õpetaja vastavalt vajadustele ja võimalustele peamiselt hommiku- ja õhtupoolsele ajale. Vajadusel kaasatakse logopeed.

4. TRADITSIOONILISED ÜRITUSED AASTARINGIS. RÜTMID

4.1. Aastarütm annab lapsele kogemuse aastaegade vaheldumisest looduses ning inimeste tegevustest erinevatel aastaegadel. Ühed ja samad teemad korduvad aastast aastasse, laps aga võtab nende sisu igal vanuseastmel vastu erinevalt. Mitmeid aastaid samas rühmas käinud laps tunneb aastaegade seonduvad tegevused tuttavatena ära, rõõmustab mäletamise üle ja märkab, et iga aastaga muutub ta tegutsedes osavamaks. Samuti aitab kindla aastarütmi järgimine kujundada lapsel ajas orienteerumist. Näiteks laternate meisterdamine lasteaias meenutab lapsele laternapidu novembris ja et sellele järgnevad varsti jõulud. Laps mäletab ja oskab laternat juba ise teha ning saab väiksematele lastele seejuures abiks olla.

Lasteaia pidudega saavad lapsed läbi elada kohalikke eesti rahvatraditsioone ja ka euroopa kultuuritraditsioone, mis loob lastele samuti aluse enda tundmiseks maailma kuuluvana. Peod ja nende ettevalmistamine annavad ka palju sotsiaalseid kogemusi.

Kordused loovad olukorra, kus laps ei pea midagi ära õppima üks kord ja alati, vaid igal aastal pisut ning pilt õpitust muutub iga aastaga lapse jaoks avaramaks ja sügavamaks.

Aasta kõrgpunktideks on pühad, pühadeks valmistumine ja nende tähistamine ühise peoga. Peod annavad lapsele erilise teadlikkuse elust, kus kordub minevik, aga alati luuakse ka midagi uut. Kogedes pühade ootust, ilu ja austustunnet, kasvatab see lapses võimet tunda neid tundeid ka täiskasvanuna.

Igal peol on kolm faasi: **ettevalmistus, pühitsemine ja järelkaja**. Ettevalmistust ja peo läbiviimist juhivad täiskasvanud koostöös lastega. Järelkaja eest hoolitsevad lapsed tavaliselt ise. Kõik, mis ühe peoga seoses on toimunud, on järgmistel päevadel mõjuvaks inspiratsiooniallikaks laste tegevusele ja mängudele.

Aastaegade peod ja pühad tugevdavad lapse elamusi, arusaamist aastarütmist ja looduses toimuvatest muutustest. Sellega on seotud ka rühmas asuv **aastaegade laud**, mis markeerib ja toob esile erinevate aastaegade kvaliteedi. Selleks võib olla aknalaud, kummut või mõni muu hästi nähtav koht ruumis. Aastaegade lauale kujundame väikese maastiku sellest, mida loodus meile erinevatel aegadel pakub. Selleks võib olla huvitav puuoks, ajatatud

kevadlill, kalliskivi vms, mis äratavad lastes imetust, imetlust ja aukartust looduse väikeste imede ees. Selline väike aastaegade laud on ruumis üks rahulik paik, mis kutsub enda juures peatuma.

Meie lasteaiarühma õppe-ja kasvatustegevuse aastaplaani aluseks on aastapühad ehk looduse pühad: nendeks ettevalmistumine, nende tähistamine ja järelkaja, millega me läbime aastaringi: advendiaja ootusest jõuluaega, jõuludest ülestõusmispühadesse, sealt edasi jaanipäeva, miiklpäeva, laternapeoni ja siis taas advendiaega.

Lasteaiarühmas on olemas materjalid selgitamiseks täpsemalt waldorflasteaiarühmale iseloomulike sündmuste kulgemist.

Aastaegadega on seotud lasteaiaga igapäevatoimetused, mis on aluseks ka laulude-lugude teemavalikul. Mõnuses õhkkonnas koos teistega ühiselt töötades ja mängides õpivad lapsed ja täiskasvanud tundma üksteise erinevaid külgi. Nii suureneb laste usaldus, laienedes pereringist väljapoole, ning lapsed saavad tunda end tähtsa osana selles suures maailmas, kus me elame.

Võimalikud tegevused sügisel on: aiatööd, saagi koristamine, hoidiste valmistamine; metsa-andide kogumine; viljapeksmine, jahu jahvatamine; loodusest mänguks kastanite, tammetõrude jmt korjamine; sügiselised tööd aias: kaevamine, riisumine; lillesibulate maha panemine; laternapeoks valmistamine, laternate meisterdamine; **talvel**: mänguasjade valmistamine; villatööd, õmblemine; loomade, lindude toitmine talvel; suurpuhastus; ettevalmistused jõulupeoks, küünalde, piparkookide, kaartide jmt valmistamine; puutöö; kelgutamine; lumerookimine; **kevad**: suurpuhastus; ülestõusmispühadeks valmistamine: muru külvamine, ruumide kaunistamine; taimede külvamine ja kasvatamine; aiatööd, riisumine; **suvel**: aiatööd, taimede istutamine, lillepeenarde hooldamine, pesupesemine; mänguasjade kokku pakkimine, ettevalmistused kooliminejate peoks.

4.2. NÄDALARÜTM

Meie lasteaiarühmas on igal nädalapäeval kindel tegevus, millest kujuneb nädalarütm. Ajaarvamine päevade kaupa saab võimalikuks, kui konkreetseid tegevusi korratakse aasta vältel samadel päevadel. Hea on koostada ka toidumenüü nii, et igal nädalapäeval on kindel toit (nt kindlast tervaviljast hommikupuder). Siis õpivad lapsed ka „kõhuga“ nädalapäevi tundma. Nädalarütm toimib kindlasti ka muinasjuttude jutustamisel. Vähemalt ühe nädala jooksul sõna-sõnalt jutustatud jutt annab lapsele võimaluse põhjalikult sellesse süveneda ja kaasa elada ning arendab keelt ja kõnet, empaatiavõimet. Lisaks tajuvad väikesed lapsed kordustes turvatunnet, mitte igavust.

Tegevused nädalapäevadel:

esmaspäev - maalimine, liikumine

teisipäev - voolimine, muusika

kolmapäev - kriidimaal ja matkamine

neljapäev - meisterdamine, muusika

reede - küpsetamine, koristamine

Maalimine puudutab laste hingekeeli ja tasakaalustab emotsioone. Me maalime niiskele paberile vesivärvilahustega, kasutades kolme põhivärvi: kollast, punast ja sinist. Väikesel lapsel laseme maalida vabalt, nagu ta soovib, ilma etteantud teemata, võimaldades tal tunda

rõõmu värvide liikumisest ja kokku sulamisest ning avastada uusi värvitoone. Õpetaja ise maalib aga lapse kõrval, olles talle eeskujuks. 6-aastased lapsed võivad saada maalimisel juba kindlaid ülesandeid, näiteks maalida pilt muinasjutust. Kuna oluline on protsess, mitte tulemus, siis me laste maale hiljem näitusele teistele vaatamiseks ei pane. Küll aga dateerime maalid, kogume kokku ja kasutame lapse arengu hindamisel.

Voolime naturaalsest mesilasvahast, eelistatult ühevärvilisest vahast, mille kasutamine vabastab lapse värvipiirangutest (nt kirsse ei saa voolida, kui pole punast vaha või tähekesi ei saa voolida, kui pole kollast vaha). Naturaalset värvi vahast saab voolida kõike. Lapse näppude vahel on küll ühevärviline ese, kuid lapse fantaasia näeb voolitud eset just niisugusena nagu ta seda näha tahab. Loomulikult töötatakse ka vahelduseks värviliste vahadega ja ka saviga. Voolimise puhul ei pea me lasteaiaaegsaks oluliseks töö tulemust, vaid protsessi.

Meisterdamine ja **voolimine** on lisaks loovuse ja tegutsemislusti ergutajatena ka väga head peenmotoorika arendajad. Samuti toidavad need tegevused laste fantaasiat ja annavad loomisrõõmu. Meisterdame enamasti looduslikust materjalist vastavalt aastaaegadele ja/või taaskasutatavast materjalist. Sügisel saavad lapsed meisterdamise päevadel näiteks kõrvitsat tükeldada, millest siis salati valmistame. Laste seas väga armastatud töö on päevalille õisikut seemnete väljanokkimine, mida talvel saab lindudele sööta. Kevadel koorime pajuoksi ja meisterdame nendest erinevaid mänguasju. Samuti saab pidude ettevalmistamisel teha erinevaid papi ja paberitöid, villa ja lõngatöid, vastavalt vajadusele ja õpetaja fantaasiale. Tulemuseks peaks olema ilus ja kasutamiskõlblik asi või hea ja kasulik tegu.

Matkad ja jalutuskäigud loodusesse, lasteaiaast kaugemale avardavad laste silmaringi, võimaldavad jälgida looduses toimuvaid muutusi, arendavad orienteerumisoskust, võimet sihipäraselt liikuda, püsivust, vastupidavust ja teistega arvestamist. Kokkuvõttes on üks matk koolieelikule üpris pingutav ülesanne. Eriti armastatud on ühised joogi-ja söögipausid looduses. Tore on ka vahel koos vanematega matkata ja teha ühiseid suuremaid väljasõite.

Küpsetamine algab ühiselt taina valmistamisega. Näiteks pätsivad ja küpsetavad lapsed kerkinud tainast laulu või luuletuse saatel saiakesi, mis peale pearooga magustoiduks ära süüakse.

4.3. PÄEVARÜTM

Meie lasteaiaühma päevarütm järgib lapse kogu olemuse avardamise ja kokkutõmbumise rütmilisust, mis on võrreldav inimese sisse- ja väljahingamisega. Selles rütmis imiteerivad lapsed vabalt oma õpetajat: laste sisemisest aktiivsusest tekkinud vaba mäng vaheldub õpetaja poolt algatatud ühistegevustega, nagu hommikuring, laulumängud, muinasjutu jutustamine, maalimine jne. Ühistegevusi võib võrdsustada sissehingamisega ning vaba mängu väljahingamisega, kusjuures ühistegevused on sisutihedad, kuid mitte pikaajalised. Et kujuneks välja kindel päevarütm, kordame samu päevategevusi iga päev samas järjestuses. Nii kogeb laps äratundmisrõõmu ja rahu, mis on esimesteks tingimusteks tema normaalsel arenemisel.

Hommikul valmistavad õpetajad lasteaia ruumi laste saabumisajaks ette, nii et seal jätkuks igale lapsele tegevust ja hingesoojust. Õpetaja võib tervitada lapsi kättpidi, aga piisab ka silmavaatamisest, et laps tajuks õpetaja isiksust. Lapsed tulevad lasteaeda erinevalt ja ka kohanevad erinevalt. Hea võimaluse selleks loob päeva algus **vabamänguga**, mis annab võimaluse sujuvaks kohanemiseks ka lastele, kes soovivad tulla ja märkamatuult rühma sulanduda. Mõnikord on õpetajal hea istuda ja teha mõnda rahulikku kodust toimetust.

Lapsed, kes vajavad enam rahu ja turvalisust, saavad siis tulla natukeseks õpetaja kõrvale või sülle istuma.

Vaba mängu ajal lasteaias teeb õpetaja nagu emagi koduseid toimetusi: peseb, triigib, õmbleb, teeb süüa, koristab enda järelt jmt. Lapsed, kes soovivad, tegutsevad siis koos õpetajaga. 6-aastastele lastele võib anda ka ülesandeid, mis on neile ühtlasi aukohustusteks - nemad on ju rühmas kõige vanemad.

Lapse vaba mäng väljendab tema elujõude ja temperamenti, täidab täisväärtuslikult tema lapsepõlve ning on aluseks tema loovusele ja kontsentratsioonivõimele ka täiskasvanueas. Eelkõige sünnivad lapse vabad mängud elust endast. Lapse juuresolekul tehtud täiskasvanute tööd ja toimetused on esmaseks toiduks lapse elujõududele ning tema vaba mängu peamiseks ajendajaks. Alles teisenä loovad lapsed mängu muinasjuttudest ja näidenditest.

Kui rühmas on südamlilik õhkkond, ei ole õpetajal vaja laste vaba mängu ajal korda pidada ega otseselt laste mängu sekkuda, sest mäng toimib iseenesest. Laste fantaasiast ja aktiivsest tegutsemisest kerkivad mängutoas laevad, kangastest majad, toolidest saavad kord mängulava nukkudele, kord hobused või onnid. Lapsed saavad sellest rõõmsa kogemuse, et kõigest saab kõike.

Mänguaja lõppedes koristame ühiselt mängutoa. Lastele saab selgeks, et igal asjal on oma koht. Õpetaja on siis taas see, keda jäljendades ja kelle teotahtele toetudes lapsedki asju kokku kraamivad. Ka väike koristamislauluke toetab siin ühelt tegevuselt teisele üleminekut.

Pärast kätepesu kogunevad lapsed hommikusöögilauda, kus alustatakse ühise salmi lugemisega hommikusöögiaega.

Kui söömine on ühiselt öeldud tänusõnadega lõppenud, kogunevad lapsed koos õpetajatega ringi –algab **hommikuring**, milles laulud, salmid, liikumis- ja ringmängud järgivad aastarütmi. Kõige tähtsamad on siin ringmängud inimese tegevustest -lapsed saavad teha põllumehe tööliigutusi (külvata ja lõigata vilja), pagaritööd jmt. Kõige väiksematele lastele sobivad ringmängud, mis on seotud nende füüsilise keha tundmaõppimise ja selle eest hoolitsemisega (näiteks: nii me peseme hambaid, kammime juukseid), 4-aastastele on eakohased ringmängud lihtsamatest töödest (näiteks nõudepesemisest), 6-aastastele aga sepast, pagari- jmt. Õpetajad koostavad hommikuringi kava rütmiliselt, nii et selles vahelduvad kuulamine ja kõnelemine, laul ja kõne, proosa ja luule, maas istumine, seismine ja liikumine ning liigutused ilma sõnadeta. Oluline on siin, et kõik liigutused, mida õpetaja lastele ette näitab oleksid tõetruud ja esitatud aktiivselt.

Kindel koht päevakavas on **kunstilistel tegevustel**, nagu maalimine, voolimine, meisterdamine jmt, millised kuuluvad ka nädalarütmi. Iga päeva lahutamatuks osaks on **vaba mäng õues**, mida võimaldame lastele iga ilmaga. Enne lõunasööki räägime lastele iga päev vähemalt ühe nädala vältel üht ja sama **muinasjuttu**.

Sujuvaks üleminekuks ühelt tegevuselt teisele kasutame lapsi koondavaid lihtsaid lühiajalisi elemente, nagu laul, ringmäng, sõrmemäng või liisusalm, et koondada laste tähelepanu ja üheskoos uut tegevust alustada.

Päevarütm (rühmas jälgitavad kellaajad ja tegevused) on nähtav rühmas oleva stendil.

5. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE VALDKONNAD JA LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED

Õppe-kasvatustöö eesmärkide saavutamine laieneb waldorflasteaiarühmas lapse kogu lasteaiaaiale, mille jooksul iga laps omal ajal ja viisil jõuab oma arengus kooliküpsuseni, kuid õpetajad vaatlevad lapse arengut järgmistel alustel (ning vajadusel teevad lapsevanema ja tugispetsialistidega koostööd lapse arengu toetamiseks):

5.1 ÜLDOSKUSED

Üldoskuste kujunemist toetatakse kõigi õppe- ja kasvatustegevuste kaudu, erinevate valdkondade sisusid lõimides.

Üldoskused on:

- 1) mänguoskused;
- 2) tunnetus- ja õpioskused;
- 3) sotsiaalsed oskused;
- 4) enesekohased oskused.

5.1.1 MÄNGUOSKUSED

Mänguoskus on kõigi üldoskuste ning valdkondade oskuste ja teadmiste arengu alus. Mängu kaudu on võimalik hinnata lapse tegelikku arengut kõigis valdkondades.

Lasteaia keskkonnas on lastele loodud võimalused erinevat liiki mängude mängimiseks:

- loovmängud ehk vabamängud: rollimängud, lavastusmängud, ehitusmängud;
- reeglimängud ehk valmismängud: õppemängud, lauamängud, liikumis- ja laulumängud.

Lapse arengu seisukohalt on kõige olulisemaks mänguliigiks liikuvad **loov- ehk vabamängud**. Loovmängud on laste iseseisvad mängud, kus nad saavad ise valida mängu teema, vahendid ja sisu.

Rollimängus võtab mängija kellegi teise rolli ja vastavalt sellele ka käitub (nt arst kuulab haiget). Kaheaastaste rollimäng on matkimismäng, kus matkitakse ümbritsevate inimeste tegevust ja käitumist. Kolmeaastased hakkavad oma toiminguid mängus võrdlema täiskasvanute toimingute tegelikkusega. Alates neljandast eluaastast muutub mäng järjest sisukamaks ja täpsemaks. Laps vajab oma mängumaailma erinevaid loovust ja meeli arendavaid vahendeid (mitte valmis mänguasju).

Lavastusmängude sisu, rollide, mängulise tegevuse aluseks on muinasjutu vm süžee ja sisu. Mängu aluseks on nähtuste, sündmuste, tegevuste ja inimsuhete loov kujutamine. Jutu süžee järgi esitavad lapsed kindlaid rolle ja taastavad sündmusi kindlas järjekorras. Kaheaastaste lavastusmängude eelduseks tuleb lugeda lühikesi luuletusi, rütmi- ja liisusalme, mis tekitab neis rõõmu, elevust ja matkimissoovi. Kolme- nelja-aastasi huvitavad tekstid, kus esineb palju kordusi, mis jäävad ka lastel hästi meelde ja hiljem imiteerivad kuulnud loo tegelaste käitumist, hääliitsusi ja nimetavad kergemaid lauseid. Viie- ja kuueaastased tahavad mängida juhtrolle. Nad suudavad tuttavaid lavastusmänge mängida ka juba iseseisvalt, kusjuures kasvab nõudlikkus rolli täitmise suhtes. Huvi tekib ka näpu-, varju- ja lauateatri vastu.

Ehitusmängu sisuks on ümbritseva elu kajastamine erinevates ehitustes ja nendega seotud tegevustes. Rolli- ja ehitusmäng ühendab lapsi koostööks, seega on kollektiivsed. Rolli- ja ehitusmäng on omavahel seotud: ehitus tekib tihti rollimängu protsessis, annab ehitusele

eesmärgi (nt poemäng eeldab poe ehitamist). Ehitusmängude materjalideks on: täispuitklotsid, lauad, pakud, kangad, lumi, vesi, liiv, kivid, oksad, käbid, sammal jm. Laps tunneb rõõmu materjalides (nt puit), mis ei lähe kergesti ümber ega libise (nt plastmass) ja mis läbi puutemele arendamise annab lapse ajule tõese signaali asjade olemusest (nt kaalust).

Kaheaastane laps lihtsalt tegeleb asjadega: tõstab, viskab, võtab välja, paneb sisse, avab, suleb, keerutab, kopsib, lükkab ümber – ta tutvub mänguasjade omadustega (suur-väike, kõva-pehme, helita-heliline jne). Oluline on ehitusmaterjali transportimine lükatava või veetava autoga. Kolme- ja nelja-aastane ehitab juba mõtestatud süžee järgi ja peegeldab tegelikkust (nt veoauto viib telliseid garaaži ehitamiseks ehitusmehele kindlale platsile). Viie- ja kuueaastaste mängu ideede mitmekesisus tugineb juba kindlale jutustusele ja jäljendab täpselt täiskasvanuid, et ehitus oleks tõelisusele sarnane.

Reeglimängud ehk valmismängud (alates 5-eluaastast) on mängud kindlate reeglite ja struktuuriga. Reeglimängus tuleb jõuda teatud saavutuse või tulemuseni.

Õppemängud on seotud eelkõige laste teadmiste ja oskuste täpsustamise ja kinnistamisega (nt võrreldakse esemeid suuruse ja värvuse põhjal).

Õppemängud jagunevad:

- **Mängud erinevate esemete ja mänguasjadega** (2-4-aastased) - õpitakse esemete mitmesuguseid omadusi: värvus, suurus, vorm, otstarve ning neid võrdlema, liigitama, kirjeldama jm.
- **Lauamängud** (lotod, doomino, pusled, paarispidid) aitavad lastel täpsustada ja laiendada teadmisi ümbritsevast maailmast ning arendada loogilist mõtlemist.
- **Sõnalised õppemängud** arendavad lastel oskust väljendada kõnes oma mõtteid, kasutada õigeid käände- ja pöördevorme, hääldada õigesti häälikuid, sõnu jne. Olulised eriti koolieelikutele.
- **Liikumis- ja laulumängud** läbivad igat päeva ja on lõimitud paljudesse tegevustesse (nt hommikuring, muinasjuturing).

Waldorfi lasteaiarühmas lähtume põhimõttest: mida rohkem on lapsel eelkoolieas võimalus areneda vabas fantaasierikas mängus, seda toetavas päeva-, nädala- ja aastarütmis ning kogeda mõtestatud tegevusi, seda võimekam on ta edaspidi koolis teadmiste ja oskuste omandamisel. Seetõttu ongi Waldorfi lasteaiarühmas põhitähelepanu suunatud lapse mänguoskuste arengule, ja seda eriti lapse vabas mängus. Lasteaias võimaldame lastele vabaksmänguks palju aega, kuna just vabas mängus õpib laps oma ümbruse kogemise kaudu tundma maailma ja ka iseennast.

On väga tähtis, et last ümbritsev keskkond, mänguasjad ja täiskasvanute tegevus innustaksid last vabas mängus tegutsema ja tegelikkust jäljendama talle sobival moel. Nii saavad lapses kujuneda huvi ümbruse vastu (laps kogeb ja muudab seda, proovib läbi erinevaid esemeid ja materjale, tegevusi ja käitumisi), kujutlusvõime, loovus, mõtlemine, julge tegutsemine, tahe, süvenemisoskus, enesekindlus, ja sotsiaalsed oskused, millised on aluseks lapse edukale toimetulekule koolis ja edasises elus.

5.1.2. TUNNETUS- JA ÕPIOSKUSED

Tunnetusoskused on oskused tahtlikult juhtida oma taju, tähelepanu, mälu, mõtlemist, emotsioone ja motivatsiooni. Erinevaid tunnetusprotsesse (taju, tähelepanu, mälu,

arutelemine) on sageli raske eristada, sest nad toimivad koos. Selleks, et lapse loov mõtlemine saaks vabalt välja areneda, võimaldame lastele lasteaias lisaks vabale mängule palju aega ka vabaks kujutavaks tegevuseks ja käsitööks, muinasjuttude kuulamiseks ning osavõtmiseks praktilistest tegevustest, mis arendavad muu hulgas ka loogilist mõtlemist.

Õpioskuste all mõistetakse lapse huvi ja suutlikkust hankida teavet, omandada teadmisi ja oskusi ning uurida ja katsetada. Õpioskused kujunevad tunnetusoskuste arengu alusel. Laps õpib läbi mängu, suhtlemise, matkimise, loomise, vaatlemise, uurimise, mõtestamise, katsetamise, harjutamise jms.

5.1.3 SOTSIAALSED JA ENESEKOHASED OSKUSED

Sotsiaalsete oskuste all mõistetakse lapse oskusi teistega suhelda, tajuda nii iseennast kui ka partnereid, võtta omaks ühiskonnas üldtunnustatud tavasid ning lähtuda eetilistest tõekspidamistest.

Enesekohaste oskuste all mõistetakse lapse suutlikkust eristada ja teadvustada oma oskusi, võimeid ja emotsioone, juhtida oma käitumist (lapse mina-pildi tekkimine, enesehinnang, eneseanalüüsi oskus). Eneseteenindamine eelkoolieas seostub elementaarsete hügieeni-, riietumis-, söömis- ja korraharjumuste kujundamise ja kinnistamisega nii kodus kui lasteaias.

5.2. MINA JA KESKKOND

5.2.1. Õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärkideks on, et laps:

- 1) märkab nähtusi ja muutusi looduses ning esitab küsimusi märgatu kohta;
- 2) väärtustab keskkonda hoidvat ja säästvat mõtteviisi;
- 3) omab ettekujutust oma minast ning enda ning teiste rollidest elukeskkonnas;
- 4) väärtustab Eesti rahvakultuurile omaseid traditsioone, teab, et on olemas erinevad kombed ja traditsioonid.

5.2.2. Valdkonna *Mina ja keskkond* sisu:

- 1) Looduskeskkond: taime- ja loomariik, muutumised looduses, elukeskkond, inimese mõju loodusele.
- 2) Tehiskeskkond: ehitised, kodutehnika, transport, jäätmed.
- 3) Sotsiaalne keskkond: mina, perekond ja sugulased, kodu, lasteaed, kool, ametid, elukutsed, töö, kodumaa, teised maad ja rahvad, tähtpäevad, pühad, kombed, üldnimelikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid, suhtumine erinevustesse.
- 4) Tervis ja ohutus: tervise väärtustamine, hügieen, hammaste tervis, tervislik toitumine, inimkeha, ohutus ja turvalisus.
- 5) Liiklus ja turvalisus: jalakäija ohutu liiklemine, tänavade ületamine, ülekäigukoht, valgusfoor, sõidukid, liiklusmärgid, turvavarustus.

Looduskeskkond

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on äratada huvi ümbritseva maailma vastu; tutvustada lapsele tema kodukoha loodust; õpetada tajuma elusorganismide ja keskkonna vahelisi suhteid ja seoseid ning tunnetama ennast osana loodusest; arendada lastes elu mõistmist, luua loogilisi seoseid ja äratada seeläbi mõtlemist; arendada lastes ökoloogilist mõtteviisi, kujundada säästlikku suhtumist loodusesse ning oskust hinnata inimtegevuse mõju ümbritsevale keskkonnale.

Tehiskeskond

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on: tutvustada lastele ümbritsevat tehiskeskonda (ehitisi, kodutehnikat, transpordivahendeid); tutvustada lastele jäätmekäitlust.

Sotsiaalne keskkond

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on: aidata lastel orienteeruda endas ja enda ümber; väärtustada rahvakalendri tähtpäevi nende tähistamise läbi; tutvustada lastele võimalikult palju töötegevusi, tehes neid rühmas koos lastega; tutvustada lastele erinevaid elukutseid; õpetada lapsi tundma oma õigusi ja kohustusi, et nad võiksid end tunda täisväärtuslike ühiskonnaliikmetena.

Tervis ja ohutus

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on: arendada positiivset suhtumist oma tervisesse; anda lastele teadmisi tervisest ja õigest tervisekäitumisest; propageerida tervislikke eluviise.

Liiklus ja turvalisus

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on: õpetada lapsi orienteeruma liikluses; õpetada lapsi pöörama tähelepanu liikluses varitsevatele ohtudele.'

Õpetaja ja laste ühistegevused:

- Toiduvalmistamine: aed-ja puuvilja puhastamine, tükeldamine, riivimine, salatite segamine ja jaotamine; taigna valmistamine, saiakeste küpsetamine.
- Viljatööd: viljapeks, erinevate teraviljade terade puhastamine ja jahvatamine, leiva küpsetamine.
- Koristamine: pühkimine, pesemine, tolmuvõtmine, akende pesu, suurpuhastus.
- Villatööd: villa kraasimine, värvilisest villast mänguasjade ja piltide viltimine.
- Lõngatööd: lõnga pesemine, värvimine, korrutamine, lõngastmänguasjade ja nuku riiete kudumine ja heegeldamine.
- Tekstiilitööd: mänguasjade ja nuku riiete õmblemine ja parandamine, kaltsuvaipade põimimine.
- Puutöö: okste saagimine, koorimine, puuklotside lihvimine, lihtsate mänguasjade valmistamine.
- Mänguasjade parandamine.
- Kevadised aiatööd: riisumine, kaevamine, seemnete külvmine, taimede ettekasvatamine ja istutamine, kastmine jne.).
- Sügisesed aiatööd: lehtede riisumine, saagikoristus, seemnete korjamine, kaevamine.
- Toalilled eest hoolitsemine.
- Loomade eest hoolitsemine: talvel lindude söögimaja korrashoidmine, metsloomadele toidu viimine.
- Suhtlemine omavahel.
- Eneseteenindamine.
- Õppekäigud lasteaiast välja koos liiklemisega tänaval.

Elukeskkonda meie ümber saab vahendada ainult praktiliselt. Seepärast viib õpetaja rühmas võimalikult palju töötegevusi läbi koos lastega. Kindlasti tuleb abi saamiseks ja koostööks pöörduda ka lapsevanemate poole, korraldada väljasõite jne.

Looduse ringkäigu vaatlemine ja aastaegadele vastavate tööde tegemine õues viib meid loodusele lähemale, õpetab märkama ja hoidma elu meie ümber. Oluline on meelespidada, et ka lapse suhtumine loodusesse kujuneb teisi inimesi matkides

Eneseteenindamine – riidessepanek, mänguasjade korrashoidmine, enda järelt koristamine, kätepesu, lauakombed jne kuuluvad lasteaias lapse igapäevaste tegevuste hulka, mis pidevalt harjutades kujunevad headeks harjumusteks kogu eluks. Seejuures on oluline ka abivajajaid märgata ja abistada.

5.3. KEEL JA KÕNE

Lapse kõnet ja sõnavara arendatakse kõikides tegevustes (igapäevatoimingutes, vestlustes, vaatlustel, mängudes, muinasjuttude/piiblitlugude jutustamisel, lavastustes, näidendites, kunsti-, liikumise- ja muusikategevustes jm). Igas tegevuses on kõnearenduslik osa. Lisaks on planeeritud hommikuringidesse keele- ja kõnearenduslikke õppemänge ning koolieelikutele vastavaid kirjalikke ülesandeid.

Laps õpib rääkima reaalsetes suhtlussituatsioonides, tegutsedes koos täiskasvanuga. Ta omandab kõnet eelkõige täiskasvanut matkides, seega peab õpetaja kõne olema korrektne ja vastama kirjakeele normidele.

Valdkonna sisu:

- * Keelekasutus: hääldamine, sõnavara grammatika
- * Suhtlemine, jutustamine ja kuulamine
- * Lugemine ja kirjutamine, lastekirjandus

Muinasjuttudel ja juttudel on kindel koht igas päevas. Need ehtsad rahvamuinasjutud, mida me lastele jutustame elavas sõnas, räägivad piltide kaudu muundumisest, äranõidumisest ja pääsemisest. Neis on kogu inimeseks olemise saladus ja elukäik. See on toit lapse hingele oma sügavas tõepärasuses. Muinasjuttude valikul lähtume laste eest ja aastaajast. Me kordame üht muinasjuttu vähemalt ühe kuni kahe nädala vältel, sest mida kauem me üht ja sama muinasjuttu jutustame, seda kauem ja sügavamalt saavad lapsed sellesse sisse elada. Elu kulgeb ja kõik sünnib muinasjutus just nii nagu peab. Sõna-sõnalt samamoodi jutustatud jutt rikastab lapse hingeelu kujutuspiltidega ja annab inspiratsiooni mängudeks; kordused loovad lapses turvatunde, annavad mälu võimaluse ärgata ning õpetavad õigeid keelelisi vorme.

Salmid, liisusalmid ja lastelaulud ning laulumängud on lasteaias igapäevases kasutuses hommikuringis, laste ühistegevuste alustamisel, mängudes jne, mõjudes samuti kõne arendavalt - eriti kui lapsed ise need oma mängudesse võtavad, kuna need mõjuvad rütmiliselt ja pakuvad rõõmu.

Salmides toimib kõnet arendavalt rütmiline liikumine. Salmide ja laulude kõnetarendav toime saab avalduda mitme nädala vältel igapäevase kordamise tulemusena.

Kuna **kõne on seotud liigutuste ja žestidega**, arendavad kõnet ka kõik liikumis-, tasakaalu- ja osavusharjutused, sõrmemängud, värsside lugemine koos liigutustega ja eriti näitemängud ning nukulavastused. Seejuures on eriti oluline tegeleda laste peenmotoorika arendamisega.

Sõnavara rikastamiseks on vajalik esmajoones rikas igapäevakeel. Hea on esitada kunstiliselt kõrgel tasemel jutte ja värse, säilitades nende keele algupärase ilu. Teine viis sõnavara laiendamiseks on teha rühmas võimalikult mitmekesiseid tegevusi, näidata

esemeid, uurida loodust, erinevaid nähtusi jne. Neid nimetades ja kirjeldades saavad lapsed uusi sõnu juurde.

Hääldamise arengule on head kõik rütmilised salmid, keele-, huule-ja häälikumängud ning hüpitussalmid. Me ergutame lapsi harjutusi matkima ja neist aktiivselt osa võtma.

Eneseväljendus areneb kõige paremini laste omavahelistes mängudes ja lavastustes.

Ettevalmistus lugemiseks ja kirjutamiseks toimub kõikide eelharjutuste abil, milleks on sõna-, hääliku-ja silbitamismängud, lugemine žestidega, näitemängud ja nukulavastused. Joonistamine, maalimine, voolimine, käsitöö jmt arendavad käte ja sõrmede osavust. Oma nime kirjutamine pildi alla annab soovijatel võimaluse kirjutamist harjutada. Kuulamismängud arendavad oskust kuulata ja süveneda.

5.4. MATEMAATIKA

Laps vaatleb ja uurib esemeid, nähtuseid ning tunnetab maailma erinevate meeltega. Laps õpib esemeid, nähtuseid kirjeldama: algul täiskasvanu abiga, hiljem iseseisvalt. Lapse kasvades areneb tema sõnavara, eneseväljendusoskus ning ta kirjeldab esemeid järjest detailsemalt. Matemaatikast arusaamine tugineb reale käelistele, sõnalistele ja mõttelistele tegevustele, mille abil laps hakkab ruumis ja ajas orienteerumisel kasutama erinevaid oskussõnu. Matemaatikaga on seotud nii igapäevatoimingud, mängud kui kõik õppetegevused. Lisaks on iganädalane küpsetamine seotud matemaatikaga: koguste kaalumine, mõõtmine, loendamine.

Valdkonna sisu:

* Asjade maailm: esemete järjestamine, rühmitamine, orienteerumine ajas ja ruumis, hulgad.

* Arvude maailm: loendamine, arvud, liitmine ja lahutamine.

* Suuruste maailm: tasapinnalised ja ruumilised geomeetrilised kujundid.

Arvudega 1–10, vajadusel ka suuremate arvudega, tutvuvad lapsed igapäevatoimingutes, mängudes ja lauludes. Nii praktilises elus kui ka mängudes me liidame, lahutame, võrdleme, rühmitame ja järjestame suurusi, toetudes kõiges loendamisele. Näiteks laste loendamisel, lauakatmisel, mänguasjade sorteerimisel, käsiöös, aiatööl jne. Läbi tegevuste tutvuvad lapsed ka erinevate mõõtmudega, mõõtmise ja kaalumise, näiteks toiduvalmistamisel, aiatöös jm.

Orienteerumist ruumis ja ajas (parem, vasak, all, üleval, keskel jne) arendame teadlikult mängude abil, samuti neid mõisteid igapäevaselt kasutades. Ajalise orientatsiooni annab kindel päeva-, nädala-ja aastarütm. Ajalist järgnevust esineb ka muinasjuttudes, salmides ja laste endi jutustustes oma juhtumistest. Ka rütmilised salmid ja laulud arendavad ajataju.

Sisemiselt aktiivseid kujutluspilte kutsuvad lastes esile juttude kuulamine, koos liigutustega esitatavad laulud ja luuletused, matkivad liikumismängud, lihtsad nukulavastused, lastevaheline vaba mäng, meisterdamine, joonistamine ja voolimine. Looduslikust materjalist lihtsalt kujundatud mänguasjad, mis ei ole detailselt viimistletud, panevad lapse aju tööle, nii et laps kujutab eseme puuduolevad osad enesele ette.

Loogiline mõtlemine areneb, kui lapsed saavad kogeda ja osaleda mõtestatud tegevustes. Nii saavad neile arusaadavaks seosed üksikute tegevuste ja protsesside vahel, nad tajuvad põhjuseid ja mõistavad tagajärgi. Sellisteks ülevaatlikeks protsessitegevusteks on lasteaias kõik aiatööd külvist kuni saagini, mänguasjade meisterdamine, toiduvalmistamine ja majapidamistööd.

Mõtlemise liikuvus on otseses seoses lapse kehalise liikumisega. Ronimine, tasakaalu-harjutused, roomamine, pugemine, kiikumine, hüplemine – seda peavad lapsed saama piisavalt teha nii toas kui ka õues, sest kõik need liikumisviisid arendavad lisaks füüsilisele võimekusele ka mõtlemisvõimet. Hea on organiseerida ka erinevaid liikumis-mänge ja ergutada matkima erinevaid liikumisvõimalusi. Loovale mõtlemisele, mõtete liikuvusele eelneb piltliku kujutlusvõime areng ja sellele omakorda fantaasia areng.

5.5. KUNST

Läbi kunstitegevuste (maalimine, joonistamine, voolimine, meisterdamine, käsitöö) areneb nii loovus kui ka peenmotoorika, mis on aluseks aju arengule.

Kunstitegevustes kasutatavate erinevate (looduslike) materjalide kaudu areneb lapse puutemeel ning erinevate töövahendite kaudu areneb peenmotoorne osavus, käe ja silma koostöö, püsivus jm.

Nii inimese kui looduse enese loodud kunst võimaldab arendada lapse vaatlusoskust, ilumeelt ja fantaasiat, kingib elamusi.

Õpetaja esteetiliselt kujundatud ruumid ja aed, milles laps igapäevaselt viibib, on olulised lapse ilumeele kujundajaks. Ruumis olevad vormid (kangad, mänguvahendid, mööbel) ja aed peavad jätma lapsele piisavalt ruumi fantaasiaks ja vabaduseks (et mõtte saaks lendu minna ja keha saaks tegutsema hakata), et ärgitavad loovust ja entusiasmi.

Valdkonna sisu:

- * kujutamine ja väljendamine: mõtete, tunnete edasiandmine nähtaval kujul;
- * kujundamine: objektile esteetilise lisaväärtuse andmine;
- * tehnilised oskused: voolimine, joonistamine, maalimine, meisterdamine;
- * kunstiteoste ja looduse vaatlemine, vestlused kunstiteostest, kunstist.

Matkides arendab laps välja **ilutunnetuse** - seepärast on ümbrusel lapse kunstikasvatuses erakordselt suur mõju. Kõikjal peab valitsema harmoonia alates lasteaia hoonest, rühmade sisustusest, mööblist kuni valguse, värvi ja materjalideni. Õpetaja on rühmas ilu looja, kes katab laua, seab lilled, sätib mänguasjad ja üldse kõik asjad alati ilusasti oma kohtadele. Hea on kasutada ka tõelisi kunstnike töid ruumide kaunistamisel. Väga vajalik on koos lastega rõõmustada saavutatud ilu ja korra üle meie ümber.

Kunstilised tegevused, nagu maalimine, voolimine ja meisterdamine – äratavad lastes sisemise aktiivsuse ja loomerõõmu, mida tuleb igati toetada, abistades lapsi tehnilistes küsimustes. Kunstilistes tegevustes väljendavad lapsed enda tundeid ja kogemusi, andes neile individuaalse vormi. Laste tööõõmu, eneseväljendussoovi ja -julguse suurendamine eeldab, et kasutatavad kunstivahendid on kvaliteetsed ja eakohased. Waldorflasteaias puutuvad lapsed neis tegevustes kokku ja tunnetavad paljusid erinevaid looduslikke materjale ja nende omadusi, mille kaudu arenevad laste vormi- ja värvitaju. Tegelemine värvidega kutsub julgelt katsetama ja kujundab lapse emotsioone. Mida mitmekesisemate materjalide, vormide ja nende omadustega lapsed kokku puutuvad, seda laiema pildi nad maailmast saavad.

Loodus on meie esimene harmoonia õpetaja. Lastes äratatud tähelepanelik vaatlusoskus õpetab ümbrust märkama ja asju enda jaoks avastama ning annab ka inspiratsiooni loominguks ja mänguks.

Kunstilised tegevused avavad laste kõige sügavama individuaalsuse, nende hingelise ja kehalise hetkeolukorra. Lapse arengu kirjeldamisel on aga lapse kronoloogiliselt korrastatud kunstikatsetused väga kõnekaks materjaliks.

5.6. MUUSIKA

Muusika toetab ja rikastab lapse hingelist arengu ja tundeelu.

Muusikategevused (laulmine, pillimäng jm) on teadlikult lõimitud:

* igapäevategevustesse (nt tegevuste alustamine ja lõpetamine, uinumine),

* erinevate valdkondade õppetegevustesse (hommikuring, liikumine, keel ja kõne, mäng, lavastused jm),

* pidude ja tähtpäevade tähistamiseks.

Õpetaja ülesanne on luua keskkond ja planeerida tegevused (nt muusikalised muinasjutud), mis ärgitab last avastama ümbritsevat võrratut helide maailma. Lapse meeli arendab erinevate nüansside kuulmis- ja eristamisoskus (nt kivide erinevad helid). Samuti on oluline kujundada ja arendada lapse muusikalis-loomingulisi võimeid, kultuurilis-sotsiaalset aktiivsust ning väärtushinnanguid.

Valdkonna sisu:

* Laulmine

* Muusika kuulamine

* Muusikalis-rütmiline liikumine

* Pillimäng

Muusikalise tegevusega lasteaias püüame tuua muusika kui elu harmoniseeriva elemendi igapäevaellu. Püüame kujundada lastes positiivset suhtumist muusikalisse tegevusse, rikastades laste tundeelu muusikaliste elamustega; õpetame lapsi muusikat kuulama, laulma, mängima lihtsatel pillidel, liikuma ja tantsima muusika ja laulu saatel ning julgustame neid end muusika toel vabalt ja loovalt väljendama, arendades sel moel esinemisjulgust.

Muusikaliste tegevustega (laul, pillimäng, tants) loome rühmas ja ühistes tegevustes **rõõmsa meeleolu**. Näiteks annab õpetaja lastele mänguaja lõppemisest ja koristamise algusest teada kindla lauluga, mis suunab lapsed sujuvalt ja sõbralikult ühelt tegevuselt teisele. Niisugused temaatilised laulukesed toimivad lastele üleminekutel ühelt tegevuselt teisele korrastava ja ühendava elemendina ning väldivad tegevuseta ootamist ja pidevaid meeldetuletamisi.

Lastelaule laulame iga päev mitme nädala vältel hommiku- ja lõunaringis vastavalt aastaegadele, samuti mängime ringmänge ja tantsime. Nii saavad lapsed igapäevaselt koos õpetajatega muusikast rõõmu tunda.

Huvi ja rõõm muusikast kandub lasteni ainult õpetajate endi vaimustuse läbi, kui nad suhtuvad muusikasse kui igapäevaellu loomulikku osasse. Muusikalise vahendajana on õpetajal vaja peale eeskuju pakkuva hääle, rühi ja muusikaliste oskuste ka loomingulist fantaasiat ja oskust kasutada muusikalisi tegevusi kogu päeva jooksul. Repertuaari valikul tuleks arvestada lisaks aastajale muusikalise materjali ea- ja jõukohasust lastele, kunstilist väärtust, rahvatraditsioone ja laste huvi.

Pentatooniline helikeel on eelkooliealistele lastele kõige sobivam ja arengut toetavam. Liikumine muusika saatel erinevate tundevarjunditega, tantsimine ja ringmängud äratavad lastes kujutluspilte ja erinevaid tundeid.

Rütmiline liikumine muusika saatel mõjub erinevates tempodes laulude, liisusalmide jmt saatel lastele alati korrastavalt, toetades keha, mootorika ja aju arengut.

Elamus vaikusest ja igasugused kuulamismängud on headeks vahenditeks laste tähelepanu ning keskendumisvõime äratamiseks.

5.7. LIIKUMINE

Liikumine (õues) on lapse tervise ja heaolutunde alus. Aktiivne liikumine looduses või vabamängus ärgitab loovust ja soodustab aju arengut ning õpivõimet.

Õpetaja poolt planeeritakse teadlikult peen- ja üldmootorseid tegevusi õppetegevustesse (nt hommikuringi). Laste vabal ajal soodustatakse pigem liikuvaid kui lauataaguseid mängu.

Olulisel kohal on õues liikumine ja mõtestatud liikumine (töökasvatus).

Valdkonna sisu:

- * Kehalise kasvatuselised teadmised: ohutus, enesekontroll ja hügieen
- * Põhiliikumised
- * Liikumismängud ja -muinasjutud
- * Loodusliikumine
- * Tants ja rütmika
- * Erinevad spordialad
- * Erinevad tööd (õues ja toas)

Waldorflasteaias on liikumine integreeritud erinevatesse õppe- ja kasvatustegevustesse, kuna liikumine on lapse tegevuse ja mängude loomulik osa. Laps õpib suhtlema ja ümbritsevat maailma tunnetama aktiivselt tegutsedes. Lapse loomulik liikumisaktiivsus kasvab alates 3.-4. eluaastast, saavutades maksimumi nooremas koolieas. Liikumises on elu ja seda tuleb kasvavale lapsele võimalikult palju erinevates variantides võimaldada. Igapäevases elus ei tohiks lapse initsiatiivi, liikumis- ja tegutsemisaktiivsust takistada, vaid õpetaja peaks suunama teda pidevalt mõtestatud tegevuste juurde.

On hea lasta lapsel võimalikult palju iseseisvalt tegutseda. Lapse tegevustes ja mängudes on palju erinevaid liikumisviise, liigutusi ja asendeid. Tegevuste regulaarsel mitmekesisel kordamisel kujunevad liigutusoskused, arenevad liikumisosavus ja teised kehalised võimed: vastupidavus, jõud, osavus, kiirus, tasakaalutunnetus jne.

Mõttekas kehaline tegevus mängides ja töötades koos heaolutundega on terve keha väljaarenemise vältimatu tingimus. Eelkoolieas areneb esmajoonel keha, millest kasvavad välja kõik edaspidised oskused ja võimed. Last ümbritsevad meeleolud tungivad läbi kogu väikelapse kehalisusest ja jätavad sinna jälje. Seepärast on turvatunne ja rõõm lasteaialapse normaalseks arenguks hädavajalikud. Liikumisest selle erinevates vormides koosneb kogu lasteaiapäev. Järgnevalt vaatleme nende erinevaid avaldumisvorme.

Omavahelistes mängudes on lapsed aktiivsed ja tegutsevad oma võimete piiril suure innuga – just selliseid olukordi tuleb lastele luua.

Tasakaalu, keskendumisvõimet, osavust, jõudu, koordineerimist, kiiret reageerimist, julgust jne saavad lapsed igapäevaselt arendada õues erinevate turnimisriistade peal, samuti looduses turnides.

Spordivahendeid (pallid, hularõngad, hüpitsad, jalgrattad jne) saavad lapsed kasutada erinevates mängudes. Kindlaid arendavaid liikumisi nagu roomamine, tagurpidikõnd, hüplemine jms. kasutab õpetaja teadlikult erinevates mängudes.

Peenmootorikat, mis on otseses seoses aju arenemisega, arendavad kõik käelised tegevused (käsitöö, maalimine, voolimine, meisterdamine jne.), tööd, mida tehakse (aiatöö, küpsetamine, riivimine, lõikamine jne.) ja mängulised salmid, laulud koos sõrmede rütmiliste liigutustega. Laste peenmootorika pidev teadlik arendamine on waldorfflasteaia üks prioriteete.

Töötamine koos täiskasvanutega igapäevatoimingutes on samuti kehaliselt pingutatust ja teatud vilumusi nõudev tegutsemine. Riisumine, kaevamine, lauakatmine, vaibakloppimine jne – kõik need tegevused nõuavad jõudu, osavust ja püsivust ning arendavad ühistöödena ka laste sotsiaalseid oskusi.

Liikumismängudel on lastele otsene kasvatuslik mõju, kuna ühisreeglitega mängudes õpivad lapsed hindama oma oskusi ja võimeid, kogevad erinevaid emotsioone ja õpivad neid valitsema, arvestama kaaslastega ning omandavad kõlbelisi põhimõtteid.

5.8. EESTI KEEL KUI TEINE KEEL

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- 1) tunneb huvi eesti keele ja kultuuri vastu;
- 2) soovib ja julgeb eesti keeles suhelda nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega;
- 3) tunneb ära ja saab aru eestikeelsetest sõnadest ning lihtsamatest väljenditest;
- 4) kasutab lihtsamaid eestikeelseid sõnu ja väljendeid igapäevases suhtlemises.

Valdkonna sisu:

- 1) kuulamine;
- 2) kõnelemine;
- 3) Eesti kultuuri tutvustamine.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja läbiviimisel peetakse oluliseks eesti keelt kuulata ja omandada keeleoskus tegevuste käigus, kus sõnalist suhtlemist toetab kontekst (nt ümbritsevad esemed jmt). Pööratakse erilist tähelepanu erinevate meelte kaasamisele ja näitlikustamisele: kasutatakse miimikat, kehakeelt, žeste, intonatsiooni, muusikat, rütmi ja mitmesuguseid näitlikke vahendeid. Last suunatakse õpitavat keelt kasutama igapäevategevustes ning suhtlemisel, luuakse selleks lapsi huvitavaid olukordi, sh väljaspool lasteaeda (kauplus, teater, spordivõistlus, õppekäik jm). Õpitud korratakse erinevates kontekstides ja suhtlussituatsioonides, keeleõpet seotakse teiste tegevustega – liikumine, laulmine, käeline tegevus, vaatlemine jm. Vestlusteemade valimisel lähtutakse lapse kogemustest, samateemalistest vestlustest rühmas või kodus (emakeeles); valitakse mitmekesiseid pildirikkaid ja lihtsama keelega raamatuid ettelugemiseks ja ühiseks lugemiseks.

6. LAPSE ARENGU HINDAMISE PÕHIMÕTTED JA KORRALDUS

6.1. Eesmärgid

Laste arengu hindamine on vajalik, et:

- * tagada lapse heaolu ja areng,
- * mõista lapse eripära,
- * määratleda lapse arengulised saavutused,
- * selgitada välja lapse erivajadused,
- * aidata lapsel ise enda arengut ja edasiminekut näha,

* kavandada õppe- ja kasvatustegevusi koostöös lapsevanematega.

6.2. Lapse arengu analüüsimise ja hindamise põhimõtted

1. Lapse arengu analüüsimisel ja hindamisel lähtutakse lapse individuaalsest arengust ja lasteaia õppekavas toodud üldoskuste ja valdkondade eeldatavatest tulemustest vastavalt kahe-, kolme-, nelja-, viie-, kuue- ja seitsme aastastele lastele.
2. Lapse arengu eeldatavaid tulemusi ei käsitleta kõigile kohustuslikuna, need on teatud üldtunnustatud tähised, mis aitavad kavandada lapse arenguks vajalikke tegevusi.
3. Lapse arengut analüüsib koos rühmaõpetajatega ka liikumis- ja muusikaõpetaja omas valdkonnas ning keelelist arengut lasteaia logopeed.
4. Lapse arengu hindamisel kasutatakse peamise meetodina **vaatlust**. Lapsi vaadeldakse vabamängus, igapäevategevustes ja õpetaja poolt planeeritud õppekasvatustegevustes. Vaatlus annab lapse arengust tõesema pildi, ei ole lapsele koormav, on kasutatav kõigis vanusegruppides ja igal ajal. Lisaks kasutatakse temaatilisi vestlusi, õppemänge, joonistuste analüüse jm.

6.3. Lapse arengu hindamise ja analüüsimise korraldus

Lapse arengu hindamine ja analüüsimine toimub nii igapäevaselt kui planeeritud tegevustena.

Igapäevaselt: jälgivad õpetajad lapsi vabamängus, planeeritud õppekasvatustegevustes ja igapäevatoimingutes. Info saamine ja tagasiside andmine lapse arengu kohta toimub igapäevase suhtlemise või eelnevalt kokkulepitud individuaalsete vestluste kaudu.

Õpetajad **planeerivad** iga õppeaasta alguses lapse arengu hindamist.

Lapse arengu jälgimiseks koostatakse igale lapsele **arengumapp**, mis annab ülevaate lapse arengust kogu lasteaia viibimisel ajal.

Sügisese vaatluse tulemusel fikseerivad õpetajad lapse need arenguvaldkonnad, millele tuleb õppeaasta jooksul enam tähelepanu pöörata, mida arvestada tegevuste planeerimisel, keda tuleks suunata erialaspetsialisti konsultatsioonile, kuidas toetada probleemide ilmumisel lapse arengut. Kevadel saavad õpetajad näha lapse arengu edenemist õppeaasta jooksul ja hinnata õppe- ja kasvatustöö tulemuslikkust.

Vähemalt üks kord õppeaastas viivad lasteaiaõpetajad lapsevanematega läbi tema lapse arengu hindamiseks ja toetamiseks **arenguestluse**. Arenguestlusi viiakse läbi ka vastavalt vajadusele kogu õppeaasta jooksul (nt arenguliste erivajaduste ilmnedes).

Uue lapse lasteaeda tulekul viiakse läbi **perevestlus**, kus vanemad annavad ülevaate lapsest, tema arengust ja õpetajad tutvustavad lasteaia õppe- ja kasvatustöö põhimõtteid ning korraldust. Koos leitakse arengueesmärgid.

Dokumentide (nt koolivalmiduskaardi) väljastamiseks teise asutusse (Rajaleidja, põhikool vm) küsitakse lapsevanema nõusolekut.

7. ARENGUVESTLUSE LÄBIVIIMISE PÕHIMÕTTED JA KORRALDUS

7.1. Arenguestluse eesmärgid:

- * anda vastastikku tagasisidet lapse arengust ja õppimisest;
- * hinnata toimunud õppe- ja kasvatustöö tulemusi;
- * ennetada võimalikke kasvatuse- ja arenguraskusi või leida ühiselt lahendusi tekkinud probleemidele;

- * selgitada välja lapsevanema ootused lapse arengu ja lasteaiaõpetaja töö kohta;
- * selgitada enda kui õpetaja ja lasteaia põhimõtteid;
- * saavutada usaldussuhe vanematega;
- * kavandada mõlemapoolsed edasised tegevused lapse arengu toetamisel.

7.2. Lapse arenguestluse läbiviimise põhimõtted

Lapse arengust antakse lapsevanematele tagasisidet arenguestluse vormis.

Arenguestlusel osalevad lapsevanemad ja rühma õpetajad. Vajadusel võtavad arenguestlusest osa ka lasteaia logopeed, teised õpetajad ja/või õppealajuhataja.

Arenguestlus on dialoog lapsevanema ja rühma õpetajate vahel, mille käigus annavad õpetajad ülevaate lapse arengust.

Arenguestluse aluseks on lapse arengumapp ja arengu kirjeldus või koolivalmiduskaart, mida arenguestluse käigus vajadusel täiendatakse.

Arenguestluse tulemused on konfidentsiaalsed.

7.3. Lapse arenguestluse läbiviimise korraldus

Arenguestlused viiakse läbi regulaarselt üks kord aastas, õppeaasta II poolel (jaanuar-aprill).

Arenguestlusi viiakse läbi ka vastavalt vajadusele kogu õppeaasta jooksul (nt erivajaduse ilmnemisel lapse arengus).

Õpetajate ettevalmistus arenguestluseks:

* Õpetajad koostavad arengumapi alusel *Lapse arengukirjelduse* või *Lapse koolivalmiduskaardi*, kaasates vajadusel logopeedi ja/või teisi õpetajaid.

* Õpetajad koostavad arenguestluste ajakava (väljapakutud kuupäevad ja kellaajad, arvestusega kuni üks tund pere kohta). Lapsevanem saab endale valida rühma õpetajate poolt välja pakutud sobiliku arenguestluse aja.

* Enne arenguestlust (vähemalt nädal aega) antakse lapsevanematele kutse ettevalmistava küsimustikuga.

* Arenguestlus viiakse läbi rühmaruumis, kabinetis, logopeedi ruumis vm.

8. LAPSE KOOLIVALMIDUSE HINDAMISE PÕHIMÕTTED JA KORRALDUS

8.1. Koolivalmiduse määratlemine

Koolivalmidus on valmisolek minna üle mänguliselt põhitegevuselt õpitegevusele.

Valmisolek õpingute alustamiseks kujuneb samm-sammult kogu lapse koolieelse elu jooksul ning seda mõjutavad nii sünnipärased eeldused ja võimed kui ka kasvukeskkond, milles laps elab ja areneb, aga ka inimesed, kes temaga suhtlevad ja tema arengut suunavad.

Oluline pole see, mida laps oskab ja teab, vaid see, kuidas ta oma teadmisi ja oskusi kasutab ning ülesande lahenduseeni jõuab.

Koolivalmidusel on füüsiline, vaimne ja sotsiaalne aspekt, mis omavahel põimudes aitavad lapsel tulla toime koolipoolsete nõudmistega.

8.2. Koolivalmiduse hindamise põhimõtted

Koolivalmiduse hindamine toimub põhiliselt **vaatluse** teel, mille käigus selgitatakse välja lapse arengu tase õppekavas sätestatud üldoskustes ning õppe- ja kasvatustegevuse

valdkonnaoskustes. Last vaadeldakse vabategevustes (mäng, lapse algatatud tegevus/tegevusetus) ja planeeritud õppetegevustes.

Logopeed hindab:

- * lapse sõnavara ja väljendusoskust;
- * kõne morfoloogilise ja süntaktilise arengu taset;
- * hääldust ning teksti mõistmist;
- * lugemise ja kirjutamise eeldusi,
- * kognitiivseid võimeid.

8.3. Koolivalmiduse hindamise korraldus

Lapse koolivalmiduse kujunemist jälgitakse õpetajate poolt lapse arengu analüüsimise käigus kogu koolieelse perioodi.

Koolieeliku areng fikseeritakse kirjalikult kaks korda õppeaastas, sügisel ja kevadel. Saadud tulemused lisatakse lapse arengumappi. Antud tulemuste põhjal viiakse lastevanematega läbi arenguveestlus.

Lapse koolivalmiduse hindamisel saadud arengu tulemusi kirjeldatakse üldoskuste ning õppe- ja kasvatustegevuse valdkondades **lapse koolivalmiduse kaardil**, tuues välja lapse tugevused ja arendamist vajavad küljed.

8.4. Kooliettevalmistustegevused

Liitrühmade koolieelikute ettevalmistus kooliks toimub nii rühmas kui ka eraldi kooliettevalmistustegevustena. Kooliettevalmistustegevused planeerib ja viib läbi rühma õpetaja kuu tegevuskava alusel.

8.5. Koolikohustuse täitmise edasilükkamine ühe õppeaasta võrra

Lapsevanemaid nõustatakse lapse koolikohustuse täitmise edasilükkamises ühe õppeaasta võrra arenguveestlusel või ümarlaual, kus osalevad kõik lastega tegelevad lasteaiaõpetajad.

Lapse koolikohustuse täitmise edasilükkamist otsustab nõustamiskomisjon lapsevanema taotluse alusel. Koolikohustuse täitmise edasilükkamine rakendub lastele, kes eelmise aasta 1. oktoobrist kuni jooksva aasta 30. septembrini (kaasa arvatud) saavad 7-aastaseks. Koolikohustuse täitmise edasilükkamise võib algatada ka arst, lasteaia õpetaja, logopeed jne, kuid aluseks on lapse tervise seisund, mille kohta annavad kirjaliku arvamuse perearst, lastearst või lastepsühhiaater.

Lapsele, kelle koolikohustuse täitmine on nõustamiskomisjoni otsusega edasi lükatud, koostatakse õpetajate poolt vastavaks ajaks individuaalne arenduskava.

8.6. Täiendav tegevus laste hindamisel lähtuvalt rühma eripärast

Lisaks käesolevas õppekavas esitatud 6-7-aastase lapse üldoskustele ja õppe- kasvatustöö valdkondade osaoskustele lähtume waldorflasteaiarühmas õppekava läbimisel lapse kooliküpsusele hinnangu andmisel reast kriteeriumidest, millised on aluseks lapse edasistele õppimisvõimetele koolis.

I Lapse füüsilises arengus peame oluliseks järgmisi tunnuseid ning võimeid:

- käsivarred ja jalad on pikemakssirgumisest salenenud;
- parema käe sõrmeotsad ulatuvad puudutama üle pea vasakut kõrva ja vastupidi;
- rinna ja kõhuõõne vahel omandab selgemaid piirjooni talje, kõht on lamenenud;
- pea, keha ja jäsemete proportsionaalne vahekord meenutab üha enam täiskasvanut;
- hammastevahetus on alanud;
- säilitab oma tasakaalu nii seistes kui liikumisel;
- oskab käsitseda mängu- ja spordivahendeid:
- suudab ühe käega visata palli ja kahe käega kinni püüda;
- veeretada rõngast, tiirutada hüpitsat ja hoonööri, hüpitsaga hüpata;
- suudab hüpata ühel jalal ette, taha, paremale, vasakule;
- suudab kikävarvul kõndida ja seista;
- suudab sõrmedega osavalt peenemaid töid teha (nt meisterdada, põimida, helmeid nõõrile lükkida);
- suudab oma käsi ja jalgu tahtlikult paigale sundida;
- valitseb oma keha liigutusi ja liikumisi sõrme- ja varbaotsteni erinevates mängudes ja tegevustes nii ruumis, maastikul kui ka tänaval – st keha on valmis kujunenud ja mõte vaba, mis tagab lapsele valmisoleku koolitõõks;

sealhulgas **käelises arengus** laps:

- joonistab (oma kodumaja, puu ja inimese) õigete proportsioonidega;
- suudab joonistada profiili;
- joonistab humoorikaid pilte;
- suudab joonistamisel kujutada asju osaliselt;
- joonistamisel ja maalimisel täidab meelsasti kogu pildi värviga;
- armastab kujundada mustreid;
- lõikab kääridega.

II Hingelis-vaimses arengus:

- osa kasvujõududest on metamorfeerunud mõtlemisjõõks;
- mõtlemises tekib abstraherimisvõime, millel põhineb mõistete ja selgelt piiritletud kujutluste moodustamine;
- huvitundmine õppimise vastu;
- võime oma mälu tahtlikult juhtida, sh jutustada nt paar päeva tagasi kuulnud muinasjuttu;
- nõõrogenenud matkimisvõime asemele kujuneb suutlikkus teadlikult õppida;
- suudab olla iseendas ehk keskenduda;
- mõtlemine, kõnelemine ja liikumine suudavad koos toimida;
- teab arvude 1-12 järjestust edas- ja tagurpidi;
- teeb pilguga haaramise või loendamise teel kindlaks esemete arvu, vastab küsimusele "Mitu on?"
- liidab ja lahutab 5 piires;

sealhulgas **verbaalses arengus** laps:

- suudab lugusid täislausetega ümber jutustada;
- hääldab kõiki häälikuid õigesti, kõne on selge ja arusaadav;
- suudab laulda;
- oskab kõnes väljendada kõike vajalikku;
- oskab kirjeldada tuttavate esemete ja nähtuste omadusi;

- oskab edasi anda oma mõtteid, selgitada olukordi, arutleb, näeb põhjuse ja tagajärje seoseid;
- teab peast õpitud luuletusi ja laule;
- oskab sobivate sõnadega selgelt väljendada oma mõtteid, küsib tundmatu sõna tähendust.

III sotsiaalses arengus laps:

- suudab kohaneda suure lastekollektiiviga;
- käitub üldtunnustatud käitumisharjumiste kohaselt;
- kontrollib oma emotsioone;
- tajub ja mõistab teiste arvamusi;
- arvestab eakaaslaste ja täiskasvanute tunnetega;
- säilitab positiivsed suhted eakaaslastega;
- soovib ja julgeb suhelda täiskasvanutega;
- suudab reageerida õpetaja korraldustele ning tahtlikult kuulata;
- suudab tahtlikult osaleda ühistegevustes ning on suuteline suhteliselt kestva suhte loomiseks;
- seab endale eesmärged, tegutseb sihivõimeliselt ja püüab oma tegevused lõpuni viia;
- küsib vajadusel abi täiskasvanutelt või kaaslastelt;
- suudab osa võtta tähtsamatest majapidamistööst (laua katta, nõusid pesta ja kuivatada, pörandat ja tolmu pühkida);
- oskab ise riietuda, väiksemaid nõupe ning haake avada ja kinni panna ning kingapaelu siduda;
- on eakohastes tegevustes algatusvõimeline ja iseseisev.

Hinnangu lapse kooliküpsusele annavad koolimineku eelneval kevadel lapse rühma õpetajad koostöös lapse vanematega. Samuti väljastatakse kooliminevale lapsele koolivalmiduskaart (lisa 9), milles on kirjeldatud tema arengu tulemusi.

9. ERIVAJADUSEGA LAPSE ARENGU TOETAMISE PÕHIMÕTTED JA KORRALDUS

9.1. Arenguliste erivajadustega ja andekad lapsed

Laps on arenguliste erivajadustega kui tema võimed, tervislik seisund või muud omadused (sh keha-, kõne-, meele- või kognitiivne puue, emotsionaalsed ja käitumisharjumused, üld- või erianekus, keeleline või kultuuriline taust) erinevad sedavõrd, et tavapärane õpikeskkond ning õppe- ja kasvatusprotsess ei toeta tema võimete arengut piisavalt. Lapse varane erivajaduste või andekuse määramine ning vastava arendustegevuse alustamine annavad parema võimaluse lapse arengu ja õppimise toetamiseks. Õigeaegse sekkumisega ennetatakse käitumis- ja suhtlemisharjumusi. Lapse igakülgseks toetamiseks on eeldatud avatud ja tihedat koostööd vanematega.

Kui lasteaial puuduvad võimalused lapse arengule vajalike tugiteenuste pakkumiseks või sobitusrühma moodustamiseks, siis teavitatakse arenguvestlusel vanemaid edasistest tegevustest - lapsele erilasteaia vm soovitamise, lepingu lõpetamise.

9.2. Lapse arengu hindamine ja toetamine

Õppeaasta alguses (september-oktoober) selgitavad rühmaõpetajad välja arenguliste erivajadustega ja andekad lapsed.

Lapse arengu hindamine, sekkumine ja toetamine lähtub järgmistest tegevustest:

1. Märkamise; lapsevanemate kaasamine.
2. Erivajaduse täpsem hindamine; vanemate nõustamine. Vajadusel soovitatakse Hariduse Tugiteenuste Keskuse jt spetsialistide juurde pöördumist.
3. Arengu toetamise eesmärkide ja tegevuste väljatöötamine, IAK koostamine.
4. Sekkumine, arengu toetamine, IAK rakendamine.
5. Tulemulikkuse hindamine.

Õppeaasta lõpus teevad rühmaõpetajad kokkuvõtte lapse arengust õppeaasta jooksul. Logopeed lisab kõnearenduses osalenud laste arengumappi kirjaliku kokkuvõtte lapse kõne arengust. Vajadusel soovitatakse lapsevanematele suveperioodiks erinevaid (kõne)arendusmänge- ja tegevusi.

Vajadusel nõustatakse lapsevanemaid koolikohustuse täitmise edasilükkamises või kooliminevale lapsele sobiva õppevormi valikul.

9.2.1. Individuaalse arenduskava koostamise põhimõtted

Individuaalne arenduskava (edaspidi IAK) on kirjalik dokument, mis määrab kindlaks lapse arengulisi erivajadusi arvestava õppe individuaalsed eesmärgid ja tegevused, mis on vajalikud õppe-eesmärkide saavutamiseks.

IAK koostatakse konkreetsele lapsele neis valdkondades, mille arengutase erineb eeldatavast eakohasest arengust.

Arenguvaldkonnad, mida hinnatakse, on:

- 1) mootorika;
- 2) eneseteenindus;
- 3) sotsiaalsed oskused, mäng;
- 4) emotsionaalne seisund ja käitumine
- 5) suhtlemine ja kõne;
- 6) tunnetustegevus (tähelepanu, mälu, tajus, mõtlemine);
- 7) üldorienteeritus ja õpioskused;
- 8) hinnang koolivalmidusele.

IAK koostatakse pärast lapse arengu mitmekülgset jälgimist ja lähima arengu tsooni määramist. Selle koostamisel osalevad kõik lapsega tegelevad erialaspetsialistid ja vanemad.

Konkreetse IAK koostavad ja selle rakendamise eest vastutavad rühmaõpetajad koostöös logopeedi ja lapsevanematega.

IAKs esitatakse iga arenguvaldkond konkreetset lapsest lähtuvate õppeeesmärkidena, millest juhitud nii lapsevanemad kui lasteaia pedagoogid.

Hinnangu andmise aluseks on individuaalse arenduskava tulemuste analüüs. Sõltuvalt sellest kas eesmärkides püstitatu on omandatud täielikult, pole omandatud või on omandatud osaliselt, loetakse arenduskava täidetuks või osaliselt täidetuks. Kui täitmata on jäänud olulisi eesmärgid või mitmed eesmärgid on osaliselt täidetud, siis tuleb antud IAK-d analüüsida, muuta, täiendada ja edasi arendada. Kui eesmärkide realiseerimise tulemused on positiivsed, loetakse IAK täidetuks.

9.3. Erivajadusega lapse toetamise tugisüsteemid

Rühmaõpetajad

- * Märkavad lapse probleemi, peavad lapse kohta vaatluspäevikut, kuhu fikseerivad kirjalikult lapse positiivsed ja negatiivsed situatsioonid, konfliktid, lahendused jm olulise.
- * Analüüsivad koostöös logopeedi ja/või eripedagoogiga lapse arengu tulemusi ja situatsioone, toimunud lahendusi, toetamise võimalusi jm olulist.
- * Pöörduvad lapsevanema poole, teavitavad probleemist, selgitavad koduse olukorra, kaasavad lapsevanema koostööle lapse toetamiseks jne. Soovitavad vajadusel lapsele erialaspetsialisti konsultatsiooni.
- * Teavitavad lasteaia juhtkonda lapsega seotud probleemidest.
- * Selgitavad vajadusel rühma lapsevanematele (jälgides isikuandmete mitteavalikustamist) rühma eripära ja töökorraldust.
- * Vestlevad rühma lastega, kujundades erivajadusega kaaslasesse positiivset hoiakut.
- * Suhtuvad erivajadusega lapsesse mõistvalt, väldivad negatiivseid hoiakuid.
- * Kujundavad või loovad lapsele turvalise keskkonna.
- * Vajadusel koostavad lapsele iseloomustuse esitamiseks erispetsialistile või pöörduvad ise nõustamiseks Hariduse- ja Tugiteenuste Keskusesse.
- * Osalevad IAK koostamisel ja elluviimisel

Lapsevanem

- * Jagab oma kogemusi lapse tegutsemise, käitumise ja suhtlemise iseärasustest kodus.
- * Vahendab infot (sh kirjalikult) erinevatelt lapsega tegelenud spetsialistidelt, arstidelt jne.
- * Osaleb IAK koostamisel ja elluviimisel.
- * Hoiab meeskonna liikmetega kontakti ja huvitub lapse edusammudest ja tegevustest lasteaias.

Logopeed uurib lapse kõne ja tunnetuslike protsesside arengutaset, jälgib erivajadusega lapse arengut rühmas ja soovib uusi arendamisvõtteid ja vahendeid, nõustab rühmaõpetajaid ja vanemaid, osaleb rühma aruteludes ja vestlusringides, vajadusel ka arenguveestlustes, teeb ettepanekuid eriarstide konsultatsioonidele suunamiseks ning vormistab vajalikud väljavõtted ja kõne iseloomustused.

Muusika- ja liikumisõpetaja jälgib last oma tegevustes, arvestab oma tegevustes lapse erivajadusega, toetab lapse arengut ja tagab tema heaolu oma tegevustes lähtuvalt kokkulepetest rühmaõpetajatega.

Õppealajuhataja tutvub lapsega, teeb oma tähelepanekud rühma töökorraldusest, õpetajate tegevuse kohta jne., nõustab rühmameeskonda pakkudes erinevaid lahendusi jms., organiseerib õpetajatele vestlusringe, soovib koolitusi toetamiseks õpetajate toimetulekut, osaleb vajadusel IAK-de koostamises, informeerib direktorit/nõukogu/pidajat, teeb ettepanekuid edasiseks sammudeks.

9.4. Eesti keel kui teise keele õpe

Õppealajuhataja teavitab lapsevanemat, et meie lasteaia õppe- ja kasvatustegevus toimub eesti keeles ning vestleb lapsevanemaga tekkida võivatest probleemidest (suhtlemine eakaaslastega, pikem ja keerulisem kohanemisaeg, probleemid koolivalmidusega jne.)

Rühmaõpetaja toetab lapse keelelist arengut, et laps mõistaks kõike rühmas toimuvat ja osaleks selles. Lapsel võimaldatakse oma keele ja kultuuri tutvustamist.

Logopeed nõustab lapsevanemaid nende lapse kõne arengut ja edasist arendamist vajavates küsimustes. Konsulteerib rühmaõpetajaid tekkivate keeleprobleemide ja keele omandamise spetsiifikaga seoses ja soovib vajadusel muukeelsete lastega tegelevat logopeedi või keelekümbulslasteaeda.

Keeleõppe korraldus

Lapsele, kelle kodune keel ei ole eesti keel, tagatakse eesti keele õpe. See toimub grupitööna või individuaalselt rühmaõpetaja ja logopeedi poolt. Oluline on kaasata ka lapsevanemaid.

Eesti keele õppe eeldatavate tulemuste kavandamisel arvestatakse nii laste arengutaset, vanust kui ka eesti keele õppe mahtu ning metoodikat.

Lapsele koostatakse eesti keele kui teise keele õpetamiseks individuaalne arenduskava.

10. KOOSTÖÖ PÕHIMÕTTED JA KORRALDUS

10.1. Lapsevanemaga koostöö põhimõtted

Lapse kohanemise ja heaolu lasteaias tagab hea koostöö lapsevanemate ja õpetajate vahel. Koostöö aluseks on teineteise austamine, ühine väärtusorientatsioon, kuulamis- ja vestlemisoskus, empaatiavõime ja diskreetsus. Selliste põhimõtetega koostööd juhib õpetaja. Vanemad kannavad vastutust lapse kasvatuse, hoolitsuse ja arengu eest. Lasteaia personal arvestab lapse ja pere vajaduste ja eripäradega, toetades pedagoogiliste vestluste kaudu. Eriarvamuste tekkides arvestatakse eelkõige lapse vajadustega ning vanemaid nõustatakse lähtuvalt pedagoogilistest ja arengupsühholoogilistest põhimõtetest lähtuvalt. Vajadusel kaasatakse erialaspetsialiste.

Lapsevanematel on õigus olla kindel, et igasugune isiklik info, mida nad on avaldanud kas suuliselt või kirjalikult on konfidentsiaalne.

10.2. Lapsevanemaga koostöö korraldus

Koostöö lastevanematega on planeeritud mitmetasandilisena ja hõlmab järgmisi valdkondi:

1. **Individuaalne vestlus:** tutvumisvestlus, lasteaia kohakasutuslepingu sõlmimine, vestlus hommikul last tuues ja õhtul lapsele järgi tulles, arenguvestlus.
2. **Lasteaia ja rühma ühisüritused:** tutvumispäev, peod, väljasõidud, temaatilised õhtud, koosolekud, koolitused, heakorrategevused.
3. **Küsitlused, rahulolu-uuring.**
4. **Informatsiooni jagamine:** Kindiedays (lasteaedade internetipõhine infosüsteem), infostendid, kuulutused, kutsed, kodulehekülge, rühma ja lasteaia list. Rühmas on olemas ja vanemate jaoks saadaval mitmeid materjale, mis tutvustavad walforfpedagoogilist lähenemisviisi (lugemissoovitused, aastarütmis sisalduvate sündmuste kirjeldused jms).

Lisaks igapäevasele vestlusele lasteaiaõpetajatega on lapsevanematel võimalus oma lapse käekäigu kohta lasteaias teavet saada ka lapse individuaalsel **arenguvestlusel**. Arenguvestlus toimub üks kord aastas, eelnevalt kokkulepitud ajal, ja sellel osalevad võimaluse korral lapse mõlemad vanemad ja kõik rühma õpetajad. Vestluse käigus teeme kokkuvõtte lapse arengust ning lapsega seotud probleemide korral püüame ühiselt leida lahendusi.

Lastevanemate koosolekutel arutleme üldiste teemadena lapse arengu küsimuste üle, anname ülevaate lasteaia igapäevatööst ja teeme tulevikuplaane.

Koos lapsevanematega tähistame ühiselt **aasta suuremaid pühasid**. Meie lasteaiarühmas on nendeks: laternapidu sügisel, adventispiraal ja jõulupidu talvel, kevadpidu/kooliminejate pidu kevad-suvel.

Samuti võtame koos vanematega lasteaia heaks ette **ühiseid tööpäevi**. Näiteks mänguväljaku korrastamine üheskoos, ehitamine koos isadega, nukkude õmblemine emadega, ühine suurpuhastus, õunakorjamine, moositegu jne.

Tagasisidet koostöö sujumisest lapsevanematega saame nii ühistes vestlustes kui ka kirjalike **anonüümsete küsitluste** vahendusel, millised viime läbi vajaduspõhiselt.

LAPSEVANEMATEGA KOOSTÖÖ TOIMUMISE SAGEDUS

Tutvumisvestlus: lapse lasteaeda vastuvõtmisel

Lastevanemate koosolekud: üks kuni kaks korda poolaastas

Lasteavanemate õhtu: vähemalt üks kord aastas (jõuluringi valmistamine)

Lapse individuaalne arenguestlus: üks kord õppeaastas

Peod koos lapsevanematega: laternapidu novembris, adventiring, jõulupidu detsembris, kevadpidu/kooliminejate pidu mai lõpus või juuni alguses

Talgud, sh mänguväljakute korrastamine ja ehitamine: sügisel ja/või kevadel

10.3. ÕPETAJATEVAHELINE KOOSTÖÖ

Õppe- ja kasvatustööd kavandame ja korraldame meeskonnatöona, mille eesmärgiks on saavutada hea koostöö, töö kvaliteedi hoidmine ja tõstmine. Koostöö õnnestumise eelduseks on lasteaiaõpetajate loominguiline, arukas, läbimõeldud, sõbralik ja vastastikku austav suhtumine oma töösse ja kolleegidesse.

Töö kvaliteedi hoidmisel ja tõstmisel on oluline õpetajate koolitus ja omavaheline infovahetus. Rühma õpetajate iganädalastel koosolekutel kavandavad õpetajad eelseisva kalendrikuu ja nädala tegevuskavade teemad ja eesmärgid, samuti hommikuringide teemad ja tegevused. Iganädalaselt toimuvad ka kõigi rühma töötajate koosolekud, kus osalevad nii õpetajad kui abiõpetajad, kes üheskoos kannavad hoolt meie lasteaiarühma pedagoogilise töö korraldamise eest.

11. ÕPETAJATE KOOLITUS

Õpetajate pedagoogilise pädevuse tagamisel peame väga oluliseks õpetajate pidevat enesetäiendamist. Täiendõppevõimalustena kasutame nii kohalikke, riiklikke ja Tartu Waldorfpedagoogilise Seminari poolt korraldatud seminare, õppepäevi, kursusi ja nõupidamisi kui ka koolitusi.

12. ÕPPEKAVA UUENDAMISE JA TÄIENDAMISE KORD

Käeoleva õppekava on arenev dokument. Tartu Väike Päike lasteaia Waldorfi lasteaiarühma õpetajad annavad iga õppeaasta lõpul käesolevale õppekavale hinnangu ning viivad vajadusel sisse uuendused ja täiendused, mis tulenevad jõustunud uutest õigusaktidest või lasteaia enese töökorraldusest.

Väike Päike Tartu Lasteaia juhatuse poolt heaks kiidetud õppekava muudatused kinnitatakse juhatuse poolt vastavalt lasteaia põhikirjas sätestatule.

LISAD 1-8

Lapse arengu eeldatavad tulemused õppekava läbimisel vanuste kaupa

Väike Päike õppekava

Üld- ja tulevikuoskused

Mänguoskused

1-2aastased

- Laps kasutab mängimiseks erinevaid vahendeid
- Laps jäljendab ettenäidatud mängu
- Laps jäljendab ettenäidatud mängu

2-3aastased

- Laps kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid
- Laps jäljendab ja kordab mängudes varasemalt kogetut
- Laps kasutab mängudes fantaasiat
- Laps kutsub kaaslasi oma mänguga liituma ja ühineb teiste algatatud mänguga
- Laps suudab mängudes järgida lihtsamaid kokkuleppeid
- Laps suhtub heatahtlikult kaaslaste mängu

3-4aastased

- Laps kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid
- Laps jäljendab ja kordab mängudes varasemalt kogetut
- Laps kasutab mängudes fantaasiat
- Laps kutsub kaaslasi oma mänguga liituma ja ühineb teiste algatatud mänguga
- Laps suudab mängudes järgida lihtsamaid kokkuleppeid
- Laps suhtub heatahtlikult kaaslaste mängu

4-5aastased

- Laps kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid
- Laps rakendab mängudes oma kogemusi, teadmisi ja oskusi
- Laps kasutab mängudes fantaasiat
- Laps algatab mängu ja arendab nende sisu
- Laps järgib mängudes kokkuleppeid ja reegleid
- Laps suhtub kaaslaste mängu heatahtlikult
- Laps võtab mängudes erinevaid rolle
- Laps suudab mängu käigus lahendada lihtsamaid probleeme

5-6aastased

- Laps kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid
- Laps rakendab mängudes oma kogemusi, teadmisi ja oskusi

- Laps kasutab mängudes fantaasiat
- Laps algatab mängu ja arendab nende sisu
- Laps järgib kokkuleppeid ja reegleid mängudes
- Laps suhtub heatahtlikult kaaslaste mängu
- Laps võtab mängudes erinevaid rolle
- Laps suudab mängu käigus lahendada lihtsamaid probleeme
- Laps oskab talle tuttavate mängude reegleid kaaslastele selgitada

6-7aastased

- Laps kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid
- Laps rakendab mängudes oma kogemusi, teadmisi ja oskusi
- Laps kasutab mängudes fantaasiat
- Laps algatab mängu ja arendab nende sisu
- Laps järgib mängureegleid
- Laps suhtub heatahtlikult kaaslaste mängu
- Laps võtab mängudes erinevaid rolle
- Laps suudab mängu käigus probleeme lahendada ning jõuda kaaslastega kokkuleppele
- Laps oskab talle tuttavate mängude reegleid kaaslastele selgitada

Sotsiaalsed oskused

1-2aastased

- Laps osaleb täiskasvanuga ühistegevustes
- Laps saab aru lihtsamatest kokkulepetest
- Laps loob täiskasvanuga kontakti
- Laps oskab väljendada oma vajadusi ja soove

2-3aastased

- Laps osaleb täiskasvanuga ühistegevustes
- Laps saab aru lihtsamatest kokkulepetest
- Laps algatab teiste laste ja täiskasvanutega suhtlust
- Laps on huvitatud mängukaaslastest ja püüab nendega arvestada
- Laps loob sõprussuhteid lastega, kellega on tihti koos
- Laps jagab mõnikord asju ka teistega
- Laps oskab väljendada oma vajadusi ja soove
- Laps oskab ennast ja teisi väliste tunnuste kaudu kirjeldada

3-4aastased

- Laps teeb täiskasvanu juhendamisel kaaslastega koostööd
- Laps osaleb grupitöös ja täidab talle antud ülesandeid
- Laps mõistab ja järgib lihtsamaid kokkuleppeid
- Laps algatab teiste laste ja täiskasvanutega suhtlust
- Laps on huvitatud mängukaaslastest ja püüab nendega arvestada
- Laps loob sõprussuhteid lastega, kellega on tihti koos

- Laps jagab enda asju teistega
- Laps oskab väljendada oma vajadusi ja soove
- Laps märkab, et inimesed on erinevad
- Laps märkab, et inimestel on erinevad arvamused
- Laps järgib üldtunnustatud käitumisnorme
- Laps teeb täiskasvanu abiga vahet sobiva ja ebasobiva käitumise vahel

4-5aastased

- Laps teeb täiskasvanu juhendamisel kaaslastega koostööd
- Laps osaleb grupitöös ja täidab talle antud ülesandeid
- Laps mõistab ja järgib kokkuleppeid
- Laps oskab ja tahab algatada vestlust
- Laps hoolib teistest inimestest
- Laps loob sõprussuhteid
- Laps jagab enda asju teistega
- Laps oskab väljendada oma vajadusi ja soove
- Laps märkab, et inimesed on erinevad
- Laps püüab arvestada kaaslaste arvamusega
- Laps järgib üldtunnustatud käitumisnorme
- Laps teeb täiskasvanu abiga vahet sobiva ja ebasobiva käitumise vahel
- Laps suudab uudsetes olukordades täiskasvanu abil toime tulla

5-6aastased

- Laps teeb kaaslastega koostööd
- Laps osaleb grupitöös ja panustab vastavalt enda võimetele
- Laps sõlmib kaaslastega kokkuleppeid, mõistab ja järgib neid
- Laps oskab ja tahab algatada vestlust
- Laps osutab kaaslastele abi ja küsib seda ka ise
- Laps loob sõprussuhteid
- Laps oskab väljendada oma vajadusi ja soove
- Laps mõistab, et inimesed võivad olla erinevad
- Laps suhtub kaaslastesse võrdselt olenemate nende iseärasustest
- Laps arvestab kaaslaste arvamusega, säilitades enda kriitilise mõtlemise
- Laps järgib üldtunnustatud käitumisnorme
- Laps teeb vahet sobiva ja ebasobiva käitumise vahel
- Laps suudab uudsetes olukordades täiskasvanu abil toime tulla
- Laps usaldab oma sõpru ja teda ümbritsevaid tuttavaid inimesi

6-7aastased

- Laps teeb kaaslastega eesmärgipärast koostööd
- Laps osaleb grupitöös ja panustab vastavalt enda võimetele
- Laps sõlmib kaaslastega kokkuleppeid, mõistab ja järgib neid ning jälgib, et ka teised järgiksid reegleid
- Laps tahab ja julgeb teistega suhelda
- Laps osutab kaaslastele abi ja küsib seda ka ise

- Laps loob sõprussuhteid
- Laps oskab väljendada oma vajadusi ja soove
- Laps mõistab, et inimesed võivad olla erinevad ja püüab arvestada nende iseärasustega
- Laps suhtub kaaslastesse võrdselt olenemata nende iseärasustest
- Laps arvestab kaaslaste arvamusega, säilitades enda kriitilise mõtlemise
- Laps järgib üldtunnustatud käitumisnorme
- Laps valib sobiva käitumisviisi vastavalt olukorrale ja mõistab enda käitumise tagajärgi
- Laps suudab uudsetes olukordades toime tulla järgides vajadusel täiskasvanu juhendamist
- Laps usaldab oma sõpru ja teda ümbritsevaid tuttavaid inimesi
- Laps osaleb otsustusprotsessides

Enesejuhtimine

Tunnete juhtimine

1-2aastased

- Laps oskab imiteerida lihtsamalt mõistetavaid emotsioone, kui talle neid ette näidatakse (rõõm, kurbus, viha)

2-3aastased

- Laps tunneb pildilt lihtsamaid emotsioone (rõõm, kurbus, viha)
- Laps näitab pildilt enda emotsiooni
- Laps tunneb lihtsamaid emotsioonidega seotud sõnu (ma olen kurb, ma olen rõõmus, ma kardan)
- Laps suudab rahuneda täiskasvanu abiga negatiivse emotsiooni tekkides (ta on vihane, tal on hirm, on pettunud)
- Laps teeb kaasa meelerahu harjutusi

3-4aastased

- Laps tunneb pildilt ära põhiemotsioone (rõõm, kurbus, viha, vastikus, üllatus, hirm)
- Laps oskab nimetada enda emotsioone (põhiemotsioonid)
- Laps teab põhiemotsioonidega seotud sõnu (rõõm, kurbus, viha, vastikus, üllatus, hirm)
- Laps märkab teiste inimeste emotsioone
- Laps oskab imiteerida põhiemotsioonide miimikat
- Laps suudab täiskasvanu abiga negatiivse emotsiooni tekkides rahuneda (ta on vihane, tal on hirm, ta on pettunud)
- Laps teeb kaasa meelerahu harjutusi

4-5aastased

- Laps väljendab enda emotsioone verbaalselt
- Laps kasutab suhtlemisel põhiemotsioonidega seotud sõnu
- Laps saab aru teiste inimeste emotsioonidest

- Laps oskab imiteerida emotsioonide miimikat
- Laps lahendab täiskasvanu abiga konflikte ja arusaamatusi
- Laps sõlmib täiskasvanu abiga kaaslastega kokkuleppeid
- Laps kasutab täiskasvanu abiga mõnda strateegiat negatiivsete tunnetega toimetulekuks (tähelepanu mujale suunamine, joonistamine, hingamisharjutused jms)
- Laps teeb kaasa meelerahu harjutusi

5-6aastased

- Laps väljendab enda emotsioone verbaalselt
- Laps teab emotsioonidega seotud sõnu (põhiemotsioonid + kadedus, häbi, uhkus, ärritus jne)
- Laps mõistab teiste inimeste emotsioone ja näitab üles empaatiat
- Laps loob seoseid emotsioonide ja situatsioonide vahel (millises olukorras missugune tunne tekib)
- Laps lahendab konflikte ja arusaamatusi kaasates vajadusel täiskasvanut
- Laps sõlmib kaaslastega kokkuleppeid kaasates vajadusel täiskasvanut
- Laps omab mõningaid tugevate emotsioonidega toimetuleku strateegiaid ja kasutab neid meeldetuletamisel
- Laps usub endasse
- Laps teeb kaasa meelerahu harjutusi

6-7aastased

- Laps suudab enda emotsioone kirjeldada
- Laps kasutab suhtlemisel emotsioonidega seotud sõnu
- Laps mõistab teiste inimeste tundeid ja arvestab nendega oma käitumises ja vestlustes
- Laps toetub tegutsedes oma tegevusele antavale tagasisidele ja eakaaslaste hinnangutele
- Laps oskab lahendada konflikte ja arusaamatusi suhtlemise abil
- Laps sõlmib kaaslastega kokkuleppeid
- Laps omab mitut tugevate emotsioonide reguleerimise strateegiat ning kasutab neid iseseisvalt
- Laps on enesekindel
- Laps teeb kaasa meelerahu harjutusi

Impulsikontroll

1-2aastased

- Laps reageerib palvele lõpetada mingi tegevus
- Laps suudab huvipakkuvale tegevusele keskenduda
- Laps suudab järgida lihtsat juhust
- Laps on suuteline eakohaseks tahtepingutuseks (laps jätkab soki jalga panemise proovimist ka peale ebaõnnestunud katset)

2-3aastased

- Laps reageerib palvele lõpetada mingi tegevus

- Laps oskab oodata oma järjekorda
- Laps suudab huvipakkuvale tegevusele keskenduda
- Laps suudab järgida 1-2osalist juhust
- Laps on suuteline eakohaseks tahtepingutuseks (laps jätkab soki jalga panemise proovimist ka peale ebaõnnestunud katset)

3-4aastased

- Laps reageerib palvele lõpetada mingi tegevus
- Laps oskab oodata oma järjekorda
- Laps järgib kokkuleppeid
- Laps suudab huvipakkuvale tegevusele keskenduda
- Laps suudab järgida 1-2osalist juhust
- Laps on suuteline eakohaseks tahtepingutuseks (laps jätkab tegevusega ka peale ebaõnnestunud katset)

4-5aastased

- Laps ootab kuni õpetaja lubab tegevust alustada
- Laps oskab oodata oma järjekorda
- Laps järgib kokkuleppeid
- Laps suudab huvipakkuvale tegevusele keskenduda
- Laps suudab tegutsedes keskenduda mitmele nähtavale ja eristuvale tunnusele (nt laps leiab punaseid kolmnurki – tunnused on värv ja kuju)
- Laps suudab järgida 1-2osalist juhust
- Laps on suuteline eakohaseks tahtepingutuseks (laps jätkab tegevusega ka peale ebaõnnestunud katset)

5-6aastased

- Laps oskab täiskasvanu abiga seista vastu kiusatustele
- Laps oskab oodata oma järjekorda
- Laps järgib kokkuleppeid
- Laps suudab huvipakkuvale tegevusele keskenduda
- Laps suudab tegutsedes keskenduda mitmele nähtavale ja eristuvale tunnusele (nt laps leiab punaseid kolmnurki – tunnused on värv ja kuju)
- Laps suudab järgida 2-3osalist juhust
- Laps on suuteline eakohaseks tahtepingutuseks (laps jätkab tegevusega ka peale ebaõnnestunud katset)

6-7aastased

- Laps oskab vastu seista kiusatustele
- Laps oskab oodata oma järjekorda
- Laps järgib kokkuleppeid
- Laps suudab huvipakkuvale tegevusele keskenduda
- Laps suudab tegutsedes keskenduda mitmele nähtavale ja eristuvale tunnusele (nt laps leiab punaseid kolmnurki – tunnused on värv ja kuju)
- Laps suudab järgida 2-3osalist juhust

- Laps on suuteline kestvaks sihipäraseks tahtepingutuseks
- Laps reguleerib enda emotsioone ja käitumist kasutades selleks kõnet

Töömälu

1-2aastased

- Laps tunneb ära tuttavaid objekte: riideesemed, mänguasjad, raamatud jms
- Laps kasutab omandatud teadmisi, seoseid ja tegevusi samas situatsioonis ning kontekstis (näiteks, oskab vastata küsimusele hommikuringis kuid samale küsimusele lihtsas vestluses veel mitte; või lasteaias peseb iga kord enne söömist käsi aga kodus ei pese)
- Laps omandab uusi teadmisi aktiivse ning käelise tegevuse kaudu (näiteks, jätab laps paremini meelde luuletuse kui liigutused on juures)
- Laps omandab uusi teadmisi korduva tegevuse kaudu (näiteks, jätab laps paremini meelde need tegevused, mida tehakse korduvalt)
- Laps omandab uusi teadmisi eeskujude järgi (näiteks, kui õpetaja ütleb iga hommik "tere" hakkab laps ka "tere" ütlema)

2-3aastased

- Laps suudab meelde jätta lihtsamaid laule ja luuletusi
- Laps kannab üle lihtsamaid seoseid ning kasutab neid sarnastes ülesannetes ja olukordades (nt mänguasjade koristamine: kui laps on harjunud rühmas koristama mänguasju enda järgi, siis teeb seda ka õues ja muusikasaalis)
- Laps omandab uusi teadmisi aktiivse ning käelise tegevuse kaudu (näiteks, jätab laps paremini meelde luuletuse kui liigutused on juures)
- Laps omandab uusi teadmisi korduva tegevuse kaudu (näiteks, jätab laps paremini meelde need tegevused, mida tehakse korduvalt)
- Laps omandab uusi teadmisi eeskujude järgi (näiteks, kui õpetaja ütleb igal hommikul "tere" hakkab laps ka õpetajale "tere" ütlema)

3-4aastased

- Laps räägib esemetest, mida ta ei näe ja sündmustest, mis on toimunud
- Laps loeb peast 3-5realist liisusalmi või luuletust
- Laps jätab meelde 3-4 sõna, eset või pilti
- Laps annab täiskasvanu suunavate küsimuste abil edasi kuulnud teksti sündmuste järgnevust, põhjusi ja tegelaste käitumist
- Laps kasutab eelnevaid teadmisi ja oskusi igapäevastes situatsioonides
- Laps kasutab intuiivselt uute teadmiste omandamiseks mehaanilist kordamist
- Laps kasutab täiskasvanu suunamisel meeldejätmiseks pilte ja liigutusi
- Laps kasutab kõnet info saamiseks ning uute teadmiste omandamiseks

4-5aastased

- Laps räägib esemetest, mida ta ei näe ja sündmustest, mis on toimunud
- Laps loeb peast 4-6realist liisusalmi või luuletust
- Laps jätab meelde 4-5 sõna, eset või pilti

- Laps annab täiskasvanu suunavate küsimuste abil edasi kuulnud teksti sündmuste järgnevust, põhjusi ja tegelaste käitumist
- Laps kasutab eelnevaid teadmisi ja oskusi igapäevastes situatsioonides nii uudses kui ka varasemaga sarnases olukorras
- Laps kasutab intuiitiivselt uute teadmiste omandamiseks mehaanilist kordamist
- Laps kasutab täiskasvanu suunamisel meeldejätmiseks pilte ja liigutusi
- Laps kasutab kõnet info saamiseks ning uute teadmiste omandamiseks

5-6aastased

- Laps jutustab enda eelnevatest kogemustest ja muljetest
- Laps loeb peast 6-7realist luuletust
- Laps jätab meelde 5-6 sõna, eset või pilti
- Laps jutustab ümber talle ette loetud teksti
- Laps kasutab eelnevaid teadmisi ja oskusi igapäevastes situatsioonides nii uudses kui ka varasemaga sarnases olukorras
- Laps kordab teadlikult üle meeldejäetavat materjali
- Laps kasutab meeldejätmiseks pilte, liigutusi ja seoste loomist
- Laps kasutab kõnet info saamiseks, tegelikkuse adumiseks ning uute teadmiste omandamiseks

6-7aastased

- Laps jutustab enda eelnevatest kogemustest ja muljetest
- Laps loeb peast 7-8realist luuletust
- Laps jätab meelde 6-7 sõna, eset või pilti
- Laps jutustab ümber talle ette loetud teksti
- Laps kasutab eelnevaid teadmisi ja oskusi igapäevastes situatsioonides nii uudses kui ka varasemaga sarnases olukorras
- Laps kordab teadlikult üle meeldejäetavat materjali
- Laps kasutab meeldejätmiseks pilte, liigutusi ja seoste loomist
- Laps kasutab kõnet info saamiseks, tegelikkuse adumiseks ning uute teadmiste omandamiseks
- Laps teab, et mälu on seotud aju tööga ja mälu maht on piiratud
- Laps teab, et tähelepanu ja mälu on seotud
- Laps saab aru, et meeldejääv info on muutuv

Paindlik mõtlemine

1-2aastased

- Laps oskab detailidest lihtsa terviku kokku panna
- Laps reageerib enda käitumisele saadud tagasisidele

2-3aastased

- Laps reageerib vastavalt olukorrale (nt lohutab kurba või haiget saanud kaaslast, naerab ja rõõmustab koos heatujulise kaaslasega)
- Laps suudab ühest tegevusest teise ümber lülituda
- Laps oskab detailidest lihtsa terviku kokku panna

- Laps suudab täiskasvanu juhendamisel jääda rahulikuks tagasisidet vastuvõttes

3-4aastased

- Laps reageerib vastavalt olukorrale (nt lohutab kurba või haiget saanud kaaslast, naerab ja rõõmustab koos heatujulise kaaslasega)
- Laps suudab ühest tegevusest teise ümber lülituda
- Laps oskab leida toimuvale sündmusele selgituse (nt miks keegi nutab)
- Laps oskab detailidest lihtsa terviku kokku panna
- Laps katsetab ülesannete lahendamiseks erinevaid viise

4-5aastased

- Laps reageerib erinevates situatsioonides vastavalt olukorrale
- Laps suudab ühest tegevusest teise ümber lülituda ja tuleb toime muudatustega tegevuse ajal
- Laps oskab leida toimuvale sündmusele vähemalt 2 selgitust
- Laps oskab detailidest terviku kokku panna
- Laps katsetab ülesannete lahendamiseks erinevaid viise

5-6aastased

- Laps reageerib erinevates situatsioonides vastavalt olukorrale
- Laps suudab ühest tegevusest teise ümber lülituda ja tuleb toime muudatustega tegevuse ajal
- Laps selgitab erinevaid sündmusi ja leiab neile põhjendusi
- Laps tajub tervikut (esemed, sündmused, nähtused)
- Laps katsetab probleemi lahendamiseks erinevaid võimalusi ja vahendeid
- Laps kasutab õpitud erinevates olukordades ja probleemide lahendamiseks
- Laps oskab analüüsida saadud tagasisidet
- Laps orienteerub enda teadmistes, märkab detaile ja seoseid

6-7aastased

- Laps reageerib erinevates situatsioonides vastavalt olukorrale
- Laps suudab ühest tegevusest teise ümber lülituda ja tuleb toime muudatustega tegevuse ajal
- Laps selgitab erinevaid sündmusi ja leiab neile põhjendusi
- Laps tajub tervikut (esemed, sündmused, nähtused)
- Laps katsetab probleemi lahendamiseks erinevaid võimalusi ja vahendeid
- Laps kasutab õpitud erinevates olukordades ja probleemide lahendamiseks
- Laps muudab enda käitumist vastavalt saadud tagasisidele
- Laps orienteerub enda teadmistes, märkab detaile ja seoseid

Planeerimine

1-2aastased

- Laps tunneb huvi maailma vastu ja uurib seda erinevate meeltega
- Laps harjutab lihtsate valikute tegemist turvalises keskkonnas

2-3aastased

- Laps tunneb huvi maailma vastu ja uurib seda erinevate meeltega
- Laps oskab näha lihtsamaid põhjus-tagajärg seoseid (nt kui ma tõmban pliitsiga joont, siis see ilmub paberile)
- Laps seab endale mõningaid lihtsamaid eesmärke (nt kuskile ronida, kellegagi mängida jms) ja täidab neid
- Laps plaanib osaliselt oma käitumist ja tegevust iseendale suunatud kõne vahendusel (lähen võtan rongi, lähen joon vett)
- Laps harjutab lihtsate valikute tegemist turvalises keskkonnas
- Laps osaleb rühma kokkulepete kujundamisel

3-4aastased

- Laps tunneb huvi maailma vastu ja uurib seda erinevate meeltega
- Laps märkab täiskasvanu suunamisel detaile ja seoseid
- Laps seab endale lihtsamaid eesmärke
- Laps planeerib osaliselt enda käitumist ja tegevust iseendale suunatud kõne vahendusel (lähen võtan rongi, lähen joon vett)
- Laps viib alustatud tegevused enamasti lõpuni
- Laps oskab ülesande lahendamiseks välja tuua vajalikke samme (nt oskab vastata küsimusele: mida on vaja teha selleks, et ... joonistada pilti; meisterdada midagi; valmistada suppi jms)
- Laps teeb valikuid täiskasvanu abil
- Laps osaleb rühma kokkulepete kujundamisel

4-5aastased

- Laps tunneb huvi maailma vastu ja uurib seda erinevate meeltega
- Laps märkab täiskasvanu suunamisel detaile ja seoseid
- Laps seab endale lihtsamaid eesmärke
- Laps planeerib oma igapäevategevusi
- Laps viib alustatud tegevused enamasti lõpuni
- Laps oskab ülesande lahendamiseks välja tuua vajalikke samme (nt oskab vastata küsimusele: mida on vaja teha selleks, et ... joonistada pilti, meisterdada midagi, valmistada suppi jms)
- Laps teeb valikuid täiskasvanu abil
- Laps osaleb rühma kokkulepete kujundamisel

5-6aastased

- Laps tunneb huvi maailma vastu ja uurib seda erinevate meeltega
- Laps saab aru lihtsamatest seostest (kuulumine, põhjus, tagajärg)
- Laps seab endale eesmärke ja tegutseb sihipäraselt
- Laps planeerib oma igapäevategevusi
- Laps viib alustatud tegevused lõpuni
- Laps oskab sõnastada ülesande lahendamiseks vajalikke samme
- Laps suudab valida etteantud valikute hulgast
- Laps osaleb rühma kokkulepete kujundamisel

6-7aastased

- Laps tunneb huvi maailma vastu ja uurib seda erinevate meeltega
- Laps saab aru seostest (kuulumine, põhjus, tagajärg)
- Laps seab endale eesmärged ja tegutseb sihipäraselt
- Laps planeerib oma igapäevategevusi
- Laps viib alustatud tegevused lõpuni
- Laps oskab sõnastada ülesande lahendamiseks vajalikke samme
- Laps suudab teha iseseisvalt valikuid
- Laps osaleb rühma kokkulepete kujundamisel

Enesekohased oskused

1-2aastased

- Laps kasutab söömiseks lusikat ja kahvlit
- Laps joob iseseisvalt tassist
- Laps riietub lahti valdavalt iseseisvalt
- Laps saab juhendamisel hakkama käte ja suu pesemisega
- Laps saab juhendamisel hakkama tualeti kasutamisega

2-3aastased

- Laps kasutab söömiseks lusikat, kahvlit ja nuga
- Laps joob iseseisvalt tassist
- Laps suudab iseseisvalt kergemaid riideesemeid ja jalanõusi selga ja jalga panna ja ära võtta
- Laps saab hakkama käte ja suu pesemisega
- Laps saab aru, kui tal on vaja tualetti kasutada
- Laps saab juhendamisel hakkama tualeti kasutamisega
- Laps saab juhendamisel hakkama nina nuuskamisega

3-4aastased

- Laps kasutab söömiseks lusikat, kahvlit ja nuga
- Laps joob iseseisvalt tassist
- Laps riietub valdavalt iseseisvalt, vajadusel küsib abi
- Laps järgib täiskasvanu eeskuju vahendite heaperemehelikul kasutamisel
- Laps korrastab enda järelt meeldetuletamisel ja täiskasvanu abiga
- Laps hoiab enda mänguasju
- Laps teab, millal peab käsi pesema ja kuidas seda teha
- Laps saab hakkama tualeti kasutamisega, vajadusel küsib abi
- Laps saab aru, kui tal on vaja tualetti kasutada
- Laps saab juhendamisel hakkama nina nuuskamisega

4-5aastased

- Laps kasutab söömiseks lusikat, kahvlit ja nuga
- Laps järgib lihtsamaid lauakombeid
- Laps riietub valdavalt iseseisvalt, vajadusel küsib abi

- Laps kasutab meeldetuletamisel erinevaid vahendeid heaperemehelikult
- Laps korrastab enda järelt meeldetuletamisel
- Laps hoiab enda mänguasju
- Laps teab, millal peab käsi pesema ja kuidas seda teha
- Laps saab hakkama tualeti kasutamisega, vajadusel küsib abi
- Laps saab hakkama nina nuuskamisega

5-6aastased

- Laps valib vastavalt toidule söömiseks sobivad nõud ja söögiriistad
- Laps järgib lauakombeid
- Laps riietub iseseisvalt
- Laps kasutab erinevaid vahendeid heaperemehelikult
- Laps korrastab enda järelt
- Laps hoiab enda asju
- Laps järgib isikliku hügieeni nõudeid
- Laps kasutab iseseisvalt tualetti
- Laps saab hakkama nina nuuskamisega

6-7aastased

- Laps valib vastavalt toidule söömiseks sobivad nõud ja söögiriistad
- Laps järgib lauakombeid
- Laps riietub iseseisvalt
- Laps kasutab erinevaid vahendeid heaperemehelikult
- Laps korrastab enda järelt
- Laps hoiab enda asju
- Laps järgib isikliku hügieeni nõudeid
- Laps kasutab iseseisvalt tualetti
- Laps saab hakkama nina nuuskamisega

Tulevikuoskused

2-3aastased

- Laps analüüsib täiskasvanu abiga oma tegude tagajärgi

3-4aastased

- Laps analüüsib täiskasvanu abiga oma tegude tagajärgi
- Laps väljendab enda arvamust
- Laps julgub täiskasvanu julgustamisel katsetada

4-5aastased

- Laps mõistab, et tema sõnad ja teod mõjutavad teisi inimesi
- Laps väljendab enda arvamust ja jagab enda ideid
- Laps julgub täiskasvanu julgustamisel katsetada

5-6aastased

- Laps mõistab enda valikute tagajärgi
- Laps mõistab, et olukorrad, info ja inimesed ei pruugi olla alati usaldusväärsed
- Laps oskab argumenteerida ja põhjendada oma seisukohti
- Laps väljendab enda arvamust ja jagab enda ideid
- Laps julgeb katsetada
- Laps analüüsib tehtud vigu ja teeb järeldusi täiskasvanu abiga

6-7aastased

- Laps julgeb võtta vastutust oma otsuste, tegude ja sõnade eest
- Laps mõistab, et olukorrad, info ja inimesed ei pruugi olla alati usaldusväärsed
- Laps oskab argumenteerida ja põhjendada oma seisukohti.
- Laps väljendab enda arvamust ja jagab enda ideid
- Laps julgeb katsetada
- Laps analüüsib tehtud vigu ja teeb järeldusi täiskasvanu abiga

Mina ja keskkond

Sotsiaalne keskkond

1-2aastased

- Laps teab enda eesnime ja reageerib sellele
- Laps osutab pildil pereliikmetele (ema, isa, õde, vend)
- Laps osutab küsimise korral tuttavale inimesele (õpetaja, hoidja, sõbrad)
- Laps leiab oma markeeritud kapi, voodi ja käterätiku rühmas
- Laps matkib talle tuttavaid tegevusi
- Laps täidab täiskasvanu eeskujul lihtsamaid kombeid (nt sünnipäevaks õnne soovimine, vastlaliu laskmine)
- Laps osaleb täiskasvanu juhendamisel igapäevategevustes
- Laps teab mõne sõbra nime
- Laps näitab välja/matkib empaatilist käitumist

2-3aastased

- Laps ütleb küsimise korral oma eesnime
- Laps teab ja nimetab pereliikmeid: ema, isa, õde, vend
- Laps vastab küsimustele oma kodu ja pereliikmete kohta
- Laps teab, et on olemas poisid ja tüdrukud
- Laps teab õdede ja vendade nimesid
- Laps leiab oma markeeritud kapi, voodi ja käterätiku rühmas
- Laps ütleb küsimise korral tuttava inimese nime
- Laps matkib ettenäidatud tegevusi
- Laps osaleb erinevate tähtpäevade tähistamisel
- Laps teab Eesti lipu värve ja leiab neid ümbritsevast keskkonnast
- Laps teab mõistete "õige" ja "vale" tähendust
- Laps kasutab viisakusväljendeid
- Laps näitab välja empaatiat

3-4aastased

- Laps ütleb küsimise peale oma ees- ja perekonnanime
- Laps vastab oma vanuse arvuna
- Laps vastab õigesti küsimusele, kas ta on poiss või tüdruk
- Laps vastab küsimustele oma kodu ja pereliikmete kohta
- Laps nimetab küsimisel oma rühma nime
- Laps leiab rühmas oma koha (tooli, kapi, voodi, käterätiku)
- Laps nimetab küsimisel pereliikmete koduseid toimetusi
- Laps matkib ettenäitamisel jõukohaseid tövõtteid
- Laps nimetab riigi nime, kus ta elab
- Laps teab ja räägib äsja toimunud tähtpäevast oma lasteaias ja peres
- Meeldetuletamisel laps tänab, palub, tervitab ja jätab hüvasti
- Laps nimetab sõprade nimed
- Laps oskab andeks paluda ja mõistab selle olulisust

4-5aastased

- Laps oskab öelda oma eesnime ja perekonnanime, vanuse ja soo (tüdruk, poiss)
- Laps kirjeldab oma perekonda, teab pereliikmete nimesid
- Laps kirjeldab oma kodu: eramaja, kortermaja, talumaja
- Laps nimetab kodu asukoha: linnas (tänav, linn), maal (talukoha nimi)
- Laps nimetab pereliikmete üksikuid koduseid tegevusi ja oma kohustusi nende tegevustega seoses
- Laps nimetab oma lasteaia ja rühma nime
- Laps teab *oma*, *võõra* ja *ühise* tähendust
- Laps kirjeldab üldtuntud elukutseid
- Laps nimetab mõne töövahendi, mida kasutatakse tundumate ametikohtade juures
- Laps teab oma rahvust ja keelt ning riigi tähtsamaid sümboleid
- Laps teab kalendri erinevaid tähtpäevi, nende tähistamise olulisust ja kombeid
- Laps teab õige ja vale käitumise tähendust sotsiaalses grupis
- Laps käitub üldtuntud viisakusreeglite järgi
- Laps järgib lauakombeid
- Laps nimetab küsimise korral rühmakaaslaste positiivseid iseloomuomadusi
- Laps oskab kirjeldada inimeste sarnasusi ja erinevusi

5-6aastased

- Laps oskab ennast tutvustada eesnime, perekonnanime, rahvuse, kodumaa ja kodulinna järgi
- Laps koristab meeldetuletamisel oma mängu- ja töökoha ning põhjendab korrastamise vajadust
- Laps paneb meeldetuletamisel märjad riided ise kuivama
- Laps korrastab oma isiklike esemete hoiukoha (kapp, riul)
- Laps jutustab suunavate küsimuste abil oma vanavanematest
- Laps kirjeldab pereliikmete koduseid tegevusi ja räägib oma kohustustest nende tegevustega seoses
- Laps nimetab oma kodulinna, tänava ja maja numbri
- Laps nimetab oma lasteaia ja rühma nime ning kirjeldab lasteaia ümbrust
- Laps teab rühma tavasid (igapäevaelu kokkulepped, sünnipäevade tähistamine, tervitamine jne)
- Laps nimetab Eesti lipu värvid, rahvuslinnu ja -lille
- Laps teab ja kirjeldab kalendri erinevaid tähtpäevi, nende tähistamise olulisust ja kombeid
- Laps järgib iseseisvalt lauakombeid
- Laps kirjeldab kaaslaste positiivseid iseloomuomadusi
- Laps oskab nimetada erinevaid abivahendeid erivajadustega inimeste jaoks
- Laps mõistab abivajava inimese märkamise ja aitamise olulisust

6-7aastased

- Laps oskab end tutvustada (nimi, vanus, sugu, rahvus)
- Laps kirjeldab enda huvisid

- Laps oskab nimetada oma pereliikmeid ja lähisugulasi
- Laps mõistab, et pered võivad olla erinevad
- Laps jutustab oma vanavanematest
- Laps oskab kirjeldada oma kodu ja kodukohta (kodulinn, tänav, maja, maja/korteri number)
- Laps teab ema või isa telefoninumbrit
- Laps teab oma lasteaia ja rühma nime ning oskab nimetada ka teiste rühmade nimesid
- Laps teab rühmareegleid ja traditsioone
- Laps oskab kirjeldada, mille poolest lasteaed koolist erineb
- Laps oskab nimetada pereliikmete elukutseid ja töökohti
- Laps teab ja oskab kirjeldada erinevaid elukutseid ning nende vajalikkust
- Laps mõistab töö käimise tähtsust ja selle seost rahaga
- Laps nimetab Eesti riigi sümboleid (lipp, hümn, vapp, lind, lill, kivi, loom ja liblikas)
- Laps oskab Eesti kaardil näidata oma kodulinna/-maakonda
- Laps teab Eesti Vabariigi presidendi nime
- Laps oskab nimetada teisi rahvuseid ja keeli
- Laps teab ja nimetab Eesti lähinaabreid (Läti, Soome, Rootsi, Venemaa)
- Laps teab Eesti rahva traditsioone ja kombeid
- Laps teab erinevaid tähtpäevi ja nende tähistamise olulisust ning oskab kirjeldada tähtpäevade tähistamist
- Laps oskab järgida käitumisreegleid avalikus kohas
- Laps mõistab vastutust oma tegude ja käitumise eest
- Laps oskab luua ja hoida sõprussuhet, mõistab sõpruse tähendust, oskab kirjeldada sõbraks olemist ning sõber olla

Tervis

1-2aastased

- Laps teab, et hambaid pestakse hambaharjaga
- Laps teab, et käsi on vajalik pesta
- Laps eristab söödavat ja mittedöövavat
- Laps osutab kehaosadele
- Laps saab hakkama tahke toidu närimisega

2-3aastased

- Laps teab, et toituma peab mitmekesiselt
- Laps tunneb kehaosi
- Laps eristab ohtlikke ja ohutuid esemeid (terav, kuum jne)

3-4aastased

- Laps on teadlik õigetest kätepesu võtetest ja kasutab neid täiskasvanu juhendamisel
- Laps leiab enda isiklikud hügieenitarbed (käterätt, kamm)
- Laps teab hammaste hooldamise vahendeid ja vajalikkust, tutvub õigete hammaste harjamise võtetega suumulaazil

- Laps nimetab peamisi kehaosi
- Laps nimetab esemeid, mis võivad olla ohtlikud
- Laps teab, et õnnetuse korral tuleb pöörduda täiskasvanu poole

4-5aastased

- Laps on teadlik tervislikest eluviisidest ja oskab nende üle arutleda (nt tervislik toit, kehaline aktiivsus, uni, sõbralikud suhted)
- Laps on omandanud õiged kätepesuvõtted
- Laps teab ja nimetab isiklikke hügieenitarbeid (kamm, käterätik, hambahari jms)
- Laps teab hammaste hooldamise vahendeid ja kasutab õigeid hammaste harjamise võtteid suumulaazil
- Laps nimetab hammaste tervise jaoks olulisi tegevusi (peale söömist suu loputamine veega; tervislik toitumine; hambaarsti juures käimine; hammaste pesemine kaks korda päevas, mida tehakse kuni koolimine kuni koos vanema abiga, hiljem iseseisvalt)
- Laps teab ja nimetab tasakaalustatud toitumise põhimõtteid (toidupüramiid, taldriku reegel)
- Laps oskab nimetada kehaosaid ja teab nende ülesandeid
- Laps nimetab kohti, esemeid ja aineid, mis võivad olla ohtlikud (nt trepid; rõdu; aknad; kuum toit/vedelik; lahtine tuli; ravimid; terariistad; kemikaalid; elekter; veekogud; ehitised jms)
- Laps nimetab tegevusi, mis võivad olla ohtlikud (talvel jäälemine; mängimine ohtlikes kohtades, nt tänaval, liivakarjääris, ehitisel; ujumine täiskasvanu järelvalveta; rattasõit kiivrita jms)
- Laps selgitab, et õnnetuse korral tuleb pöörduda täiskasvanu poole
- Laps selgitab, miks ei tohi võõrastega kaasa minna

5-6aastased

- Laps teab, et igal lapsel on oma hügieenitarbed (kamm, hambahari, käterätik)
- Laps oskab selgitada, miks peab ennast pesema ja kammima
- Laps teab, miks tekib hambakaaries (hambaugud) ning mõistab, et see on nakkav, kui kellegagi jagatakse nt sama hambaharja, söögiriistu, pulgakommi vms.
- Laps nimetab ja kasutab hammaste tervise jaoks vajalikke tegevusi (hammaste pesemine, tervislik toitumine, hambaarsti juures käimine, peale sööki veega suu loputamine)
- Laps teab, et piimahambad asenduvad jäävhammastega
- Laps teab taldrikureegli põhimõtet
- Laps nimetab tervist hoidvaid ja tugevdavaid tegevusi (uni, sportimine, mitmekülgne toitumine, sõbralikud suhted, piiratud ekraaniaeg)
- Laps selgitab küsimise korral, milleks on vajalikud silmad, kõrvad, nina, suu (meeleelundid: nägemine, kuulmine, haistmine, maitsmine)
- Laps oskab nimetada hädaabinumbrit 112, matkib sellele numbrile helistamist
- Laps mõistab hädaabi korral enda asukoha kirjeldamise olulisust

6-7aastased

- Laps oskab nimetada erinevaid abivahendeid erivajadustega inimeste jaoks

- Laps märkab abivajajat ja kirjeldab, kuidas teda aidata
- Laps selgitab, miks peavad igal lapsel olema isiklikud hügieenitarbed (kamm, käterätik, hambahari, juuksehari, juuksekuum, peavõru jne)
- Laps selgitab, miks tekib hambakaaries (hambaaugud)
- Laps teab hammaste hooldamise ja hoidmise põhimõtteid igapäevaelus
- Laps teab, kuidas toituda mitmekülgset ja tasakaalustatult (toidupüramiidi reegel)
- Laps selgitab peamiste siseorganite ülesannet (süda, kopsud, aju, magu)
- Laps teab ja tunnetab ümbritsevaid ohte (olukordadest, inimestest, keskkonnast, loomadest ja käitumisest tingitud ohud)
- Laps teab, millised on turvalise käitumise reeglid erinevates situatsioonides ja keskkondades ning käitub vastavate reeglite järgi
- Laps nimetab hädaabinumbrit 112, oskab seda valida ning edastada vajalikku infot
- Laps teab ja kirjeldab, kuidas tegutseda ohuolukordades (vette kukkumine, läbi jää vajumine, tulekahju, põletus, teadvuseta või raskelt vigastada saanud kaaslane)
- Laps kirjeldab, kuidas käituda eksinuna linnas, maal või metsas
- Laps kirjeldab, kuidas hoida enda ja teiste tervist (kõhimise/aevastamise ajal suu katmine käega, nina nuuskamine)
- Laps teab, milline tegevus või käitumine kahjustab tervist

Tehiskeskond

1-2aastased

- Laps osutab küsimisel rühmas olevatele esemetele
- Laps tunneb ära oma kodu ja lasteaia ning orienteerub lasteaia, lastehoiu ruumides
- Laps oskab küsimise korral osutada kodus kasutatavatele kodumasinadele ja -elektroonikale (nt kell, pliit, külmkapp, pesumasin, televiisor, arvuti)
- Laps oskab küsimise korral osutada erinevatele sõidukitele (nt auto, rong, buss, lennuk, laev, tramm, troll)
- Laps tutvub ohutu liiklemise põhimõtetega läbi mängu

2-3aastased

- Laps nimetab rühmas olevaid esemeid
- Laps tunneb ära oma kodu ja lasteaia ja orienteerub lasteaia või lastehoiu ruumides
- Laps oskab küsimise korral nimetada (osutada) kodus kasutatavaid erinevaid kodumasinaid ja -elektroonikat (nt pliit, külmkapp, pesumasin, televiisor, arvuti)
- Laps oskab küsimise korral nimetada (osutada) erinevaid sõidukeid (nt auto, rong, buss, lennuk, laev, tramm, troll)
- Laps osutab küsimisel ülekäigurajale, sõiduteele ja kõnniteele
- Laps teab valgusfoori ja tuledede tähendust (punane, kollane, roheline)
- Laps teab, et on olemas liiklusmärgid
- Laps teab eriotstarbelisi sõidukeid (politseiauto, kiirabi, tuletõrjeauto)
- Laps teab, mis on rattakiiver ja milleks seda kasutatakse
- Laps teab, mis on helkur ja milleks see vajalik on

3-4aastased

- Laps teab, et igasuguse rattaga sõitmisel tuleb kanda kiivrit
- Laps mõistab helkuri kandmise olulisust
- Laps mõistab turvavöö ja turvatooli vajalikkust sõidukis
- Laps teab mõisteid *sõidutee* ja *kõnnitee* ning mõistab nende erinevust
- Laps nimetab erinevaid maja osasid
- Laps tunneb pildilt ära oma kodu
- Laps eristab puidust ja plastmassist valmistatud esemeid
- Laps teab ja seletab valgusfoori, ülekäiguraja ning liiklusmärkide olulisust liiklejatele
- Laps nimetab erinevaid sõidukeid, sealhulgas eriotstarbelisi sõidukeid

4-5aastased

- Laps kirjeldab kodumaja ja räägib oma kodust
- Laps oskab nimetada erinevaid ruume lasteaias ning teab nende otstarvet
- Laps oskab kirjeldada lasteaia õueala ning seal kasutatavaid vahendeid
- Laps kirjeldab mõningaid kodumasinaid ja -elektroonikat, teab nende otstarvet ning nendega seotud ohte
- Laps kirjeldab erinevaid sõidukeid sh eriotstarbelisi ja teab nende otstarvet
- Laps järgib tänaval liigeldes turvalise liiklemise põhimõtteid (jälgib valgusfoori, tunneb tee ületamise asukohta (sebra juurest), tajub kõnnitee ja sõidutee erinevust)
- Laps eristab erinevaid materjale (kivi, klaas, plastmass, puit, tekstiil jne)
- Laps kasutab helkurit ja teab selle toimimise põhimõtet

5-6aastased

- Laps tunneb jalakäijale olulisemaid liiklusmärke ja käitub vastavalt märgile
- Laps teab ja põhjendab turvavarustuse olulisust sportimisel
- Laps teab ohutu tänaväletuse reegleid (foori jälgimine, ülekäiguraja kasutamine, liikluse jälgimine)
- Laps kirjeldab oma kodumaja (materjal, värv, katus, välimus, asukoht jne)
- Laps oskab nimetada mõningaid teenindusasutusi ja nende vajalikkust (kauplus, juuksur, polikliinik, pank, apteek, kingsepatöökoda, raamatukogu jm)
- Laps kirjeldab enda kodus olevaid kodumasinaid ja -elektroonikat, teab nende otstarvet ning nendega seotud ohte
- Laps oskab nimetada või kirjeldada erineva töö tegemiseks vajalikke sõidukeid (kraanaauto, prügiauto, teerull jm)

6-7aastased

- Laps oskab kirjeldada esivanemate kodu ja selle sisustust, oskab nimetada kõrvalhooneid ning nende otstarvet (nt rehielamu)
- Laps kirjeldab oma kodumaja tüüpi (eramaja, kortermaja, paarismaja, ridaelamu); maja osasid ja nende otstarvet; ruume ja nende sisustust
- Laps oskab nimetada teenindusasutusi ja nende vajalikkust (lasteaed, kool, kauplus, kohvik, juuksur, pank, apteek, haigla)
- Laps oskab nimetada kodukohale olulisi ehitisi (mõis, raekoda, kirik, veski jm)

- Laps kirjeldab kodumasinaid ja -elektronikat ning teab nende otstarvet ja nendega seotud ohte
- Laps oskab nimetada erineva töö tegemiseks vajalikke sõidukeid (politsei, kiirabi, tuletõrje, prügiauto, buss, takso, lennuk, laev, kraana, traktor jne).
- Laps oskab leida võimalusi asjade korduvaks kasutamiseks (WC-paberi rull, piimapakk, kangas jne)
- Laps teab, kuidas ületada teed või ristmikku
- Laps teab valgusfoori värvide tähendust ja kasutab seda teadmist liikluses olles
- Laps tunneb erinevaid liiklusmärke ja teab nende tähendusi
- Laps teab, kuhu ja miks kinnitada helkur
- Laps teab, kuidas käituda liikluses peale ühistranspordist väljumist
- Laps teab jalgratta, rulluiskude, tõukeratta ja rulaga sõitmise ohutusnõudeid (kiiver, põlve- ja küünarnukikaitsmed)

Looduskeskkond

1-2aastased

- Laps viskab täiskasvanu eeskujul prügi prügikasti
- Laps leiab endale õues olle tegevust
- Laps osutab küsimisel tuttavale loomale, linnule
- Laps osutab küsimisel tuttavale looma, linnu kehaosadele
- Laps osutab küsimisel lillele, puule, murule
- Laps matkib mõne looma ja linnu häälsust
- Laps osutab küsimisel tuttavale putukale
- Laps osutab küsimisel tuttavatele puu- ja köögiviljadele ning marjadele
- Laps osutab küsimisel erinevatele ilmastikunähtustele
- Laps suhtub täiskasvanu eeskujul loodusesse lugupidavalt

2-3aastased

- Laps viskab prügi prügikasti
- Laps leiab endale õues olle tegevust
- Laps osutab või nimetab küsimisel tuttavale loomale ja linnule
- Laps osutab või nimetab küsimisel loomade ja lindude kehaosadele
- Laps osutab või nimetab küsimisel metsa, muru, lille, puud
- Laps matkib mõne looma ja linnu häälsust
- Laps osutab või nimetab küsimisel tuttavale putukale
- Laps osutab või nimetab küsimisel tuttavale puu- ja köögiviljadele ja marjadele
- Laps teab, mis aastaeg on
- Laps osutab või nimetab küsimisel erinevatele ilmastikunähtustele
- Laps suhtub loodusesse lugupidavalt

3-4aastased

- Laps leiab endale õues olles tegevust
- Laps nimetab ja eristab metsa ja puud
- Laps nimetab ja eristab lille ja muru

- Laps nimetab tuntumaid köögivilju (kurk, tomat, porgand, kartul, kapsas, sibul)
- Laps nimetab tuntumaid puuvilju (õun, pirn, ploom, banaan, apelsin)
- Laps nimetab tuntumaid marju (maasikas, vaarikas, mustikas)
- Laps oskab suunavate küsimuste korral eristada ööd ja päeva (võrdlus)
- Laps oskab nimetada erinevaid ilmastikunähtusi (nt vihma sajab, päike paistab, teavas on pilved, tuul puhub)
- Laps selgitab küsimise korral, et lumi ja jää muutuvad sulades veeks
- Laps tunneb ära tuntumate koduloomade hääled (lehm, lammas, siga, hobune)
- Laps tunneb ära tuntumate metsloomade hääled (hunt, karu, rebane)
- Laps teab, et mõned loomad magavad talveund
- Laps teab, et osad linnud lendavad talveks lõunasse
- Laps oskab põhjendada, miks praht visatakse prügikasti ja järgib ka ise vastavaid reegleid
- Laps oskab nimetada erinevaid kala kehaosaid (uimed, saba, pea, silmad)
- Laps teab, et on olemas erinevad veekogud
- Laps arutleb, milleks nopitakse lilli (kinkimine, kaunistamine, kuivatamine, pärja punumine, katse tegemiseks)
- Laps tunneb ära tuntumad seemed (kärbseseen, kukeseen, puravik)
- Laps oskab nimetada mõnda putukat (sipelgas, mesilane, lepatriinu, liblikas)

4-5aastased

- Laps oskab nimetada oma kodukoha olulisemaid veekogusid (meri, jõgi, järv)
- Laps oskab nimetada tuntumaid seeni ja kirjeldada neid, mis kasvavad kodukoha metsas
- Laps oskab nimetada koduloomi ja öelda, kus nad elavad
- Laps oskab nimetada metsloomi ja öelda, kus nad elavad
- Laps oskab nimetada lemmikloomi ja kirjeldada nende eluviisi
- Laps nimetab ja kirjeldab erinevaid putukaid
- Laps oskab nimetada ja kirjeldada tuttavaid puid
- Laps oskab nimetada ja kirjeldada tuttavaid lilli
- Laps oskab nimetada ja kirjeldada tuttavaid puuvilju
- Laps oskab nimetada ja kirjeldada tuttavaid köögivilju
- Laps eristab ning nimetab päeva ja ööd (päeva ja öö vaheldumise kirjeldamine)
- Laps oskab nimetada kõiki aastaaegu
- Laps oskab kirjeldada käesolevat aastaaega
- Laps nimetab ilmastikunähtusi ja kirjeldab neid
- Laps nimetab loodust säästvaid tegevusi (vee kasutamine, elektri tarbimine)
- Laps teab mõiste *loomade varjupaik* tähendust
- Laps selgitab puude ja taimede istutamise vajalikkust
- Laps käitub loodust säästvalt, vajadusel selgitab võimalikke loodust säästvaid tegevusi
- Laps teab, et taimed ja loomad vajavad kasvamiseks ning elamiseks vett, valgust ja õhku
- Laps oskab kirjeldada erineva temperatuuri mõju taimedele, loomadele, inimestele
- Laps oskab nimetada erinevaid marju (mustsõstar, punasõstar, tikker)
- Laps nimetab Eesti rahvuskala (räim)

5-6aastased

- Laps oskab nimetada tuntumaid paiga- ja rändlinde ning teab, miks mõned linnud lendavad lõunasse
- Laps viib kokku ja loob seoseid erinevatele aastaegadele iseloomulike loodusnähtuste ja muutustega looduses
- Laps nimetab tuntumaid kalu (angerjas, räim, lõhe, kilu, heeringas) ja nende kehaosaid (soomused, lõpused)
- Laps nimetab 3-4 putukat ja nende ülesannet looduses
- Laps eristab ja nimetab söögiseeni ning mürgiseeni
- Laps nimetab erinevaid köögivilju (nt punapeet, kaalikas, kõrvits, sibul, paprika, redis, lehtsalat), teab nende kasutamisevõimalusi toiduks ja kasulikkust tervisele
- Laps oskab nimetada tegevusi, mis on omased erinevatele aastaegadele
- Laps nimetab muutusi looduses erinevatel aastaagadel (lehed langevad, lompidele tuleb jää, lumi sulab jm)
- Laps selgitab, miks loomad satuvad varjupaika ja kuidas inimesed saavad neid loomi aidata (söök, mängimine, jalutamine, võimalusel kodu pakkumine)
- Laps mõistab asjade säästliku kasutamise vajalikkust (säästlik tarbimine, prügi sorteerimine)
- Laps teab ja nimetab vähemalt kolme looma, kes jääb talveunne. Laps teab, mis on loomade uinumise põhjus
- Laps nimetab erinevaid puuvilju (sidrun, laim, pomel, greip)
- Laps oskab nimetada võõramaa loomi
- Laps oskab nimetada lemmikloomi, kirjeldada nende välimust ja öelda, kus nad elavad
- Laps oskab nimetada koduloomi kirjeldada nende välimust ja öelda, kus nad elavad
- Laps oskab nimetada metsloomi, kirjeldada nende välimust ja öelda, kus nad elavad

6-7aastased

- Laps seostab muutusi looduses aastaegade vaheldumisega ning oskab neid kirjeldada - kevad, suvi, sügis, talv
- Laps oskab nimetada inimeste tegevusi erinevatel aastaagadel (seemnete külvamine, lehtede riisumine jne)
- Laps kirjeldab loodust erinevates tsüklites: aastaring, kuu, nädal, ööpäev
- Laps suhtub ümbritsevasse keskkonda hoolivalt ning käitub seda säästvalt
- Laps selgitab valguse, temperatuuri, vee, toitainete ning õhu tähtsust taimedele, loomadele ja inimestele
- Laps oskab nimetada tuntumaid teravilju, mida kasutatakse söögiks: nisu, oder, rukis, kaer
- Laps oskab nimetada ja kirjeldada erinevaid köögivilju
- Laps oskab nimetada ja kirjeldada erinevaid puuvilju
- Laps oskab nimetada ja kirjeldada erinevaid marju
- Laps oskab nimetada tuntumaid loomi (Eesti metsloomi/taluloomi/koduloomi ja kirjeldada nende välimust ning elupaiku)
- Laps oskab nimetada tuntumaid võõramaa loomi ning kirjeldada nende välimust ja elupaiku

- Laps oskab nimetada loomadele iseloomulikke tegevusi olenevalt aastaajast: (rändlinnud/paigalinnud; talveuni; pesaehitus; poegade toitmine)
- Laps oskab nimetada tuntumaid linde ja kirjeldada nende välimust ning elupaiku
- Laps oskab nimetada tuntumaid kalu ja kirjeldada nende välimust ning elupaiku
- Laps oskab kirjeldada tuttavate putukate välimust ja nende elupaiku
- Laps kirjeldab, kuidas hoolitseda lemmiklooma eest
- Laps mõistab prügi sorteerimise vajalikkust ning oskab sorteerida lihtsamat prügi (klaas, paber, olmeprügi, bioprügi, taara)
- Laps teab, kuidas ümbritsevasse keskkonda hoolivalt suhtuda ja käitub seda säästvalt (säästev elektri ja vee tarbimine, ületarbimise vältimine, prügi sorteerimine)
- Laps on tutvunud päikesesüsteemi mõistega ning oskab nimetada mõnda planeeti

Rahatarkus

5-6aastased

- Laps mõistab töö, mängu ja vaba aja mõisteid
- Laps saab aru raha väärtusest ja säästmisest (kuidas koguda)
- Laps teeb praktikas läbi ostuplaneerimise protsessi
- Laps oskab tuua näiteid erinevatest kulutustest
- Laps saab aru loterii (õnnemäng, bingo jne) põhimõttest ja kaasnevatest riskidest
- Laps tutvub kliendi mõistega
- Laps tutvub mõistega *ettevõtlus* ja teab, kes on *ettevõtja*
- Laps tutvub mõistetega *toode* ja *teenus*
- Laps tutvub erinevate toodete ja teenustega, mis teda ümbritsevad
- Laps tutvub reklaami mõistega (*meediapädevus*)
- Laps saab aru kokkuleppe kinnipidamise vajalikkusest (nt rühmareeglid, leping jms)
- Laps osaleb täiskasvanu abiga toote või teenuse disainiprotsessis (nt uue toote prototüüpimine, kohviku planeerimine)
- Laps märkab õpetaja suunamisel erinevaid probleeme teda ümbritsevas keskkonnas ja pakub neile võimalikke lahendusi

6-7aastased

- Laps mõistab töö, mängu ja vaba aja mõisteid
- Laps saab aru pere sissetulekute ja töö seostest
- Laps saab aru raha väärtusest ja säästmisest (mõistab, kuidas koguda)
- Laps oskab kaubanduses võrrelda kindlate koguste hindu ja leida vajadusel soodsaima toote
- Laps teeb praktikas läbi ostuplaneerimise protsessi
- Laps nimetab erinevaid tasusid töö tegemise eest (koosveedetud aeg, raha, hea enesetunne jne)
- Laps arutleb, kuidas tema saab kokkuhoidlik olla
- Laps oskab tuua näiteid erinevatest kulutustest
- Laps saab aru loterii (õnnemäng, bingo jne) põhimõttest ja sellega kaasnevatest riskidest

- Laps selgitab mõistet *klient*
- Laps toob näiteid ettevõtlusest
- Laps selgitab, mis on toode ja mis on teenus
- Laps nimetab erinevaid tooteid ja teenuseid, mida ta oma elus kasutab
- Laps saab aru reklaami eesmärgist (*meediapädevus*).
- Laps loob ise reklaami (võib olla ka kutse/kuulutus)
- Laps saab aru kokkuleppest kinnipidamise vajalikkusest (nt leping)
- Laps planeerib ja osaleb toote või teenuse disainiprotsessis (nt uue toote prototüüpimine, kohviku planeerimine)
- Laps märkab erinevaid probleeme teda ümbritsevas keskkonnas ja pakub neile võimalikke lahendusi

Keel ja kõne

Suhtlemine

1-2aastased

- Laps kontakteerub täiskasvanuga
- Laps toetab mängu kõne või hääliitsusega
- Laps kasutab suheldes mitteverbaalseid vahendeid (osutab) koos üksikute sõnadega
- Laps vastab täiskasvanu küsimusele ja korraldusele tuttavas situatsioonis mingi tegevuse, hääliitsuse või 1-2sõnalise ütlusega
- Laps kordab järele lihtsamaid sõnu

2-3aastased

- Laps osaleb dialoogis ja vastab küsimustele vajaduse korral rohkem kui ühe lausungiga
- Laps toetab mängu kõne või hääliitsustega
- Laps kasutab jälgendamisel erinevat hääle tugevust sõltuvalt olukorrast
- Laps kommenteerib enda ja (või) kaaslase tegevust 1-2 lausungiga
- Laps kuulab ja kordab järele 1-2realist luuletust

3-4aastased

- Laps algatab ise suhtlust
- Laps suhtleb meelsasti eakaaslastega koostegevuses
- Laps küsib küsimusi teda huvitavate teemade ja ümbritseva kohta
- Laps kommenteerib enda või kaaslase tegevust 1-2 lausungiga
- Laps räägib 2-3 lausungiga mõnest hiljuti kogetud sündmusest
- Laps jutustab suunavate küsimuste abil tuginedes pildile
- Laps moodustab loogilise mõtlemise alusel pildiseeria (3-4 pilti) ja kommenteerib lausungiga järgnevat pilti

4-5aastased

- Laps algatab ja jätkab täiskasvanuga dialoogi ka väljaspool tegevussituatsiooni, nt vahetab vesteldes muljeid oma kogemuste põhjal
- Laps esitab tunnetusliku sisuga küsimusi (Miks ta nii tegi? Kuidas seda teha?)
- Laps kasutab rollimängus erinevat intonatsiooni ja hääle tugevust
- Laps kirjeldab täiskasvanu abiga olupilti ja annab edasi pildiseerial kujutatud sündmust
- Laps annab kuulnud teksti sisu edasi täiskasvanu suunavate küsimuste abil väljendades end peamiselt üksikute, sidumata lausungitega
- Laps jutustab nähtust, tehtust ja möödunud sündmustest 3-5 lausungiga (nt mida ta tegi pühapäeval kodus)
- Laps loeb peast kuni 4 realisi liisusalme/luuletusi

5-6aastased

- Laps räägib iseendast ja esitab küsimusi täiskasvanu kohta (nt *kus ja kellega sa elad? kas sul on lapsi?*)
- Laps kasutab ja mõistab suhtlemisel nalja ja heatahtlikku huumorit

- Laps püsib teemas ning läheb vajaduse korral kaasa teiste algatatud teemamuutustega
- Laps annab kuuldud teksti (nt muinasjutt) põhjal edasi sündmuste loogilist järgnevust, põhjusi ja tegelaste käitumist täiskasvanu suunavate küsimuste/korralduste abil.
- Laps jutustab pildi põhjal seotud lausungitega
- Laps jutustab kogemuse põhjal seotud lausungitega
- Laps seob jutustades lausungeid peamiselt sõnadega: *ja siis; siis; ja*
- Laps loeb peast 5-6realist luuletust/liisusalmi
- Laps suunab kõnega kaaslaste tegevust ja annab sellele hinnanguid

6-7aastased

- Laps kasutab dialoogis erinevaid suhtlusstrateegiaid (nt veenmine, ähvardamine) sõltuvalt suhtluseesmärkidest
- Laps mõistab kaudseid ütlusi (nt ruumis on aken lahti – otsene ütlus: *pane aken kinni!* Kaudne ütlus: *mul on jahe*)
- Laps jutustab olu- ja tegevuspiltide järgi, kirjeldab tuttavaid esemeid ja nähtusi andes edasi põhisisu ning olulised detailid
- Laps tuletab mõttelüngaga lauses iseseisvalt puuduva info
- Laps jutustab sellest, mis on tulemas (nt reis, sünnipäevapidu)
- Laps laiendab täiskasvanu suunamisel jutustades teksti (tuletab eelnevat ja järgnevat tegevust, sündmust)
- Laps loeb peast 8realist luuletust
- Laps parandab ja täpsustab jutustamise ajal teksti

Grammatika

1-2aastased

- Laps kasutab tuttavas situatsioonis ja tegevuses grammatiliselt vormistamata 1-2sõnalisi lauseid (nt Miku õue p.o Mikk tahab õue minna)
- Laps kasutab üksikuid käändevorme õigesti
- Laps väljendab kõnes eitust (ei taha)
- Laps väljendab kõnes kuuluvust (tädi lusikas)
- Laps väljendab kõnes asukohta (emme siia)
- Laps väljendab kõnes omadust (auto katki)
- Laps väljendab kõnes subjekti-objekti suhet (issi anna pall)

2-3aastased

- Laps mõistab ning kasutab tuttavas tegevuses ja situatsioonis grammatiliselt vormistamata 2-3sõnalisi lihtlauseid
- Laps kasutab kõnes õigesti tegusõna kindla kõneviisi olevikuvorm (nt sõidab, laulavad)
- Laps kasutab kõnes õigesti tegusõna ma- ja da-tegevusnime Sotsiaalne oskus: laps osaleb täiskasvanuga ühistegevuses (nt hakakme mängima, ei taha mängida)

3-4aastased

- Laps kasutab kõnes lihtlauseid
- Laps kasutab kõnes lihtsamaid suhteid väljendavaid rindlauseid (sidesõnad: ja, aga)
- Laps kasutab kõnes õigesti tegusõna lihtmineviku vorme (nt sõitis, laulsid)

4-5aastased

- Laps kasutab kõnes lihtsamaid põimlauseid nt: *pesen auto ära, sest see on porine (... sest ...)*
- Laps kasutab kõnes nud- ja tud-kesksõnu (nt söödud - söönud)
- Laps kasutab kõnes omadussõna võrdlusastmeid (suur - suurem - kõige suurem)
- Laps kasutab tingivat kõneviisi (mängisin, mängiksin)
- Laps ühildab sõnu arvus (karud söövad) ja käändes (ilusale lillele; punase palliga)
- Laps kasutab kõnes õigesti enamikke nimisõna käändevorme nii ainsuses kui ka mitmuses (ilusale lillele, ilusatel lillel)

5-6aastased

- Laps kasutab kõnes õigesti saava ja rajava käände vorme (saab lauljaks, jookseb kivini)
- Laps märkab grammatikavigu täiskasvanu kõnes ning osutab neile (nt *lugeb, aga õige on loeb; mõmmi maga, aga õige on mõmmi magab; lillene, aga õige on lilleline*)
- Kasutab kõnes enamasti õigesti umbisikulist tegumoodi (loetakse, pesti)

6-7aastased

- Laps kasutab kõnes kõiki käändevorme ainsuses ja mitmuses, sh harva esinevaid (nt olev kääne: arstina)
- Laps kasutab kõnes õigesti osastava ja sisseütleva käände erinevaid lõpuvariante (nt palju linde, konnasid, autosid)
- Laps kasutab kõnes enamasti õigesti laadivahelduslikke sõnu (nt poeb - pugema, siga - sead)
- Laps kasutab õigesti põimlauseid, mis väljendavad põhjust (... sest ...), tingimust (kui ..., siis), eesmärki (... et ...)

Sõnavara

1-2aastased

- Laps kasutab ja mõistab oma kogemustega seonduvaid konkreetse tähendusega sõnu (umbes 50) tuttavas situatsioonis
- Laps kasutab nimi- ja tegusõnu (nt näu p.o kiisu, anna, opa p.o võta sülle), ase- ja mäarsõnu (nt siia, seal, nii)

2-3aastased

- Laps kasutab nimisõnu, mis väljendavad tajutavaid objekte ja nähtusi
- Laps kasutab tegusõnu, mis väljendavad tegevusi, millega ta on ise kokku puutunud
- Laps kasutab kõnes värvust, suurust jt hästi tajutavaid tunnuseid tähistavaid omadussõnu
- Laps kasutab kõnes mõningaid üldnimetusi (nt lapsed, riided)

- Laps kasutab tagasõnu (all, peal, sees, ees, taga) ruumisuhete tähistamiseks

3-4aastased

- Laps mõistab ja kasutab kõnes nii üld- kui ka liiginimetusi (nt puud: kuusk, kask; linnud: tuvi, kajakas)
- Laps kasutab kõnes objekti osade/detailide nimetusi (käpad, saba, rool)
- Laps kasutab kõnes mõningaid liitsõnu (tuttmüts, kelgumägi) ja tuletisi (täpiline, laulja)

4-5aastased

- Laps kasutab kõnes mõningaid vastandsõnu (nt lühike-pikk, must-puhas)
- Laps kasutab kõnes omadussõnu (nt arg, kaval, igav)
- Laps kasutab kõnes aega väljendavaid nimisõnu - hommik, päev, õhtu, öö
- Laps mõistab liitsõna olemust ja kasutab neid oma kõnes

5-6aastased

- Laps kasutab kõnes õigesti aega väljendavaid mäarsõnu: eile, täna, homme
- Laps kasutab kõnes mõningaid samatähenduslikke sõnu (nt jookseb, lippab, sibab)
- Laps mõistab samatüveliste sõnade tähenduste erinevusi (joonistaja, joonistus, jooneline)
- Laps kasutab õigesti sihilisi ja sihituid tegusõnu (nt veereb-veeretab; sõidab-sõidutab)
- Laps nimetab ühe õpitud kategooria piires vähemalt kahte sõna (nt lilled: tulp, roos)

6-7aastased

- Laps selgitab kuulnud kujundlike väljendite (*tuul ulub, kevad koputab aknale*) tähendust oma sõnadega
- Laps kasutab kõnes mõningaid abstraktse tähendusega sõnu (nt tundeid, vaimset tegevust tähistavaid sõnu: mõtlen; arvan; julge; lahke)
- Laps kirjeldab kõnes inimesi ja inimese tegevust
- Laps moodustab liitsõnu näite abil
- Laps kasutab õigesti aja- ja ruumisuhteid väljendavaid sõnu (nt vahel, kohal, otsas, varem, hiljem, enne, pärast)
- Laps mõistab abstraktseid üldnimetusi õpitud valdkondades (nt sõidukid, elusolendid, tähtpäevad, kehaosad)

Hääldamine

1-2aastased

- Laps hääldab õigesti mõnda üksikut lühikest sõna
- Laps hääldab sõnades õigesti häälduslikult lihtsamaid häälikuid (nt a, e, i, o, u, p, m, t, l)

2-3aastased

- Laps kasutab oma kõnes tuttavaid 1-2silbilisi sõnu õiges vältes ja silbistruktuuris
- Laps hääldab õigesti enamikke häälikuid (erandid võivad olla r, s, k, õ, ü)

3-4aastased

- Laps kasutab oma kõnes tuttavaid 2-3silbilisi sõnu õiges vältes ja silbi struktuuris
- Laps hääldab sõnades õigesti lihtsamatest häälikutest koosnevaid konsonantühendeid (nt -nt, -lt, -mp jne)

4-5aastased

- Laps hääldab õigesti kõiki emakeele häälikuid
- Laps hääldab õigesti 3-4silbilisi tuttava tähendusega sõnu
- Laps hääldab õigesti kõiki häälikuühendeid 1-2silbilistes tuttava tähendusega sõnades
- Laps hääldab õigesti sageli kasutatavaid võõrsõnu (nt taburet, banaan, diivan)

5-6aastased

- Laps kordab järele võõrhäälikuid (f, š, c) tuttavates sõnades (nt fanta, šokolaad)
- Kordab õigesti järele tähenduselt võõraid sõnu
- Laps hääldab õigesti kõiki häälikuühendeid

6-7aastased

- Laps kordab õigesti järele tähenduselt võõraid sõnu
- Laps hääldab õigesti võõrhäälikuid

Ettevalmistus lugemiseks ja kirjutamiseks

1-2aastased

- Laps vaatab koos täiskasvanuga pildiraamatuid
- Laps eristab erinevaid helisid, seostab neid objekti ja asukohaga

2-3aastased

- Laps vaatab pildiraamatut, keerab lehte, osutab pildile ja kommenteerib
- Laps kuulab ja mõistab sisult ja keeleliselt jõukohaseid etteloetud tekste
- Laps eristab kuulmise järgi üksteisest tuttavaid häälikuliselt sarnaseid sõnu (nt tass-kass, pall-sall, tuba-tuppa), osutades pildile või objektile

3-4aastased

- Laps tunneb täiskasvanu häälimise või rõhutatud hääldamise järgi kuulmise teel ära hääliku häälikute reas
- Laps tunneb ära ja nimetab üksikuid tähti
- Laps matkib lugemist ja kirjutamist kriitseldades kriidi või pliiatsiga

4-5aastased

- Laps tunneb kuulates iseseisvalt ära hääliku häälikute reas ja sõnades (v.a häälikuühendites)
- Laps kuulab ettelugemist olles seejuures aktiivne (osutab piltidele, küsib, parandab ettelugejat tuttava teksti puhul)
- Laps kirjutab õigesti üksikuid sõnu trükitähtedega (nt oma nime)
- Laps loeb üksikuid sõnu kindlas situatsioonis (nt poe- ja tänavanimed, sildid)

5-6aastased

- Laps häälib täiskasvanu abiga (järele korrates, abivahendeid kasutades) 1-2silbilisi sulghäälikuta ja häälikuühendita sõnu
- Laps määrab hääliku asukoha (alguses, lõpus, keskel) häälikuühendita sõnas
- Laps kordab täiskasvanu eeskujul eri vältes kahest sõnast koosnevaid ridu: nt koli-kolli (III v); koli-kolli (II v); koli-kooli (III v); koli-kooli (II v)
- Laps kirjutab 1-2silbilise sõna eristamata pikka häälikut (nt *lähen kooli* asemel kirjutab *lähen koli*)
- Laps eristab täiskasvanu poolt öeldud häälikuühendita sõnas kuulmise järgi teistest pikemat häälikut
- Laps jagab kuulnud lause sõnadeks kasutades sõnade arvu märkimiseks abivahendeid
- Laps muudab täiskasvanu eeskujul sõna vältestruktuuri (nt koll - kool; linna (III v) - lina; tibu - tippu)
- Laps eristab luuletust ja jutustust

6-7aastased

- Laps nimetab ja kirjutab enamikke tähti
- Laps veerib kokku 1-2silbilisi sõnu
- Laps häälib õigesti 1-2silbilisi (ka sulghäälikuid sisaldavaid) häälikuühenditeta sõnu
- Laps kirjutab kuni 2silbilisi sõnu

Eesti keel kui teine keel

Kuulamine

I poolaasta

- Laps tunneb huvi eesti keele vastu
- Laps kuulab ja tajub eesti keele kõla
- Laps reageerib tegevustes kasutatavatele lihtsamatele korraldustele
- Laps tunneb ära lihtsamad õpitud sõnad ja väljendid tuttavas kontekstis ning mõistab neid

II poolaasta

- Laps reageerib adekvaatselt eesti keeles antud korraldustele
- Laps kuulab eestikeelset ettelugemist või jutustamist ja tunneb kuulnud pildil ära
- Laps kuulab ning suudab jälgida ja meeles pidada täiskasvanu eestikeelset seletust
- Laps mõistab esitatud küsimusi
- Laps tunneb ära õpitud sõnad ja väljendid ning mõistab neid
- Laps kuulab ja mõistab kõnet, mis on vahetult seotud suhtlussituatsiooniga

Järgnev periood kuni koolimine kuni

- Laps mõistab etteloetud või jutustatud eakohase eestikeelse teksti põhisisu
- Laps tunneb ära uued õpitud sõnad, mõisted ja väljendid ning mõistab neid
- Laps saab aru baassõnavara ulatuses

Kõnelemine

I poolaasta

- Laps tunneb lihtsamaid viisakusväljendeid
- Laps näitab üles huvi esemete ja tegevuste eestikeelsete nimetuste vastu
- Laps kordab järele õpitud sõnu ning kasutab neid tuttavate esemete, tegevuste ja omaduste nimetamiseks
- Laps näitab üles huvi suhtlemise vastu ning vajaduse korral loob kontakti täiskasvanute ja teiste lastega

II poolaasta

- Laps kasutab elementaarseid viisakusväljendeid erinevates suhtlussituatsioonides
- Laps oskab koostada lihtsamaid fraase ja lauseid
- Laps kõneleb õpitud sõnavara piires ning suudab algetada ja lõpetada vestlust
- Laps kasutab lihtsaid fraase ja lihtlauseid
- Laps oskab vastata küsimustele õpitud sõnavara piires

Järgnev periood kuni koolimine kuni

- Laps räägib õpitud sõnavara piires endast ja oma perest ning vestleb endale olulistel teemadel
- Laps teab peast mõnda eestikeelset luuletust ja laulu
- Laps vastab küsimustele ja oskab ise esitada lihtsamaid küsimusi
- Laps osaleb õppetegevuses aktiivselt
- Laps valdab aktiivselt baassõnavara rutiintegevuste ja läbivõetud teemade ulatuses
- Laps suhtleb igapäev eakaaslaste ja täiskasvanutega eesti keeles ning osaleb aktiivselt mitmesugustes tegevustes ja mängudes

Hääldamine

I poolaasta

- Laps hääldab järele kuulnud sõnu

II poolaasta

- Laps hääldab õpitud sõnu õigesti

Järgnev periood kuni koolimine kuni

- Laps hääldab uusi õpitud sõnu õigesti

Eesti kultuuri tutvustamine

I poolaasta

- Laps tunneb huvi Eesti rahvussümbolite vastu
- Laps teab ja oskab nimetada, mis riigis ta elab

II poolaasta

- Laps oskab Eesti rahvussümbolitest nimetada ning kirjeldada Eesti lippu, rahvuslille ja rahvuslindu

- Laps oskab nimetada mõnd Eestis tähistatavat riiklikku ja rahvuslikku tähtpäeva

Järgnev periood kuni kooliminekuni

- Laps teab Eesti riigi sümboleid (lipu värvid, lind, lill, loom, kala, hümn)
- Laps teab Eesti Vabariigi presidenti
- Laps oskab kaardil näidata Eestit ja oma kodulinna, -maakonda

Matemaatika

Hulgad, loendamine, arvud, arvutamine

1-2aastased

- Laps leiab juhendamisel etteantud esemete hulgast teise samasuguse eseme (nt sama värvi pall)
- Laps matkib täiskasvanu juhendamisel loendamist

2-3aastased

- Laps rühmitab esemeid ühe sarnase tunnuse (värvus, kuju, suurus vms) järgi hulgaks
- Laps saab aru mõistetest üks ja palju
- Laps loendab kolme piires
- Laps vastab küsimusele: mitu on? (kolme piires)

3-4aastased

- Laps võrdleb hulki ja teab mõiste võrdselt tähendust
- Laps moodustab paare
- Laps loendab 5 piires ja tunneb arvude rida 5ni
- Laps otsustab, kas ese kuulub hulka

4-5aastased

- Laps rühmitab esemeid kahe erineva tunnuse alusel
- Laps võrdleb esemete hulki ning kasutab mõisteid vähem, rohkem
- Laps tutvub arvudega 12ni

5-6aastased

- Laps loendab 12ni
- Laps tunneb arurida 12ni ning oskab nimetada antud arvule eelnevat/järgnevat arvu
- Laps tunneb numbrimärke (0-9)
- Laps liidab/lahutab 5 piires abivahendeid kasutades

6-7aastased

- Laps orienteerub arvude reas 12ni (eelnev/järgnev arv, edasi-tagasi loendamine)
- Laps liidab/lahutab 5 piires ning tunneb vastavaid sümboliteid (+, -, =)
- Laps koostab matemaatilisi jutukesti kahe etteantud hulga järgi
- Laps võrdleb arve (suurem kui/väiksem kui)

Suurused ja mõõtmine

1-2aastased

- Laps leiab juhendamisel etteantud esemete hulgast suure või väikese eseme

2-3aastased

- Laps tunneb mõisteid suur ja väike

3-4aastased

- Laps järjestab kahte eset suuruse järgi ning tunneb mõisteid suurem, väiksem
- Laps järjestab kahte eset pikkuse järgi ning tunneb mõisteid pikem, lühem
- Laps järjestab kahte eset laiuse järgi ning tunneb mõisteid laiem, kitsam

4-5aastased

- Laps järjestab kahte eset kõrguse järgi ning tunneb mõisteid kõrgem, madalam
- Laps järjestab esemeid suuruse, pikkuse ja laiuse järgi

5-6aastased

- Laps leiab vaadeldavast objektist silma järgi suurema/väiksema/sama suure ning kontrollib kõrvutades objekte
- Laps mõõdab pikkust, laiust ja kõrgust kokkulepitud mõõtevahendiga
- Laps võrdleb ja järjestab kahte eset raskuse järgi

6-7aastased

- Laps teab igapäevaelus kasutatavaid pikkusmõõte (cm, m)
- Laps teab igapäevaelus kasutatavaid massimõõte (g, kg)
- Laps teab igapäevaelus kasutatavat mahumõõtu (liiter)
- Laps teab rahaühikuid (euro ja sent)
- Laps mõõdab raskust ja vedeliku kogust kokkulepitud mõõtevahendiga
- Laps tunneb mõisteid kaugel ja lähedal

Geomeetrilised kujundid

1-2aastase

- Laps leiab samasuguse kujundi peale-, kõrvuti- või sisseasetamise teel

2-3aastased

- Laps leiab samasuguse kujundi peale-, kõrvuti- või sisseasetamise teel
- Laps eristab kompimise ja veeretamise abil ümmargusi ja kandilisi esemeid

3-4aastased

- Laps eristab ringi, kolmnurka ja nelinurka ning leiab ümbritsevast kujunditega sarnaseid esemeid

4-5aastased

- Laps kirjeldab ringi, kolmnurga ja nelinurga sarnasusi ja erinevusi
- Laps eristab ruutu ja ristkülikut

5-6aastased

- Laps kasutab geomeetrilisi kujundeid mustrite ja piltide loomiseks
- Laps joonistab geomeetrilisi kujundeid

6-7aastased

- Laps eristab ruumilisi kujundeid (kuup, kera, risttahukas, püramiid) tasapinnalistest kujunditest (ruut, ring, ristkülik ja kolmnurk)

Orienteerumine ajas

1-2aastased

- Laps matkib täiskasvanu juhendamisel mängus öö ja päeva tegevusi (nt paneb ööseks nuku magama)

2-3aastased

- Laps matkib mängus öö ja päeva tegevusi (nt paneb nuku ööseks magama) ja vastab küsimustele tegevuste kohta

3-4aastased

- Laps leiab aastaegadele iseloomulikke tunnuseid (piltidel, vestluses vm)
- Laps kirjeldab hommikule ja õhtule omaseid tegevusi

4-5aastased

- Laps teab ööpäeva osi: hommik, päev, õhtu, öö
- Laps kirjeldab tegevusi ja sündmusi kasutades sõnu eile, täna, homme

5-6aastased

- Laps teab nädalapäevade järjestust ja nimetusi
- Laps eristab mõisteid *kiire*, *aeglane*
- Laps eristab mõisteid *varsti*, *hiljem*

6-7aastased

- Laps teab enda sünnikuud ja -päeva
- Laps teab kuude nimetusi
- Laps määrab kellaega täistundides
- Laps kasutab kõnes õigesti mõisteid noorem, vanem
- Laps kasutab kõnes õigesti sõnu enne, praegu, hiljem, varem

Orienteerumine ruumis

1-2aastased

- Laps paigutab täiskasvanut matkides esemeid üksteise sisse, peale ja alla

2-3aastased

- Laps paigutab juhendamisel esemeid üksteise sisse, peale, alla, ette, taha ja kõrvale

3-4aastased

- Laps määrab teiste laste ja esemete asukohta enda suhtes: ülal-all, ees-tagas (minu ees, minu taga jne)
- Laps tutvub mõistetega *parem, vasak*

4-5aastased

- Laps määrab enda asukohta teiste laste ja asjade suhtes (seisan sõbra taga; olen tahvli ees)
- Laps määrab vasakut ja paremat poolt

5-6aastased

- Laps määrab eseme asukohta teise eseme suhtes: all, peal, kohal, keskel, ääres, vasakul, paremal
- Laps orienteerub lihtsama juhise järgi ruumis ja õues

6-7aastased

- Laps orienteerub tasapinnal (paberil)
- Laps määrab eseme asukohta teise eseme suhtes: all, peal, kohal, keskel, ääres, vasakul, paremal
- Laps tutvub kaardilugemise põhimõtetega
- Laps kasutab kõnes õigesti mõisteid vasak, parem

Kunst

Kujutamine ja väljendamine

1-2aastased

- Laps osaleb kunstitegevuses
- Laps tunneb huvi loova eneseväljenduse vastu (kriitseldab, meisterdab vms vaba tegevusena)

2-3aastased

- Laps osaleb kunstitegevuses
- Laps annab enda kunstitööle nimetuse ja vastab küsimustele selle kohta
- Laps tunneb huvi loova eneseväljenduse vastu (kriitseldab, meisterdab vms vaba tegevusena)

3-4aastased

- Laps kujutab tuttavaid asju, nähtusi, inimesi

4-5aastased

- Laps kujutab asju ja objekte neile isikupäraste sümbolitega
- Laps kujutab kunstitöös tuttavaid asju, kogetud sündmusi ja oma fantaasiat
- Laps kasutab suunamisel oma töös erinevaid värve
- Laps valib oma mõtte teostamiseks erinevad vahendid

5-6aastased

- Laps loob isikupärase kunstiteose erinevaid materjale loovalt kasutades
- Laps kujutab inimesi neile iseloomulike tunnuste kaudu
- Laps kasutab omandatud tehnilisi võtteid enda töö kujundamisel
- Laps orienteerub paberil (all, üleval, nurgas, servas)
- Laps oskab juhendamisel paberit osadeks jagada

6-7aastased

- Laps kasutab keerukamate objektide loomiseks loovalt erinevaid kujundeid ja nende kombinatsioone
- Laps kujutab ümbritsevat vabalt valitud ja isikupärasel viisil
- Laps püsib oma töös valitud teemas seda isikupäraselt tõlgendades

Kujundamine

1-2aastased

- Laps matkib täiskasvanu liigutusi erinevate kunstivahenditega tegutsemisel

2-3aastased

- Laps kaunistab erinevate vahenditega ruumilisi ja tasapinnalisi esemeid

3-4aastased

- Laps lisab kunstiteosele iseloomulikke detaile
- Laps kaunistab erinevaid esemeid etteantud motiividega
- Laps vajutab templiga erinevatele pindadele jäljendeid

4-5aastased

- Laps koostab eseme kaunistamiseks elementidest lihtsa kordumisskeemiga mustririba
- Laps kujundab tähtpäevakaardi
- Laps kujundab erinevaid esemeid motiivide või šabloonidega

5-6aastased

- Laps kasutab dekoreerimisel motiive, šabloone ja templeid
- Laps koostab elementidest kordumisskeemiga mustririba eseme kaunistamiseks

6-7aastased

- Laps kasutab kunstitööd luues kogu paberi pinda
- Laps mõistab mustri rütmi ja suudab seda jätkata
- Laps kasutab kunsti õpi- ja kasvukeskkonna kujundamiseks

Voolimine

1-2aastased

- Laps muudab voolimismassi kuju muljumise teel
- Laps tükeldab juhendamisel voolimismassi
- Laps vajutab voolimismassi auke

2-3aastased

- Laps kasutab õpetajat jäljendades erinevaid voolimisvõtteid (muljub ja näpistab, rullib, veeretab, venitab voolimismassi)
- Laps tükeldab abivahendi abil voolimismassi
- Laps vajutab voolimismassi sisse auke ja jäljendeid

3-4aastased

- Laps kasutab mõnda voolimisvõtet (muljub, näpistab, rullib, veeretab ja venitab voolimismassi)
- Laps kasutab erinevaid abivahendeid voolimismassi töötlemiseks

4-5aastased

- Laps õõnestab voolimismassi pöidlaga vajutades süvendi
- Laps pigistab suuremast tükist välja väiksemaid detaile
- Laps voolib erineva kuju ja suurusega esemeid kasutades täiskasvanu juhendamisel erinevaid voolimisvõtteid
- Laps ühendab voolitud detaile omavahel

5-6aastased

- Laps silub voolimismassi pinda ning detailide ühenduskohti
- Laps voolib erinevaid voolimisvõtteid kasutades erineva kuju ja suurusega esemeid

6-7aastased

- Laps arvestab erinevate voolimismasside eripärasid
- Laps voolib erinevaid voolimisvõtteid kasutades erineva kuju ja suurusega esemeid

Joonistamine

1-2aastased

- Laps tõmbab juhendamisel jämedate joonistusvahenditega erinevaid jooni

2-3aastased

- Laps tekitab iseseisvalt jämedate joonistusvahendiga (rasvakriidid, pehmed pliiatsid jne) erinevaid jälgi (täppe ning vertikaalseid, horisontaalseid, sirgeid, lainelisi, katkendlikke ja spiraalseid jooni)
- Laps hoiab meeldetuletamisel paberit kinni

3-4aastased

- Laps tõmbab erineva kujuga ja suunaga jooni
- Laps hoiab juhendamisel õigesti pliiatseid ja kriite

4-5aastased

- Laps kujutab joonistades lihtsamaid objekte
- Laps kasutab erinevaid joonistusvahendeid pinna ühtlaseks katmiseks
- Laps kasutab joonistusvahendeid liigse surveta

5-6aastased

- Laps katab pindu erineva tumeduse ja jämedusega joontega
- Laps püsib tööd värvides valdavalt piirjoontes
- Laps kasutab emotsioonide ja meeolelu väljendamiseks enda töödes erinevaid motiive

6-7aastased

- Laps värvib ja joonistab varieerides käe liikumise suunda
- Laps püsib tööd värvides piirjoontes

Maalimine

1-2aastased

- Laps kannab värvi pintsliga alusele (paber, kivi vms)
- Laps jätab täiskasvanut matkides paberile jäljendi

- (svammiga, templiga vms)
- Laps trükib juhendamisel sõrmega ja kogu käega

2-3aastased

- Laps kannab värvi pintsliga alusele (paber, kivi vms)
- Laps jätab paberile jäljendeid (svammiga, templiga vms)
- Laps trükib näpuvärvidega kasutades selleks enda sõrmi ja kogu kätt
- Laps tutvub pintsli puhastamistehnikatega erinevaid värve kasutades (guašš, akvarell)

3-4aastased

- Laps võtab pintsliga värvi ja puhastab pintsli enne uue värvi võtmist
- Laps katab pinna värviga
- Laps teeb õiget tehnikat kasutades pintsliga erineva kujuga jäljendeid

4-5aastased

- Laps katab maalides pinna ühtlaselt ja ühekordselt
- Laps teeb pintslivajutuste ja -tõmmetega objektidele väiksemaid detaile

5-6aastased

- Laps väldib värvide määrdumist
- Laps kasutab vastavalt vajadusele erineva jämedusega pintsleid

6-7aastased

- Laps arvestab erinevate värvide eripärasid (guašš, akvarell, akrüül jne)
- Laps kasutab õpitud maalimistehnikaid oma töö loomiseks

Meisterdamine

1-2aastased

- Laps kortsutab pehmet paberit
- Laps kärstab paberit
- Laps rebib pehmest paberist tükikesi
- Laps tutvub liimipulga kasutamisega

2-3aastased

- Laps kortsutab paberit
- Laps rebib pehmest paberist tükikesi
- Laps kasutab liimipulka sihipäraselt
- Laps tutvub käärde ohutu kasutamisega

3-4aastased

- Laps kannab liimi erinevatele pindadele
- Laps rebib paberist ribasid ja tükke

- Laps puistab liimiga kaetud pinnale erinevaid materjale
- Laps voldib paberi pooleks
- Laps lõikab ribast tükke
- Laps surub liimiga kaetud detaile alusele kinni

4-5aastased

- Laps lõikab paberist ribasid ja kujundeid
- Laps rebib paberist erineva kujuga tükke
- Laps lükib paelale, traadile vm-le auguga esemeid
- Laps valib meelepärased vahendid (looduslikku ja tehismaterjali, paberit jm) ning loob oma töö
- Voldib juhendamisel paberi neljaks

5-6aastased

- Laps kasutab meisterdamiseks loovalt mitmekesiseid vahendeid (sh looduslikke) ning ühendab detaile erinevaid materjale ja tehnikaid kasutades
- Laps kasutab mõningaid voltimisvõtteid

6-7aastased

- Laps kasutab meisterdamiseks loovalt mitmekesiseid vahendeid (sh looduslikke) ning ühendab detaile erinevaid materjale ja tehnikaid kasutades
- Laps teab erinevaid käsitöövahendeid ja nende kasutusvõimalusi (niit, nõel, heegelnõel, kangasteljed, viltimine jne)
- Laps voldib lihtsamaid esemeid

Kunsti vaatlemine ja vestlemine kunstist

1-2aastased

- Laps vaatleb koos täiskasvanuga pilte, näidistöid ja raamatuillustratsioone
- Laps näitab teistele enda kunstitööd

2-3aastased

- Laps vaatleb koos täiskasvanuga pilte, näidistöid ja raamatuillustratsioone ning vastab küsimustele
- Laps näitab teistele oma kunstitööd ja vastab küsimustele

3-4aastased

- Laps nimetab, mida ta oma kunstitöös kujutab
- Laps vaatleb pilte, näidistöid, raamatuillustratsioone ning osutab enda jaoks olulistele objektidele ja nähtustele
- Laps nimetab objekte pildidel ning vastab küsimustele piltide kohta

4-5aastased

- Laps vaatleb omal algatusel raamatuillustratsioone ja kunstitöid

- Laps esitab raamatuillustratsioonide ja kunstitööde kohta küsimusi ja avaldab oma arvamust
- Laps jutustab küsimuste toel, mida ta on oma töödes kujutanud ning nimetab, mis materjale ta on oma töös kasutanud
- Laps suhtub kaaslaste töödesse heasoovlikult

5-6aastased

- Laps väljendab enda kunstitöös tegelaste tegevusi, omavahelisi suhteid, tegevusaega ja -kohta
- Laps põhjendab suunavate küsimuste abil tehniliste lahenduste, vormi- ja värvilahenduste kasutamist
- Laps vaatab kunstitöid, esitab küsimusi ja avaldab oma arvamust

6-7aastased

- Laps tutvustab ja kirjeldab enda valmistatud kunstitöid
- Laps märkab ja kirjeldab kunstiteoste detaile, värve ja meeleolu
- Laps fantaseerib ja jutustab kunstiteosest (sh mis juhtus enne ja mis juhtub pärast)
- Laps loob isikupärase kunstitöö raamatuillustratsioonide, fotode ja kunstiteoste põhjal

Värviõpetus

1-2aastased

- Laps leiab ümbritsevast sama värvi eseme

2-3aastased

- Laps tunneb ära ja nimetab põhivärve

3-4aastased

- Laps tunneb põhivärve ning teab, et nende segamisel tekivad uued värvid
- Laps eristab heledaid ja tumedaid toone

4-5aastased

- Laps võrdleb heledamaid ja tumedamaid värvitoone
- Laps teab, kuidas põhivärvidest segada sekundaarvärve

5-6aastased

- Laps segab heledamaid ja tumedamaid toone
- Laps segab põhivärvidest sekundaarvärve

6-7aastased

- Laps tunneb ümbritsevas esinevaid värve ja nimetab erinevaid värvitoone (hallikas, taevasinine jne)
- Laps segab põhivärvidest kokku oma tööks vajalikke toone

Muusika

Laulmine

1-2aastased

- Laps kuulab ja jälgib õpetaja laulu

2-3aastased

- Laps laulab tuttavaid laule
- Laps kuulab ja jälgib õpetaja laulu

3-4aastased

- Laps huvitub laululistest tegevustest ja püüab õpetajaga kaasa laulda (lauldes kaasa nt üksikuid silpe, sõnu, laululõike)
- Laps osaleb laulude esitamises (plaksutab või laulab kaasa)

4-5aastased

- Laps laulab rühmaga samas tempos
- Laps laulab peast koos rühmaga õpitud rahva- ja lastelaule

5-6aastased

- Laps laulab eakohaseid laule loomuliku häälekasutusega
- Laps laulab rühmaga samas tempos
- Laps laulab eakohaseid laule ning esitab neid rühmas (rahvalaul, lastelaul)

6-7aastased

- Laps laulab eakohaseid laule rühmaga samas tempos, ilmekalt ja loomuliku häälekasutusega
- Laps laulab eakohaseid laule ning esitab neid rühmas või üksi (rahvalaul, lastelaul)

Muusika kuulamine

1-2aastased

- Laps kuulab muusikapala

2-3aastased

- Laps kuulab muusikapala

3-4aastased

- Laps reageerib muusikat kuulates (nt plaksutab, kõigutab keha vm)
- Laps osaleb tegevuslikus muusika kuulamises (nt muusika saatel gvaššidega või näpuvärvidega maalimine)

4-5aastased

- Laps kuulab laulu ja muusikapala

- Laps väljendab kuulatud muusikas tajutud kontrastseid meeleolusid läbi oma emotsionaalse reageeringu kasutades selleks liigutusi, liikumist või kunstitegevust
- Laps tunneb kuulmise järgi ära mõningaid õpitud laule (nt hakkab kaasa laulma)

5-6aastased

- Laps kuulab laulu ja muusikapala huviga
- Laps väljendab kuulatud muusikas tajutud meeleolusid erinevate muusikaliste tegevuste (liikumise, laulmise, pillimängu) kaudu, näiteks järgib tempot ja rütmi kehalise liikumisega või tunneb ära õpitud laulu (kuuldes nii meloodiat kui ka sõnu), hakkab kaasa laulma

6-7aastased

- Laps suudab laulu või muusikapala tähelepanelikult kuulata ning kuulatud muusikat eakohase sõnavaraga iseloomustada
- Laps suudab oma tegevuses loovalt väljendada muusika kuulamisest saadud elamusi (jutustamise, maalimise, joonistamise, liikumise jne kaudu)

Pillimäng

1-2aastased

- Laps mängib õpetaja ettenäitamisel kuulatud muusikale kehapilli kaasa (plaksutab, plaksutab kaasa pulssi või rütmi)
- Laps huvitub instrumentidest ja tuleb toime nende hoidmisega (marakas, kõlapulk, trumm, kuljused, kelluke)

2-3aastased

- Laps mängib õpetaja ettenäitamisel kuulatud muusikale rütmipillidega kaasa (marakas, kõlapulgad, trumm, kuljused, kelluke)

3-4aastased

- Laps mängib muusikat kuulates, liikudes või lauldes kaasa pulssi või rütmi rütmipillil (kehapill, kõlapulgad, randmekuljused, väike trumm, marakas)

4-5aastased

- Laps mängib rütmipille (nt kõlakarp, trumm, kuljused, pandeira) muusika kuulamise, liikumise ja laulmise saateks

5-6aastased

- Laps mängib ja tunneb kuulates tämbri järgi ära õpitud rütmipille
- Laps mängib rütmisaateid lasteriimidele ja -lauludele
- Laps tutvub rahvapillidega
- Laps osaleb ansambli mängus, alustab ja lõpetab koos teistega, mängib nendega ühes tempos
- Laps mängib tamburiini, kõlatoru, võrutrummi, kastanjette jne

6-7aastased

- Laps mängib rütmi- ja meloodiapillidel (nt puuagoogo, taldrik, guiro, triangel, kõlaplaadid) lihtsamaid ostinato kaasmänge (lühikest korduvat rütmi-, viisi- või meloodialõiku)
- Laps mängib pilliansambelis
- Laps eristab tämbri ja kõla järgi õpitud pille ning nimetab neid (nt rütmipillid, Eesti rahvapillid)
- Laps suudab mängida rahvapilliga fraase, meloodialõike

Muusikalis-rütmiline liikumine

1-2aastased

- Laps sooritab koos õpetajaga liikumist (kõnd, tammumine jalalt jalale, põlvest nõtkumine kohapeal, põlvele patsutamine, lehvitamine, plaksutamine, keerutamine üksikult)
- Laps tajub ja matkib aeglast ja kiiret rütmi

2-3aastased

- Laps sooritab koos õpetajaga lihtsaid liikumisi vastavalt laulu tekstile (paigaltammumine, keerutamine üksikult, koosjalu hüplemine, lehvitamine, käte peitmine selja taha, viibutamine sõrmega, kükitamine)
- Laps tajub ja matkib aeglast ja kiiret rütmi

3-4aastased

- Laps liigub koos õpetajaga vastavalt muusika meeleolule arvestades pulssi ja meetrumit (nt kõnd ja jooks, päkkadel kõnd, ühe ja vaheldumisi kahe jalaga koputamine, paarilisega keerutamine)
- Laps osaleb laulumängudes

4-5aastased

- Laps väljendab muusika meeleolu liikumise kaudu (nt plastilise intoneerimise ehk loova liikumisega)
- Laps tantsib kasutades eakohaseid tantsuelemente (nt põlvetõstekõnd ja -jooks, liikumine hanereas ja ringis)
- Laps osaleb laulumängudes

5-6aastased

- Laps muudab liikumist muusikaosade ja muusikaliste väljendusvahendite vaheldumise põhjal (tempo, dünaamika, register) arvestades pulssi ja meetrumit (nt liigub hanereas ja ringis nii üksi kui ka paaris)
- Laps esitab õpetaja seatud tantse kasutades õpitud tantsuelemente
- Laps osaleb laulumängudes

6-7aastased

- Laps suudab tantsida eakohaseid tantse
- Laps suudab liikuda vastavalt muusika rütmile ja meeleolule
- Laps osaleb laulumängudes, suudab olla jutumängija rollis, rakendab mängureegleid

Liikumine

Liikumisteadmised

1-2aastased

- Laps liigub õpetaja juhendamisel ohutult
- Laps teeb tutvust erinevate liikumisvahenditega (pall, rõngas)

2-3aastased

- Laps liigub õpetaja juhendamisel ruumis ohutult

3-4aastased

- Laps arvestab kaaslastega aktiivses tegevuses
- Laps peseb käed peale liikumistegevuste lõpetamist
- Laps valib õpetaja korraldusel teiste riiete hulgast välja spordiriided

4-5aastased

- Laps jälgib meeldetuletamisel hügieeninõudeid - peseb peale tundi käed, näo ja kaenlaalused

5-6aastased

- Laps arvestab enese ja teiste ohutusega liikumisel ja mängudes
- Laps rakendab iseseisvalt elementaarseid hügieeninõudeid
- Laps talub kaotust võistlusmängudes

6-7aastased

- Laps valib liikumiseks ja mängimiseks sobivad paigad ja vahendid ning peab kinni üldistest ohutusreeglitest
- Laps tunneb ja teab kodukohas valitsevaid ohte, oskab vältida ohtu sattumist ja tunneb ohutusreegleid erinevates situatsioonides (nt ristmiku ületus, lahtine veekogu)
- Laps peseb ennast pärast aktiivset kehalist tegevust
- Laps keskendub sihipärasele kehalisele tegevusele

Põhiliikumisoskused

1-2aastased

- Laps sooritab harjutusi õpetajat matkides
- Laps kõnnib stabiilselt ja turvaliselt ruumis

- Laps kõnnib hoides käes mänguasja (kõige pealt väiksemat, hiljem suurt mänguasja kahe käega)
- Laps kõnnib trepist üles ja alla juurdevõtusammuga ehk astub vahepeal mõlema jalaga samale astmele ning hoiab ühe käega käest või käsipuust
- Laps harjutab jooksmist (pigem nagu kiire kõnd)
- Laps seisab ühel jalal hoides samaaegselt kae, kätega toest kinni
- Laps viskab kahe käega suurt palli suunaga alt üles
- Laps istub iseseisvalt madalale toolile
- Laps kükitab ilma toeta, tõuseb kükist püsti

2-3aastased

- Laps liigub vabalt, valitseb edaspidi liikudes oma keha
- Laps hoiab kõndides ja joostes sihti
- Laps kõnnib külge ees, päkkadel, selg ees (u 10 sammu), piiratud laiemal pinnal
- Laps jookseb, jääb seisma, väldib takistusi
- Laps jookseb veereva vahendi järgi (pall, rõngas)
- Laps hüppab madalalt astmelt alla üks jalg ees
- Laps veeretab palli, viskab palli tõstes käed üles ja visates üle pea, hüpitab palli käes ja lööb palli jalaga
- Laps ronib ja roomab üle ja läbi väikeste takistuste

3-4aastased

- Laps kõnnib joonel või kitsal pinnal asetades ühe jala teise ette
- Laps valitseb tagurpidi liikudes oma keha
- Laps kõnnib trepist üles vahelduvsammuga hoides ühe käega käsipuust või käsipuud kasutamata
- Laps ületab madalamaid takistusi
- Laps kõnnib ja jookseb erineva tempoga
- Laps seisab ühel jalal u 3 sekundit
- Laps seisab tandemseisus (üks jalg täpselt teise ees)
- Laps hüpleb ühe koha peal kahel jalal
- Laps püüab kinni suure palli
- Laps viskab palli ülalt parema/vasaku käega ning suunaga alt üles kahe käega
- Laps liigub ringjoonel

4-5aastased

- Laps jookseb kontrollitult - vahetab suunda, kiirendab, aeglustab, pidurdab, põikleb
- Laps omandab õige jooksutehnika
- Laps seisab ühel jalal u 4-8 sekundit
- Laps hüppab kahel jalal ettepoole liikudes u 0,5 m.
- Laps hüppab ühel jalal umbes 2-3 korda kohapeal või vähesel määral edasi liikudes
- Laps galopeerib ees- ja külgalopis
- Laps tutvub hüppenõoriga hüppamise tehnikaga
- Laps püüab, viskab, põrgatab palli kahe käega
- Laps harjutab palliviset ühe käega

- Laps tutvub palli põrgatamise tehnikaga kasutades põrgatamiseks vaid ühte kätt

5-6aastased

- Laps kõnnib selg ees joonel asetades ühe jala teise taha
- Laps hoiab tasakaalu piiratud pinnal liikudes
- Laps kõnnib trepist alla vahelduvsammuga hoides ühe käega käsipuust
- Laps valdab õiget jooksutehnikat ning valib sobiva kiiruse
- Laps seisab ühel jalal üle 8 sekundi
- Laps hüppab sulghüpetega edasi u 1 m ja tahapoole u 1 m
- Laps hüppab kohapeal ühel jalal u 15 korda
- Laps viskab palli vastu seina ja püüab kinni
- Laps valdab õiget palli viskamise ja püüdmise tehnikat
- Laps põrgatab palli domineeriva käega
- Laps kontrollib oma rühti, valitseb enda liigutusi ja kehahoidu
- Laps ronib varbseinal vahelduvalt teostades samal ajal ülesandeid

6-7aastased

- Laps kõnnib trepist alla ja üles iseseisvalt ilma käsipuust kinni hoidmata
- Laps seisab ühel jalal u 20 sekundit
- Laps hüppab hüppenõoriga
- Laps tutvub põrgatamise tehnikatega
- Laps oskab põrgatada liikumisel
- Laps kasutab tegevustes mõlemat kätt
- Laps kasutab täpsust nõudvates tegevustes domineerivat kätt

Liikumismängud

1-2aastased

- Laps mängib matkiva sisuga kõnni ja jooksumänge

2-3aastased

- Laps mängib koos juhendaja või kaaslastega kõnni- ja jooksumänge
- Laps õpib mängima ühe reeglga liikumismänge

3-4aastased

- Laps mängib koos juhendaja ning kaaslastega kõnni- ja jooksumänge
- Laps õpib mängima ühe reeglga liikumismänge

4-5aastased

- Laps mängib 2–4 reeglisisuga liikumismänge
- Laps pingutab rühmategevustes ühise eesmärgi saavutamise nimel
- Laps osaleb jõukohastes teatevõistlustes (nt joonejooksud)

5-6aastased

- Laps mängib mitme reeglita liikumismänge
- Laps mõtleb tuginedes õpitule välja uusi mänge ja reegleid
- Laps mängib kollektiivseid võistlusmänge
- Laps osaleb kombineeritud teatevõistlustes

6-7aastased

- Laps kasutab ausa mängu põhimõtteid, peab kinni kokkulepitud mängureeglitest
- Laps organiseerib ise liikumismänge
- Laps mängib sportlike elementidega pallimänge (korvivisked, jalgpall jms)
- Laps võistleb kombineeritud teatevõistlustes

Spordialad

2-3aastased

- Laps sooritab ette näitamise ja juhendamise abil erinevaid lihtsamaid asendeid ja liikumisi
- Laps joondub ühele viirule
- Laps istub stabiilselt kelgul ja hoiab tasakaalu mäest laskudes
- Laps veab tühja kelku
- Laps õpib jooksu- ja tõukerattaga sõitu ning ohutut liiklemist

3-4aastased

- Laps sooritab täiskasvanu ettenäitamisel ja juhendamisel keskmise raskusega asendeid ja liikumisi
- Laps sooritab täiskasvanu ettenäitamisel ja juhendamisel õpetaja ning kaaslastega ühtses tempos harjutusi
- Laps sõidab iseseisvalt kelguga mäest alla
- Laps liigub suuskadel otsesuunas
- Laps sõidab rattaga (3-rattaline või abirastastega jalgratas, tõukeratas), harjutab laia kaarega pöördeid, õpib pidurdamist
- Laps teab esmaseid rattasõidureegleid

4-5aastased

- Laps sooritab harjutusi õpetaja korralduste ja sõnaliste selgituste järgi
- Laps sooritab täiskasvanu juhendamisel kuni neljast harjutusest koosneva kombinatsiooni
- Laps oskab joonduda viirgu ja kolonni, moodustada paare ja ringi
- Laps oskab kasutada harjutuste sooritamiseks erinevaid vahendeid
- Laps teab kelgumäe ohutusreegleid, oskab kelguga pidurdada
- Laps kasutab suuskadel liikudes käte abi ja keppide tuge
- Laps pidurdab jalgrattaga, hoiab sõites pikivahet
- Laps tutvub pallimängudega (korv- ja jalgpall)
- Laps tutvub võimlemisega
- Laps tutvub pendelteatejooksuga

- Laps valdab esmaseid eakohaseid kergejõustikutehnikaid (kaugushüpe, jooks)
- Laps tutvub rahvaspordiga (kõievedu, kotisjooks)

5-6aastased

- Laps sooritab tehniliselt õigesti erinevate vahenditega harjutusi (pall, hüpits)
- Laps hoiab oma kohta erinevates rivistustes, kolonnis, ringis, viirus
- Laps sõidab kelguga erinevatel viisidel (istudes, põlvedel)
- Laps sooritab tegevusi nagu vahendi haaramine ja kelgult maha keeramine
- Laps sõidab iseseisvalt 2-rattalise jalgrattaga
- Laps teab turvalise rattasõidu reegleid ja kasutab turvavarustust
- Laps tutvub hooga ja hoota kaugushüppe tehnikatega
- Laps tutvub lühikese ja pika distantsi jooksuga
- Laps tunneb lihtsamaid korv- ja jalgpallielemente
- Lapsel kinnistuvad spordialadele iseloomulikud tehnikad (äratõuge, hüppamisel pehme ning vetruv maandumine, palli viskamise tehnika visates palli ühe käega/kahe käega jms)

6-7aastased

- Laps valitseb oma liigutusi ruumis, maastikul, tänaval
- Laps veab kaaslast kelgul
- Laps suusatab koordineeritult ning oskab iseseisvalt suusavarustust käsitleda
- Laps valdab turvalise kelgutamise põhireegleid - pidurdamine, mahakeeramine, oskab adekvaatselt hinnata kaugusi ja liikumiskiirust
- Laps sõidab jalgrattaga koos täiskasvanuga kergliiklusteel.
- Laps järgib ohutu sõidu reegleid (tee ületamine õiges kohas) ja oskab iseseisvalt kasutada vajalikku turvavarustust
- Laps sõidab jalgrattaga/tõukerattaga sooritades sõidu ajal erinevaid ülesandeid
- Laps mängib sportlike elementidega mängu (korvpall, jalgpall, rahvastepall jne)
- Laps nimetab erinevaid spordialasid ja Eesti tuntumaid sportlasi
- Laps võistleb kombineeritud teatevõistlustel

Tants ja rütmika

1-2aastased

- Laps matkib õpetaja liikumist ja osaleb erinevates laulumängudes

2-3aastased

- Laps sooritab rütmiliselt imiteerivaid liigutusi muusika järgi

3-4aastased

- Laps kõnnib, jookseb ja hüpleb rütmiliselt muusika järgi
- Laps sooritab õpetaja juhendamisel muusika järgi erinevas tempos liigutusi

4-5aastased

- Laps õpib õpetaja poolt ettenäidatud tantsu
- Laps tutvub lihtsamate põhisammude (eesgalopp, külggalopp, hüpaksamm, juurdevõtusamm jm) ning põhimõistetega (päri- ja vastupäev; ring; sõõr; kodarjoon; paarilisega rinnati, seljati, küljeti; süld-, sulg-, eest-, ristvõte jm)
- Laps plaksutab ja liigub järgides muusikarütmi

5-6aastased

- Laps jäljendab liikumisega erinevaid rütme ning annab liikumise kaudu edasi muusika meeleolu (loovliikumine)
- Laps kasutab lihtsamaid tantsusamme üksi ja rühmas liikudes, sooritab liikumisi kaaslastega ühel ajal
- Laps tantsib kasutades eakohaseid elemente (põlvvetõstekõnd ja -jooks, juurdevõtusamm, ees- ja külggalopp)
- Laps liigub loovalt muusika järgi kasutades erinevaid vahendeid (lindid, pallid, rätikud)
- Laps liigub vastavalt muusikatempo kiirenemisele või aeglustumisele
- Laps osaleb laulumängudes

6-7aastased

- Laps tantsib lihtsamaid eesti rahvatantse
- Laps väljendab liikumise kaudu oma emotsioone
- Laps loob ise lihtsamaid tantse ja esitab neid kaaslastele

Vaba aeg ja looduses liikumine

3-4aastased

- Laps teeb kaasa kuni 500 m pikkuse rännaku

4-5aastased

- Laps läbib pausidega 2-4 km pikkuse teekonna
- Laps orienteerub koos täiskasvanuga looduses

5-6aastased

- Laps läbib pausidega 3-5 km pikkuse teekonna
- Laps oskab täiskasvanu juhendamisel kasutada orienteerumiskaarti ning koos kaaslastega kaardi järgi orienteeruda
- Laps kasutab spordi- ja mänguväljakute vahendeid ohutult ja sihipäraselt

6-7aastased

- Laps läbib pausidega 5-8 km pikkuse teekonna
- Laps orienteerub kasutades kaarti
- Laps liigub erinevate liikumisvahenditega (ratas, suusad, rulluisud jm)
- Laps mängib lihtsamaid maastikumänge

STEAM

Ennustamine

2-7aastased

- Laps teeb enne katset selle kohta käivaid ennustusi

Vaatlemine

1-7aastased

- Laps osaleb vaatlusel kasutades erinevaid meeli (nägemis-, haistmis-, maitsmis-, kompimis- ja kuulmismeel)
- Laps jälgib katse käigus ainete või objektidega toimuvaid muutuseid

Analüüs

4-5aastased

- Laps tõlgendab vaadeldavaid teaduslikke nähtuseid (teeb järeldusi)

5-6aastased

- Laps tõlgendab vaadeldavaid teaduslikke nähtuseid (teeb järeldusi)
- Laps kinnitab tehtud tähelepanekuid mõõtmise teel täiskasvanu abiga
- Laps täheldab uue aine moodustumist keemilises reaktsioonis

6-7aastased

- Laps tõlgendab vaadeldavaid teaduslikke nähtuseid (teeb järeldusi)
- Laps kinnitab tehtud tähelepanekuid mõõtmise teel täiskasvanu abiga
- Laps täheldab uue aine moodustumist keemilises reaktsioonis
- Laps vaatleb ja tõlgendab koos täiskasvanuga objekte ning tegevusi erinevatest vaatenurkadest
- Laps räägib oma kogemusest teaduskatsetega
- Laps kirjeldab oma uurimistulemusi või ideid

Sensoorne tajuj

1-4aastased

- Laps tunnetab esemete tekstuuri ja materjali

Vahendid

3-7aastased

- Laps kasutab pipetti
- Laps kasutab luupi

- Laps kasutab pinsette

Inseneeria

1-7aastased

- Laps konstrueerib eakohaste vahenditega

Tööjuhise järgimine

3-7aastased

- Laps järgib katse läbiviimiseks pildijuhist

LISA 9

KOOLIVALMIDUSKAART

TARTU VÄIKE PÄIKE LASTEAED

KOOLIVALMIDUSKAART

1. Üldandmed lapse kohta:

Nimi:

Sünniaeg:

Kodune keel:

Rühma liik:

Kuna alustas lasteaias:

2. Lapse arengu tulemused üldoskustes

	Sotsiaalsed, enesekohased ja mänguoskused
Tugevad küljed	
Arendamist vajav, soovitud	
	Tunnetus- ja õpioskused
Tugevad küljed	
Arendamist vajav, soovitud	

3. Lapse arengu tulemused õppe- ja kasvatustegevuse valdkondades

	Mina ja keskkond
Tugevad küljed	
Arendamist vajav, soovitud	
	Keel ja kõne

Tugevad küljed	
Arendamist vajav, soovitud	
	Matemaatika
Tugevad küljed	
Arendamist vajav, soovitud	
	Loovained (muusika, liikumine, kunst)
Tugevad küljed	Muusika:
Arendamist vajav, soovitud	
Tugevad küljed	Liikumine:
Arendamist vajav, soovitud	
Tugevad küljed	Kunst:
Arendamist vajav, soovitud	

4. Koolieelses lasteasutuses rakendatud tugiteenused:

5. Lapse huvid:

6. Kokkuvõte lapse koolivalmidusest:

7. Lisainfo

Kuupäev

Õpetajate nimed. Juhtkonna nimed